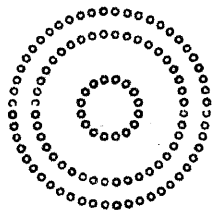

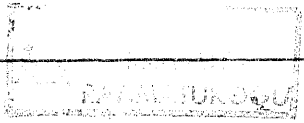
KASVATUS

KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI
EESTI ÕPETAJATE LIIDU HÄALEKANDJA

Nr. 9—10.
5. AASTAKAIK

NOVEMBER ja DETSEMBER
1923

„Kodu“

tellimiste vastuõtmise 1924. a. peale on awatud.

„Kodu“ on nelja aasta kestel oma ümber jõudnud koguda sedawõrd suure lugejate ja tellijate ringkonna, et tema ilmumine täiesti kindlustud ja ta ühtlasi kõige loetawam piltidega ilustud perekonnaleht Eestis on.

„Kodu“ ilmub korralikult kaks korda kuus hulga piltidega päewasündmustest, tegelastest, rahwaelust, uuematest leidustest jne. ning mitmekesise lugemise materjaliga.

„Kodu“

tellijad saawad ajakirja talitusest kõiki eestikeelseid raamatuid 10—20% hinnaalandusega, missugune asjaolu iseäranis raamatukogudele peaks tähtis olema. Kui raamatukogu, näit., aastas „Kodu“ kaudu ostab 2500 marga eest uusi raamatuid, siis saab ta nende kõrwal „Kodu“ terve aasta läbi täiesti hinnata.

„Kodu“ romaanid on igalpool tuntud ja lugupeetud. 1924. aasta 1. numbriga algawad kaks erakorraliselt põnewat romaani, ka tuuakse igas numbris senisest märksa rohkem lehekülgi, nii et romaan enam kuigi pikale ei weni ja ligikaudu kolme kuu jooksul lõpeb.

Hinnata kaasandena

saawad kõik „Kodu“ telliid suure laua- ja seinakalendri, niisama ka kodumaa kunstnikude tööde wärwilised reproduktsioonid.

Tellimise hind:

	aastas (24 nrit.)	Mk. 500.—
pooles	12 „	250.—
weerand	6 „	125.—
	Üksik Nr.	Mk. 30.—

Tellimisi wõtawad wastu kõik postiasutused linnas ja maal.

Posti kaudu tellimine on kõige kindlam ja hõlpsam ning ei lähe lugejale kallim maksma kui otsekohe tellides.

Üksikud nr-id müügil maamatukpl., lehemüüjatel ja raudtee raamatukapides.

Toimetus ja talitus Tallinnas Lai t. 38, tel. 18-66.

KASVATUS

EESTI OPETAJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA.

Nr. 9—10. November ja Detsember 1923. 5. aastakäik.

SISU: VI Üleriikline õpetajate kongress. Rahvusvaheline Kasvatuseuenduse kongress Montreux's 1923 a. Kunst ja kasvatus—Julius Oengo. Kooli reformeerimine Saksamaal. Kooli aiad — A. Lange. Eesti Õpetajate Liidu 1924 a. tegevuskava — J. Rummo. Soome-Ugri II hariduskongress. Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioni seadus. Kirjandusest. Koolikirjandusest. Rahvusvaheline alkoholismivastane õpetajate liit. Näillikud õppevahendid karskusõpetuses. Kava karskusõpetuse andmiseks alg- täiendus ja keskkoolile. Kroonika.

VI Üleriikline õpetajate kongress

16., 17. ja 18. augustil 1923. a. Tallinna I realkooli ruumides.

Järg.

Päele lõunat algab koosolek kell 15.22 min. Juhatab Martinson.

Kestavad läbirääkimised usuõpetuse üle.

A. U s a i: Ei või tõeks tunnistada, et lastel on usulise tunde alused, nagu seda väidab Pöld. Suurem jagu lastest oma hingeelus ei ole dualistid, vaid monistid. Nad võtavad ilma lihtsalt. Õpeldes Stern, Meumann ei oleta, et oleks kooliealses lapseadvuses usulisi elemente. Need ilmuvad seksuaalse tunde ärkamise järele. Teaduslik pedagoogiga nõuab laste hinges vastukaja leidvate ainete õpetamist. Usuõpetust konfessionaalselt võttes toimetaksime vale alusel. Seda võib teha vast hiljem. Võib anda ainult algelemente.

K u t s e r kriipsutab alla endiste kongresside eifavat seisukohta usuõpetuse kohta, mida kr.-rahvaerakond esile kiskunud ja toonitab orjameele ja vaimu kasvatamist usus. Prof. Köppu kava on vastuvõetav usklikele. Õpetajaskonnas pole sarnaseid usklike. Võimatu tarvilisel määral korralikke usuõpetajaid leida. Ilmub seltskonna surve õpetajatele. Peab katsuma ellu viia seda, mis enam elunõuetele vastab.

Haridusnõunik G. O l l i k teatab asjata väieluste ära hoidmiseks, et prof.

Pöllu teesid pole mitte usuõpetuse kava. Usuõpetuse kava ei ole veel olemas. Materjaal puudub veel alles selleks. Suuremat tööd ei saa lühikese aja jooksul avaldada, milleks prof. Pöllulgi, kes ülesande oma päale võttis, puudus aeg. Haridusministeerium ei ole selles asjas sugugi indifferentne, ega saboteeri, vaid aeg on lühike olnud. Ka kursusi ei võind Ministeerium veel korraldada, sest puudusid kavad ja kohased lektorid, keda suvel raske leida.

H. R o o s räägib õpetajate tagandamise võimalustest. Ref. P. Pöllu järele usk- religioon- moraal- konfession, — mõtete segadus terminoloogias. Relgioon on usaldus, andumus, alandus. Komblus tugeneb enesele, usk nõuab tõe otsimist teiselt. Millega mõõta usklikest ja kes võib olla usuõpetajaks? Usku ei või õpetada Kristus, Sokrates, Tolstoi, kui hukkamõistetud. Arvan, et meie hulgas ka usuõpetajaid ei leidu.

S a p o t s k i jutustab agitatsioonist koolis rahvahäätuse eel, mille juures tütarlast põrguga ähvardatud. Pöllu ette toodud religioon ei ole kardetav, kuid kardetav on tee tulevane kiriku usk. Interkonfessionaalne usuõpetus on võimalik, seda näitavad Ameerika, Inglis- ja Saksamaa, mille kohta on olemas

suurepärase kirjanduse. Teaduse usuõpetus on vastuvõetav koolile. Toetab h-ra Annussoni poolt esitatud teese.

Kalkun: Ristiuse moraal ei erine loodusteadlaste saavutatud moraalist. Tutletagem meele Moosese kivised looduse seadused kivitahvil. Lühikese aja jooksul on poolte lepitamine võimatu. Kolmainusest olen valmis lõendama, et ta matemaatiliselt absurd ei ole.

Pärli teatab, et on samas mõttes, kui Kalkun. Väidab, et Annussoni teesid on külm jää liugustik, prof. Põllu omad — puhas mägede õhk rohelise loodusega, kuhu ei pea batsillused tungima. Kes on usklik, kus on tõde, — senni selgitamata.

Pr. K a i k toonitab käskude eitavat külge (sina ei pea). Vaidleb vastu Välbe eneseohverdamise väidetele. Usuõpetuse kavasse ei pea viima eitavaid käskke, vaid käsitama positiivsest küljest, lapsi eemale hoides pahedest.

H-ra K a i k: Rahva sees on usutunne, sest ta on sinna aastasadade jooksul pressitud sarnasel kujul, nagu ta praegu sääl on. Usk evolveerub. Seda lõendab kirikuõpetajate tiuglev vaade püha kirja kirjutamise kohta Püha Vaimu juhutuse järele. Toob näited eelmise väite, kolmainuse taeva ja püha kirja hävitava mõju kohta pastor Tallmeistri järele. Esineb resolutsiooniga: VI õpetajate kongress tunnustab tarvilikuks usuõpetuse kava ja õperaamatute kokkuseadmisel neist välja jätta: 1) kõik imeteod; 2) kõik muinasjutud ja 3) kõlbmatad eeskujud vanast ja uuest testamendist; 4) vaimuvaesuse õpetuse Kristuse õpetusest ja 5) kõik ristiuse iganenud ja teadusega mitte kokkukõlas olevad dogmad ristiuse katekismuse seletusest.

Kõneleajate nimekiri on läbi. Lõpu sõna on referentidel.

Prof. Põld lõendab, et ta ei olevat väitnud laste dualismi tega ka ühtlustanud (H. Roosi j. t.) usku, moraali jne. Usku õpetagu usklik, kes selleks südametunnistuse järele end tunnustab. Selgitab dogma ja teaduse vastolu (Sapotskile). — Usku ei või sisemiselt ümberheitada. Tema põhihelid on kõikumata. Tema alus on Kristus. Usk on veendumise asi. Programmi, õpeviisi äramäärata pole tarvis. Ei pea südametunnistusele avaldama survet. Tähtis ei ole see, misugusest teoloogisest vaatekohast õpe-

latakse usuõpetust, vaid tähtis on see, et inimene ise usklik. Kuigi usuõpetust halvasti õpetatakse, ei pea teda koolist välja heitma samuti kui teisegi halvasti õpetatavaid aineid, vaid katsuma jõudu mõõda korraldada. Usuõpetuse läbiviimisel on tingimata väga palju raskusi ees, kuid meie peame püüdma oma kohust täita ajaloo vastu.

J. Annusson esineb vastuväitega h-ra Raudkeppile, et ta ei ole paranenud ega paremale poole nihkunud. Teaduse kaudu võib religiooni juure jõuda. Nii omandatud ilmavaade ei kardä vapustusi. Kui religiooni õpetus peaks niikaugele õpilase kaasa kiskuma, et arvustus võime hävitab ja teaduse eitamisele viib, siis peab sellevastu kõige kindjamini võitlema.

A. Mõru teatab, et mandaat-komisjon on otsustanud tunnustada maksvaiks ka juhutuse poolt väljaantud volitused, põhjendades, et suvel raske peakoosolekut kokku kutsuda. Kannab ette Mandaat-komisjoni aruande.

Koha nimetus.	Hääleõigustliikmed.	Sõnaõigustliikmed.	Kokku.
Tallinna linn.	26.	65.	91.
Harju maakond.	18.	61.	79.
Viru "	32.	15.	47.
Narva linn "	5.	4.	9.
Järva maakond	5.	17.	22.
Lääne "	9.	11.	20.
Tartu linn "	10.	6.	16.
Tartu maakond.	3.	9.	12.
Võru "	4.	2.	6.
Valga "	2.	4.	6.
Petseri "	2.	1.	3.
Pärnu linn.	1.	1.	2.
Pärnu maakond.	9.	9.	18.
Viljandi "	6.	27.	33.
Saare "	1.	1.	2.
Vene õpetajate liit.	3.	—	3.
Kokku	136.	233.	369.

Asutakse eelkäsitud referaadi teeside hääletamisele. Prof. Põld soovitab oma teesidest hääletada väikse kandva osa, teised teadvaks võtta. Et teesides on üksteisi katvad osad, otsustatakse teesid referentidele ümbertöötamiseks tagasi anda.

Juhutama hakkab P. Treiberg.

Erakorraliste teadaandmistega esineb E. Martinson: 1) Vanemate Kogu koosolek on kell 7 Pedagoogilise Muuseumi ruumes; samal ajal jahtub kongress, 2) „Päevalehe“ toimetuse lahkkel loal võib täna sama lehe trükikoda vaadelda, k. 22¹/₂ hakates. Samuti erakordselt võtab sõna haridusnõunik G. Ollik. Ta kirjeldab lühidalt 1921 a. 20. juunil ärapeetud I. Ühissoome Kooli kongressi käiku, selle järeltöid ja ettevalmistusi II Soome-Ungari hariduskongressiks, mis kavatakse korraldada Eestis 19, 20 ja 21 juunil 1924 a. ja temaga ühendades ülemaalist koolinäitust, millest ka Soome luband osa võtta. Kutsub üles süstemaatiliseks koolitöö tegemiseks ka Soome keele ära õppimise alal.

Juhataja kannab ette Kochtiisky järgmise kirjaliku ettepaneku teeside hääletamise kohta: „Teen ettepaneku usuõpetuse kohta käivate resolutsioonide ümber töötamist referentidele kohe ülesandeks teha ja nende hääletamist tänase koosoleku kestel ette võtta, et mitte jätta nii tähtsa küsimuse otsustamist kongressi viimaseks päevaks, mil osa liikmeid lahkuda võib“. Referendid teatavad, et nad seda juba teevad, mispärast ettepanek ei tule hääletusele.

Parinbach esineb ettepanekuga homse peale üle kanda referaat „Karskuse õpetus koolis“ ja tema asemel kõne päevakorda võtta „Teenistuse ja pensiooni seadus“. Ettepanek võetakse vastu.

„Pensiooni seadus“,

refereerib J. Kana. Maksvate palgaolude juures on õpetaja amet niisugune, mis ei võimalda vanaduse päiviks tagavara koguda. Juba Eesti riigi rajamisel võeti küsimus üles, kuidas kindlustada riigiteenijaid ja ka õpetajaid vigastuste ja vanaduse ajal. Referent kirjeldab pensiooni seaduse saamise lugu ja tema rändamist komisjonist komisjoni. Seda seadust on palju arutatud ja kaalutud. Raskusi tekitasid lahkuminevad arvamised, nimelt kas ka töölisi pensiooni seaduse alla kuuluvateks tuleb lugeda ja missugust aega arvata pensiooni saamise õiguslikuks. Valitsuse ettepanek oli, et ka veneaegne teenistus tuleks arvesse võtta. Eriti õpetajate kohta arvati see tarvilik olevat, sest need olid koha pääl juba küllalt raskusi üte elanud, ja kes Venemaal ametis olid, olid olude sunnil

sunnitud sääl töütama. Esialgse arvamise järele saaksid pensiooni, kes olid juba Vene ajal omavalitsuse ehk riigi koolides ametis kas Eesti piirides ehk väljaspool. Kuid nüüd kerkis ühtlasi uus küsimus, et pensiooni õiguslisteks võivad ka need isikud saada, kes Eesti Vabariigi loomistöös sõrmegi ei liigutanud, vaid selle vastu palju takistusi on teinud Eesti kultuuritööle. Tuli selgitada kui palju meil seesuguseid leidub. Lõpuks arvati, et meie õpetajate peres neid tüüpe ikkagi kuigi palju ei leidu. See harutamine ja kaalumine võttis aega ja seaduse läbivaatamisega jõuti lõpule alamkomisjonis alles I. Riigikogu laialimineku ajaks. II. Riigikogu otsustas pensiooni seadust rutuliste hulka arvata ja praegu on tast juba komisjonis 80 paragrahvi läbi vaadatud.

Järgne seaduse tähtsamate punktide kaupa ettekandmine.

Kõneleja arvab, et seadus peaaegu samal kujul läbi läheb ja see võimaldaks vanu koolimehi puhkusele lasta ja nende vanaduspäivi kindlustada. Arvab, aga, et õpetajaskonnal tuleb püüda allakriipsutada neid asjaolusid, mis nõuavad selle seaduse rutulist elluviimist.

E. Martinson võtab sõna korra kohta. Teatab, et kodukorra põhjal peaksid nüüd eelolnud referaadi üle läbirääkimised järgnema. Kuid vahepeal on referendid usuõpetust käsitlevad teesid ümber töötanud ja paneb ette neid hääletada, sest et asemikkude kogu koosolek varsti algab.

Ettepanek võetakse vastu.

J. Piiskar võtab faktiliseks märkuseks sõna ja teatab, et välja arvatud esimesed 9 paragrahvi terve pensiooni seadus on juba rahaasjanduse alamkomisjonis vastu võetud, kuid mõned rühmad (põllumehed) ei ole veel lõpulikku seisukohta mõne punkti kohta võtnud. Juhataja loeb ette Põldi ja Annussoni ümbertöötatud teesid ja Kaiki teesi, mis jäänd muutmata.

a) Prof. Põldi teesid;

1. Religioon on inimese üks põhitarvidusesi, sellepärast peab kool, mille ülesandeks on lapse kogu vaimlist olemist arendada ja temasse istutada kõik inimkonna kõrgemad varad, lapse religioösliku kasvatuse oma tingimata täidetavaks kohustuseks võtma ja selleks

ostiarbeks ka iseäralise usuõpetuse korraldama.

2. Silmas pidades asjaolu, et Eestj rahvas püüab väheste erandite ristiusku tunnustab, peab usk, mida kool õpetab, olema ristiusk.

3. Et tehniliselt võimatu on igale ristiusu tunnustajale ja lahule erilist, temale vastavat konfessioonitist usuõpetust korraldada, peab kool usuõpetuses eeskätt seda pakkuma, mis üldine on kõigile ristiusu seltsidele, s. t. esitama ajaloolisi sündmusi ja isikuid ristiusu põhiainet — piiblist, täiendades seda materjaali ainetega (laulud, salmid j. m.), mis mitte teravalt konfessionaalset laadi ei kannu. Ainult sääli, kus usuõpetusest osa võtvate õpilaste kogu pea täiesti ühtlane, võib täiendusaineieks ka valida konfessionaalset laadiga materjaale, nagu katekismuse seletusi, kirikupalveid, laule jne.

4. Usuõpetuse kasvatava mõju süvenduse kui ka terve koolikasvatuse ühtluse huvis on tarvilik, et usku eeskätt kooliõpetajad ise õpetavad.

5. Et usuõpetuse ülesanne mitte ainult objektiivsete teadmiste edasiandmine ristiusu kohta ei ole, vaid niisama suurel määral ka usuliskõlbliste tundmuste äratamine ja asjakohaste väärtus-otsuste sünnitamine, mis võib usuõpetajaks olla üksnes õpetaja, kes ise usklik ristiusuline inimene.

6. Kuna usuliselt elava inimese usuiline tundmus- ja mõttelaad kas teadlikult või teadmata ikka mingi konfessioonist on määratud, siis peab: a) usuõpetaja olema õpilaste enamiku usutunnistusest; b) usuõpetajale keelata tundides oma usutunnistusele poolehoidjaid võitma hakata, teisele usutunnistusele halvaks pidavalt kallale tungida ja usutunnistuslikke lahkuminekuid teravalt õpetusse kiskuda.

7. Kõik usuõpetajad peavad olema selle aine õpetamiseks vastavalt ettevalmistatud ja oma sellekohast võimist asjaomasel eksamil näidand olema.

b) Annussoni teesid:

1. Usu, kui vaimlise kultuuri saavutusega üldse ning tähtsamate usutunnistuste laadiga tutvustamine eriti kuulub kooli kvasse, vaatamata selle peale, kas koolis õpetatakse mõnesugusele usutunnistusele vastavat usuõpetust eriaina

või mitte. Niisugune üldine, objektiivne usuõpetus kannaks sama laadi, nagu õpitaste tutvustamine filosoofiliste ja teaduslike ilmavaadete, ilma et ühegi vaate häaks erilist kihutustööd tehtaks, ta oleks mõeldav kas iseseisva kursusena või mõne teise aine (emakeele, ajaloo, kodanikuteaduse või loodusteaduse) osana. Sel viisil korraldatud usuõpetus ei nõua õpetajalt teatud usulist ilmavaadet, küll aga objektiivset mõtlemis- ja kujutamisviisi.

2. Usuõpetuse kui õppeaine kooli paigutamisel tuleb algusest peale tema ülesanne ja vahetõde teiste ainetega määrata kindlaks. Riigi kulul korraldatav usuõpetus peab kandma laialises mõttes interkonfessionaalset laadi.

3. Kooli kasvatuslik tegevus peab kandma ühtlast laadi. Sellest seisukohast hinnates ei tohi usuõpetusel olla pääletungivat iseloomu teiste ilmavaadete vastu; usuõpetaja ei tohi eitada teaduslikke saavutusi ega anda oma ainele poliitilist ilmet.

4. Usuõpetuse õpetamine või mitteõpetamine ei tohi avaldada mingit mõju õpetaja ametisse valimisel. Usuõpetuse õpetamise nõudmine valitavatelt isikutelt sunniks inimesi oma laivahuvides kasvatus tööesse silmakirjalikkust viima. Sama mõõdupuu peab maksma ka teiste koolitegelaste (koolinõunikute, ministeeriumi ametnikkude jne.) kohta. Tuleb tõsiselt hoiatada seltskonda ja poliitikategelasi poliitika kooliviimise eest.

Juhataja ettepanekul tulevad teesid punktide kaupa hääletusele alates hra Põllu teesidega.

Uustalu teeb ettepaneku Põllu resolutsiooni punkt 1 kohta, et viimast lauset lahustada terveist punktist hääletada.

Sellega ühineb ka referent.

Punkt 1. esimene osa saab hääletamisel poolt 31 häält, vastu 30 h., sellega vastu võetud.

Punkt 1. teine osa saab hääletamisel poolt 13 häält, vastu 56 h., seega teine pool tagasi lükatud.

Referent Põld teeb ettepaneku järgmisi teese mitte enam hääletada, sest tema esimese teesi teise osa tagasilükkamisega on ju teiste hääletamine loogiliselt mõtetu.

Perli teeb ettepaneku siiski edasi hääletada, sest faktiliselt läheb usuõpetus ikkagi kooli.

Et keegi enam ettepanekuga ei esine teese hääletamiselt ära võtta, siis paneb juhataja nad hääletusele.

Tees punkt 2. saab hääletusel poolt 12 häält, vastu 45 h., seega tagasi lükatud.

Korra kohta võtab sõna J. Piiskar ja teeb juhatajale etteheite, et see õieti talitanud pole, lubades ühe protesti puhul siiski edasi hääletada, sest kongress oma endist otsust annuleerida ei saa ja iseenesest mõista et järgmised Põllu teesised hääletusele tulla ei tarvitse.

Adams on arvab, et siiski tuleks edasi hääletada, sest usuõpetus läheb nii kui nii kooli ja sellepärast oleks tarvilik et kongress avaldaks oma arvamise.

Seda sama arvab ka Uustalu ja lisab juure, et neid teesid võiks ehk redaktsiooni-kommissjoni anda.

Illison teeb ettepaneks p. 3. kahes osas hääletada, kuid hiljem võtab oma ettepaneku tagasi. Hääletusel saab p. 3. poolt 13 häält, vastu 43 h., seega tagasi lükatud.

V. Peet esineb ettepanekuga edasi mitte hääletada. Ettepanek võetakse hääletamisel vastu. Põllu teesidest on vastu võetud: „Kooli, mille ülesanne on lapse kogu võimalise olemise arendamine ja temasse inimkonna kõigi kõrgemate varade istutamine, peab lapse religioösiliku kasvatuse oma tingimata täidetavaks kohustuseks võtma“.

Hääletusele tulevad J. Annussoni teesid.

1. tees saab hääletusel poolt 73 h., vastu 4 h., seega vastu võetud.

2. tees saab poolt 72 häält, vastu 4 häält, seega vastu võetud.

3. teesis saab vastu — h., poolt 75 häält, seega vastu võetud.

Välbe paneb ette neljandast teesist esimene pool välja jätta.

Kana vaidleb sellele vastu. Kodukorra põhjal tuleb see tees lahus hääletusele. 4. teesi esimene pool saab hääletusel poolt 74 h. vastu 1 hääl, seega vastu võetud: teine pool võetakse ühel häälil vastu.

Seega Annussoni ettepanekud muutmata vastu võetud.

Korra kohta võtab sõna Lang Tartust ja teeb ettepaneku Kaiki resolutsioone mitte hääletusele võtta.

Parinbach kõneleb Langi ettepaneku vastu.

Uustalu toetab Langi ettepanekut. Langi ettepanek võetakse vastu.

Tehakse ettepanek 5 minutilist vaheaega määrata, mis ka vastu võetakse.

Pääle vaheaega järgneb J. Piiskari referaat

„Õpetajate kutse-eeetika“.

Kutse-eeetika küsimus on E. Ö. L. alati olnud päevaküsimuseks, kuid viimasel ajal on ta nihkund eriti esirinda. Ja seda täie õigusega, sest kutseeetika on ju osa kutsehuvide küsimust üldse. Huvi sellegi küsimuse vastu näitab, et Eesti organiseeritud õpetajaskonnas ei puudu huvi oma kutse vastu.

Sarnane elav kutsehuvil näitab elujõulikkust, kohusetunnet, arenemisvõimlust, toob kaasa liigete aktiivsuse, kihutab võitlusse oma kutse tõstmise eest, julgustab, teeb optimistlikumaks. Ja see on tähtis kasvatustöös, mille ülesandeks on kasvatada aktiivseid, teguvõimsaid, julgeid, optimistlikka inimesi.

Huvi oma kutse vastu on eellingimiseks; et parandada oma elu- ja töötinmisi.

Mida soodsamaks muutuvad aga töötingimused, seda tusedamaid jõude koguneb ja jääb püsima sellesse kutsesse, aetud korral koolipõllule. Kuid soodsamate tingimuste tõttu suureneb ka nende juurevool, kes ei hooli koolist, ei õpetaja kutsest, vaid tulevad, et elada, teenida. Seda elementi eemal hoida ja ennast välja higistada peabgi aitamata kutseeetika.

Eriti peab õpetajaskond olema kutsehuvide valvel just nüüd, kus seltskonnas kultuurhariduslikud huvid on jäänd hoopis tahaplaanile, kus õpetajat püütakse rakendada jällegi kõrvaliste ülesannete teenistusse, kus usuline ja parteiline meesus etendab suurt osa koha saamisel ja kohale jäämisel. Vanadel kultuurmaadel on õpetajaskonnal, nagu paljudel teistelgi elukutsetel, aegade kestes välja kujunenud teatavad traditsioonid, milledest mööda ei pääse ja mis uusi juurdelulijaid juhtivad vastavalesse rööbastesse. Meie minevik on meile aga parandand paremal juhtumisel tühja koha, halvemal — halvad kalduvused.

Sellepärast on meile rohkem vaja juhtivaid norme reeglite näol, kui neid

vast leiame teiste maade õpetajail. Seda on ka suurem osa õpetajate organisatsioonide, kes E. O. L. sellekohasele ettepanekule vastand, öieti ära tunnud — nad tunnistavad kutse-eeetika määrustiku vajadust.

Ja needki, kes kahtlevad, kõnelevad iseenestele vastu. Kui Tallinna Õpetajate Seltsi kutse-eeetika toimikond küll on jõudnud otsusele „et võimata ja isegi ostarbetu on luua üksikajalist kutse-eeetika määrustiku, sest ei ole tõepoolest olemaski kutse-eeetikat, vaid üksikutes seisustes ja ühiskonna kihtides (ja kutsetes — lisame omalt poolt) valitsevad vaated ja eelarvamised“, esitab ta siiski samal lehel „üldised juhtnõõrid, mis õpetaja kutsele oleksid *conditio sine qua non*“. Need juhtnõõrid asetavad rea nõudmisi õpetajale kõlblisena isikuna, õpetajana, kolleegana, kaaskodanikuna seltskonnategelasena ja poliitilise ilmavaate suhtes, — mis nõuda ju ongi kutse-eeetika määruste kogu.

Koolinõunik R a u d ütleb omas referaadis: „Kutse-eeetika nõudmiste ülesseadmine, au- ja vahekohtud on iseenesest ilusad asjad, kuid tõsist väärtust on neil ainult siis, kui nende kandjaks on seltskond, kes nii kaugemale arenend, et ta nende järele tunneb sisemist tarvidust“. Meie arvates on see „sisemise tarviduse tunne“ olemas, niagu tõendavad saadud materjaalid ja seisukohad. Arvame päälegi, et Raulal õigus kui ta ütleb: „Sisemiselt on kutse-eeetika ja aukohtude probleem õpetajaskonna enese sisemise kasvatamise ja kasvamise probleem“. Just selle sisemise kasvamise ja kasvatamise nimel on vaja käed külge panna.

Meie ei ütle sellega midagi uut, enneolematut, sest kõigil kutsetel, nii hästi minevikus kui ka praegu, näeme olevat teatava kutse-eeetika, mille pidamist nõutakse selle kutse liigetelt. Seda näeme juba keskaja kutse-organisatsioonide sisemisest elust ja korrast, seda näeme ka nüüdisaegistes kutseorganisatsioonides: vannutatud advokaadid, ohvitserid, käsitöölised, kvalifitseeritud töölised, kaupmehed jne. jne.

Kui omal ajal E. O. L. säadis üles nõudmise, et koolipõllule ei pääseks ilma kutse-eeetika tunnistuseta, siis oli sellel sihiks seesama püüe mis on sundind teisigi kutseid oma liigete kohta üles säädma teatavad nõudmised — ai-

data ära hoida, et koolipõllule ei pääseks isikud, kes pole kohased koolitööks. Võib ju olla, et see formulatsioon küllalt õnnelik ei olnud, vei et mõned samud selle nõude teostamiseks olid ekslikud, — see ei muude asja, kuid sisuliselt oli ja on see nõue õigustatud. Jääb sellepärast arusaamatuks, millest oli tingitud äge opositsioon selle nõude vastu ajakirjanduses, koolivalitsustes ja osalt ka õpetajaskonnas eneses, pääle nende, muidugi, kes oma „tegutsemisvabadusele“ kitsendust kartnud. Aga seesama nõue — et ilma organisatsioonil nõusolekuta ametisse ei pandaks — olla hiljuti asutatud koolinõunikude ühingu poolt üles võetud ja leidvat poolehoidu ka haridusministeeriumis ning seda õigustatult.

Kui aga sarnast nõusolekut anda või mitte anda, siis on selge, et kõne all olevat isikut tuleb kaaluda ta võimiste poolest oma kutse jaoks. Ja siin ei pääse mõõda teatavaist kutse-eeetika normidest.

Mis koolinõunikude kohta makseb, maksab täies ulatuses ka õpetajate kohta. Õpetajat peab asuma ennast kasvatama ja distsiplineerima teatavate nõuete piirides, kui ta tahab areneda ja tegutseda orgaanilisena tervikuna.

Mis alusele rajada kutse-eeetika normid?

Õpetaja oma eraelus on ja peab olema täieõiguslik kodanik, kelle kohta maksavad kõik üldised seadused, eetilised, kõlblised jne. nõudmised samal määral kui iga teise kohta, ning kellel kodanikuna on kanda kõik kohused ühtlaselt teiste kodanikkudega.

Ei saa õpetajalt nõuda, et ta olgu üliinimene — ta on ikkagi oma aja lõps. Ei ole sellepärast võimalik ega õiguski talle eraelus ette kirjutada ei tea missuguseid nõudmisi. Keskaja mungad püüdsid tõusta üle oma aja, aga meie teame, mis kõneleb neist ajalugu.

Ei ole sellepärast õige, kui õp. Schmidt ja tema mõjul ka milmed õpetajate ühingu on heaks kiitnud terve rea nõudmisi, mis äärmiselt piiravad õpetaja eraelu. Kui siin vast kitsendusi teha võib, siis sellelt lähtekohalt, ei õpetaja ei demonstreeriks laste ees omi nõrkusi ja puudusi, mis tunnistatud üldisteks põhedeks, nagu joobnud olekus avalikkudes kohtades viibimine, mis võib tuua rahurikkumisi, kõlblusvastased teod, hasartmängud jne.

On need nähtused aga üldiselt tunnustatud tubamatuks, siis keelab neid juba üldine eetika isegi.

Igatahes ei pea kutse-eetika muutuma üldeetiliste normide koguks. Kui mõnda normi eriti rõhutada, siis selleks et sellele vaja erilist tähelepanu juhtida, seda esirinda tõsta.

Samuti ei ole vaja üldiselt tunnustatud ja maksvaid pedagoogilis-didaktilisi eriti veel puht metoodilisi norme hakata loetlema. Võiks käsitada ainult neid, mille vastu eksimised sagedased, n. ü. pahe- deks kipuvad muutuma.

Neilt aladelt tuleks üles võtta nõuded kongresside, õp. päevade jne. otsustena, kui elunähtustest selgub, et mõni pahe laiali lagunemas.

Päälegi hoolitsevad siin tarvilikkude kaitseabinõude eest kooli järelvalve asutused, kuna teiselt poolt õpetajaskonnal puudub võimalus ja abinõud suurema hulga nende nähtuste kätteleidmiseks ja hindamiseks, mis otse koolitööga seotud.

Kutse-eetika piirkonda peaks kuuluma: läbikäimine lastega, kui inimestega, läbikäimine ametivendadega, eriti kaasõpetajatega; läbikäimine ja vahekord õpetajate organisatsioonidega. Selle viimse kohta on küll M. Raud arvamisel, et see ala ei kuulu kutse-eetika piirkonda.

Seda seisukohta ei saa pooldada. Organisatsioonil on harilikult suur mõju ja suured ülesanded teatava kutse arendamises, ta on igatahes edasiviiv tegur, kelle pää ülesanne — olla selle kutse huvide valvel, ka kutse-etiilisest küljest; olla enesekasvatamise ja enesedistsiplinierimise abinõuks. Selle ignoreerimine tähendab igatahes kutse-etiiliselt lubamatut sammu. Enesekasvatuse ja enesevalitsemise põhimõttelt väljamineks tuleb nõuda, et õpetajaskond kui teatav üksus, korporatsioon, kutseline kogu, kes elab ja toimib mitte ainult teatava töötajajana, vaid organismina, peab püüdma lahendada võimalikult kõik küsimused ise (ka tüliküsimused). Selleks peab ta tarvitama ühelt poolt vahekohut, teiselt — aukohut, mis peavad sunduslikud olema kõigile organiseeritud õpetajaile. Ei tee viga, kui püütakse nende alla tõmmata isegi mitteorganiseeritud, see oleks teatav surve abinõu nende pääle.

Kutse-eetika norme ei saa väljaspoolt pääle suruda, sest siis jäävad nad pabe- rile, sellepärast olgu nad minimaalsed,

pandagu maksma enamuse poolt, s. o. enese jaoks. Sellepärast tuteks nende maksmapanek jääta prebistsiidi hooleks.

Küsimust ei tule otsustada ülepeä- kaela. Kohtadelt saadetud materjaale läbi vaadates selgus, et neis on palju norme, mis vastuvõetamatud eeltähendatud seisukohalt. Kõige kaugemale läheb ses suhtes Schmidli ettepanek, mis tahab õpetaja iga sammu ette kirjutada ja deklareerib iseenesest mõistetavaid või jälle võimatuid nõudmisi. Teised teevad pää- asjalikult sellele ettepanekule parandusi — lühenduse mõttes. Siin laialilaotatud kava on pääasjalikult kõigi materjaalide kokkuvõtte, mis ei taha olla valmis ette- panekuks.

Referaadite järgnevad läbirääkimised.

H-ra P e r l i tänab referenti, et kutse- eetika küsimus liikuma on pandud, Üht- last avaldab aga kartust, kas tulevikus need määrused maksvaks tunnustatakse. Teatab et Tartu õpetajad sellel alal juba kõrvalopsu on saanud ja sellepärast ammugi on oodanud algatust kutse-eetika korraldustöös.

H-ra K u t s e r. Õpetajaskond tarvis nii kaugele viia, et ta organiseeritud pere moodustaks. Vaja tingimeta ka „metsi- kuid“ ligi tõmmata. Organiseeritud õpe- tajad peaksid nõudma, et valimistel kutse- eetika tunnistus nõutav oleks.

H-ra T o m s o n. Sellel kutse-eetika määrustikul on ka omad puudused. Ta nimelt on liiga nõudlik. Inimesed lähevad sagedasti kõibluse mõiste ära määrami- ses lahku, näituseks on arvama hakatud, et ka poliitiline meelsus siin mõõduandev võib olla. Nii on poliitilise meelsuse pärast mõnes kohas hakatud õpetajaid ametist tagandama. Kutse-eetika määru- sed on alles varased.

H-ra I l l i s s o n kaitseb kutse-eetika põhimõtteid ja toonitab, et Vatiitsuse asu- tustel tuleks arvesse võtta õpetajate arva- mist õpetaja kutse-võime hindamisel ja tema ametust tagandamise korral, sest upetajate ühingud seisavad küllalt kõrgel.

H-ra P e r l i. Koolinõunikud, kul en- dised õpetajad, peaksid ka koolinõunik- kudeks saades teiste õpelajate arvamisi kuulda võtma.

H-ra T i s c h l e r. On alles vara õpe- tajate kutse-eetika määrusi välja anda ja läbi viia arvesse võttes iseäranis tänase päeva kogemusi ja organisatsioonide nõrkust.

H-ra Kutsar. Seda küsimust edasi lükata ei või. Kutse-etiikal on kooli elus suur tähtsus ja sellepärast tarvilik.

H-ra Illisson väidab, et kutse-etiika tunnistuse nõudmine ei ole sugugi kardetav. Kui õpetaja seltskonnaga läbi ei saa, siis on ta selles ise süüdi.

H-ra Kreitsmann soovitab, et meie täna kutse-etiika küsimuses mingil otsust ei teeks.

H-ra Kalkul teeb ettepaneku sõnavõtmist lõpetada, mis ka vastu võeti.

Lõpusõna on referendil h-ra Piiskaril.

Kutse-etiika määruste vastuvõtmine üldiselt ei ole varane. Kutse-etiilistel nõuetel ei või olla sihiks koolipõllult kedagi välja ajada, vaid palju enam õpetajaid kasvatada. Kui oleme organiseeritud kogu, siis suudame endid ka ülekohtuse ametist vaaastamise vastu kaitsta. Kuid seda ei saa kutse-etiika vormidega, vaid ühises võitluses oma õiguste eest. Et poliitiline konjunktuur alles segane, see ei või olla põhjuseks kutse-etiika küsimuste lahendamise edasilükkamiseks. Kuid maksmata ei tuleks panna maksimaalseid nõudeid, vaid kõige minimaalsemaid ja neid hiljem täiendada tarviduse järgi. Täna kongress võiks siiski põhimõtteliselt otsustada, kas ta eitab või jaatab kutse-etiika küsimuste lahendamist pormeerimise teel. Kongress peaks põhimõtteliku otsuse andma, et E. O. L. saaks seda arvesse võtta ja selle läbi viimisele anda.

H-ra Kruus teeb ettepaneku, et kongress kutse-etiika küsimuses ettekan- tud mõttekäiguga põhimõttelikult päri oleks mis ka kongressi poolt vastu võetakse.

Koosolek lõppes kell 9.50 min. õhtul.

Kongressi kolmas päew 18. augustil 1923. a.

J. Rummo teeb korra kohta järgmise ettepaneku: Kuna näha on, et kongressi päevakorraga pole võimalik lõpnle jõuda, paneb juhatus ette päevakorrast välja jätta referaadid: „Teenistuse seadus“ ja „Õpetajate organisatsioonide tegevuse sihtjooned ja töökorraldus“.

Kongress on sellega päri ja päevakord võetakse järgmiselt vastu:

1) Karskusõpetus koolis, 2) Noorsoo liikumine, 3) Algekooli õpekavad, 4) Meie

kooli lervishoidliste tingimiste parandamine.

Esimesena esineb A. U s a i referaadiga

„Karskusõpetus koolis“.

Alkoholism on üks suuremalest sotsiaalsetest pahedest; ta kutsub esile löu degeneratsiooni, hävitab rahva vaimu- elu eeldused ja kisua allapoole ühiskondlist progressi.

Alkoholismi vastases võitluses on kool sennini kõrval seisnud. Selleks on mitmekesised põhjused. Üheks tähtsamaks põhjuseks on asjaolu, et kool, kui sotsiaalse elu uuendamises üks tähtsam legur, ei ole karsket kasvatust oma ülesandeks teind. Ainult kooli kaudu võib karskusliikumine positiivseid tagajärgi saavutada, sest noorsugu, kui iseenesest juba karske, on vastuvõllik karskuse ideele. Joomakombega harjunud vanemat põlve on raske parandada. Juba iga tõsise kasvatuse mõistes sisaldub karskuse idee.

Kudas karskusõpetust koolis korraldada? Kas iseseisva õppeainena, või ühenduses teiste ainetega?

Pedagoogilistel põhjustel tuleb soovitada karskusõpetust koolis ühenduses teiste õppeainetega, sest karskusõpetus iseenesest sisaldab vähe positiivset aine sisu ja külluse mõttes.

Karskusõpetus koolis peab vastama õpilaste arenemise astmele ja äratama tema huvi. Koolis, kus õppeaeg algab 8 aasta vanaduses, on esimesel õppeaastal varane karskusõpetusega algada; sääl võiks algust teha 10—11 aasta vanuste laste juures, s. o. 2 ehk 3 õpdeaastal.

Teiste õppeainetega ühenduses on seda võimalik läbi viia. Niiviisi korraldatud karskusõpetus koolis võimaldaks karskus-küsimust vaadelda mitmest küljest, mis pedagoogiliselt soovitav.

Ei ole soovitav ainult negatiivsete külgede allakriipsutamine, tarvis rõhutada ka positiivseid väärtusi. Hüve mõiste peab määrama inimese tegevust, mitte ainult kartuseja hirmu tunne.

Meil on sennini Inglismaa eeskujul korraldatud koolides „Lootus liite“. Kuid et lapsed teatava ajajärguni ei avalda ühiskondlisi kalduvusi, ei tegutse need liidud peaaegu sugugi, iseäranis algkoolide juures.

Nende viljakus ripub õpetajate kaas-tegevusest. Keskkoolides peaks asu-tama karskuse ühinguid. Wiimastes on soovitatav, et õpilased vaheaegadel prop-agandistidena karskuse kasuks üles as-luksid.

Tuleb väijatöötada karskusõpetuse medootika põhijooned ja õpetajaile kor-raldada vastavaid kursusi.

Õpetajad ise peavad seisma läiskars-kusi alusel, et edukalt noorsugu kars-kuse alal kasvatada. Sünnib karskuslii-kumine koolis, sünnivad ka tegelased olude sunnil.

Referent teeb kongressile vastuvõt-miseks järgmised ettepanekud:

1. Wõitluses alkoholismi, kui sotsiaalse pahe vastu peab kool, kui sotsiaalse elu uuendamise tähtsam tegur, karskus-idee kasvatamise õppivas noorsoos oma eriliseks ülesandeks tegama.

2. Karskusõpetus peab sundusliku ainenäo võetama koolide õppekavadesse.

A. Algkoolides tuleks karskusidee selgitamiseks ja sisendamiseks ära kasu-tada iga vastav õppeaine. Erilised kaskuse tunnid ei ole siin soovitatavad, sest kars-kusõpetus ei pea koolis didaktiline, vaid kasvatav olema.

B. Keskkoolide vanemais klassides, eriti aga õpetajate seminaarides tuleks selleks otstarbeks erilised tunnid mää-rata, et teha kokkuvõtteid ilmavaate loo-miseks karskusküsimuses.

3. Tuleks välja töötada karskusõpetuse meetoodika põhijooned koolidele ja kor-raldada õpetajaile karskuse kursused. Kooli lugemisraamatud peaks rohkem karskussisulisi lugemispalasid sisaldama.

4. Karskustöö huvides, ja kui kasva-tajad, peaks kõik õpetajad asuma täis-karskuse alusel ja osa võtma noorsoo karskusühingute tegevusest.

Teise referendina, samas aines esi-nes hra J. Johanson. Ka rõhutas, et karskusõpetus tuleb koolides teiste õp-peainetega viia ühendusse. Juhib tähele-panu karskusküsimusele Põhja-Ameerika Ühisriikides. Sääb on karskusõpetus koo-lides sunduslikuks tehtud. Õpetajailt nõutakse karskusõpetuse tundmist.

Ka Euroopa riigid oma koolides kä-sitavad karskusõpetust. Rootsis ja Nor-jas on ta kõrvalainena erilistel tervishoiu tundidel koolide õppekavadesse viidud. Samuti edendatakse karskusõpetust Sak-

samaa, Inglismaa ja teiste Lääne-Euroopa riikide koolides.

Meie, kui väikerahva õppekavad koo-lides on koormatud võõraste keeltega, mida meie paratamata peame õppima. Sellest siis tuleb ka, et meie koolides nii vähe tähelepanu on antud karskusõpe-tusele. Õpetajad ise peaks ka karskla-sed olema, sest seda nõuab juba nende tegevusala. Ja ijma edskujuta ei anna õpetus positiivseid tagajärgi.

Referent rõhutaab, et noorsugu on oma seisukoha karskusküsimuses juba võt-nud, mille näiteks ta ette loeb noorsoo kongressil vastuvõetud otsused, kus kars-kusõpetuse kooli viimist ja tema ühen-damist teiste vastavate õppeainetega nõutakse.

Referendi poolt oli kongressile vare-malt laiali laotatud: „Kava karskusõpe-tuse andmiseks alg-täiendus-ja keskkoolis,

A l g k o o l .

1. Kodulugu.

I. klass. Kodu ja selle ümbrus. Mis on kasulik lapsele; mis on kahjulik. Hoiu penni.

II. klass. Toitmine. Joogid — vesi, piim, tee, kohv, õlut, viin jne. Nende kasu ehk kahju. Tubak: suitsetamise kahju.

III. klass. Tervishoiu alalt: vägijookide kahju käsitlemine ühenduses lapse enese tähelepanekutega ümbrutsevast elust.

2. Looduslugu.

IV. klass. Tähtsamad taimed: tubak ja suitsetamine; põlluproduktid ja vägi-joogid.

V. klass. Tähtsamad keemilised eel-dused; alkoholi tekkimine ja omadused. Harilikumad joogid, nende toiduväärtus.

VI. klass. Tervishoid: vägijookide mõju organismi vastuseis haigustele, sure-vus, tööjõud jne.

3. Maateadus.

VI. klass. Majandusline elu, tööstus ja kaubandus ning vägijoojad.

4. Ajalugu.

IV. klass. Klassika maad, vana testa-ment ja buddism ning joovastavad joogid. Aleksander Suur. Rooma riigi langus. Vanad eestlased ja nende joogid.

V. Mohamed ja islam. Destilleerimise kunsti leidmine.

IV. klass. Kaarel XII karsklasena. Hari-dus ja kultuuritöö uuemal ajal: Karskus-liikumine.

5. Kodanikuteadus.

VI. klass. Ühisettevõtted; ühingud ja seltsid, karskusseltsid, nende ülesanded ja ettevõtted. Riik ja tema ülesanded, karskuseadlinsandlus. Rahvamajandus ja alkoholism.

6. Eesti keel.

II. III. ja IV. klass. Mõned karskusküsimust puudutavad lugemispalad, nagu „Hirmus unenägu“ „Kaks külameest“ j. t.

V. klass. „Kalevipoeg“ ja vägijooigid: Riid Soome sepa juures. Kalevipoja pidud. Jannseni „Lus variseer“. Dr. Fr. R. Kreuzwald karskusapostlina.

VI. klass. Vähemalt soliidim karskusainet käsitlev kirjalik töö, milles soovitav oleks ka teiste õppeainete tundidest omandatud andmete ja teadmiste kasutamine, L s u õ p e t u s.

Lisamomente karskusküsimuse käsitlemiseks usuõpetuse tundides pole tarvis otsida. Karskusainet on võimalik ja tuleb käsitleda pea kõigis usuõpetuse tundides, sest pea iga teem nii katekismuses kui piiblist loost põhjustab ja sünnib ka karskusküsimust kõnelema.

Täiendus kool.

1. Looduslugu ja tervishoid. Maitsemisvahendite hädaohud tervisele. Alkoholi mõju mõistuse tegevuse ja arvustusvõime pääle, haigused, surevus ja mõju järeltuleva soo peale.

2. Ajalugu.

Haridus ja kultuuritöö uuemal ajal: karskusliikumine suurriikides, eriti Põhja-Ameerikas ja Eestis.

3. Kodanikuteadus ja ühiskonnaõpetus.

a) Alkoholi tarvitamise mõju kodu pääle majandusliselt ja moraalselt.

b) Alkoholismi mõju ühiskonna paale produktiivse töö, vaesuse ja kuritegevuse suhtes.

c) Ühiskonna reaktsioon alkoholismi vastu eri mais ja eri aladel.

d) Praegused kaitsvad ja ärahoidvad abinõud.

e) Miimesugused arvamisid ligema tuleviku arenemisjoontest.

Kesk kool.

1. Looduslugu.

a) keemia: Alkoholi keemilised ja füüsilised omadused.

b) Inimese anatoomia, füsioloogia ja tervishoid: Iga päätükiga ühenduses esile tuua alkoholi tarvitamise järeldused vastava elundi ja selle tegevusele.

c) Alkoholi tarvitamise mõju järeltulevale soole.

2. Ajalugu.

Alkoholismi osa kultuuride, rahvaste ja riikide saatuses. Alkohol ajalooliste isikute elulugudes; positiivsed ja negatiivsed tüübid: Aleksander Suur, Johan Hirmus, Kaarel XII, Fr. Nansen jt.

3. Ühiskonnaõpetus.

a) Kodaniku ja ühiskonna õigused ja alkoholiseadusandlus. Rahvusvahelised kaitseseadused.

b) Riigi majanduslikud ja sotsiaalsed ülesanded. Alkoholismi osa sotsiaal-majanduslikus elus.

4. Eesti keel.

Joovastavad joogid rahvalauludes. „Kalevipoeg“ ja vägijooigid. Karskuse mõiste moraliseerivus jutukirjanduses: Peeter krahv Manteuffeli „Villem Navi elupäevad“. J. V. Jannseni „Lus variseer“ j. t. teosed. Kreuzwaldi tähtsus karskusapostlina. Karskuse mõiste E. Vilde, E. Petersoni, A. Kitzbergi j. t. teostes.

5. L s k u d e õ p e t u s. (Moraal-õpetus).

Ettekantud referaadi üle järgnevad läbirääkimised.

J. Piiskar: Karskuse õpetamisel ei tohi õpetajad ühekülgsed olla. Lastele tihtiline alkoholi mõju meeleületus äratav neis huvi alkoholi vastu. Sellega siis just provotseeritakse lapsi alkoholi tarvitamisele. Mina näeksin täiskasvanute karskuse ühinguid, mille liikmed alkoholikute perekondades karskustööd teeks seega lastele puhast õhkkonda luues.

Sõnaline jutlustus karskuse hääks nähtavasti kasu ei too. Karskustöö korraldus nii nagu meil, kus karskusinstruktorid alkoholi arvel üleval peetakse, ei ole otstarbekohane. Õpetajaskond peaks selles küsimuses võtma kindla seisukohta.

K a m p a n n: Kuna juba vanemas kirjanduses alkoholi ülistati ja ka õppe- raamatutes isegi joogilaule leiame, siis on karskusküsimuses kirjanduse ja ajaloo õpetajail õige raske seisukohta võtta.

R a u d k e p p: Kui Eesti rahvas tahab terve iseseisva rahvana püsima jääda, siis peab kool karskusõpetuse teostamisele asuma. Küll ei tohita liiale minna, kuid kõnelema peab tarbekorral kas või igapäev. Sellekohased kavad peame välja töötama ja kuulutama, missugune hädaohu ähvardab rahvast alkoholi läbi.

Ilison: Piiskari arvamine, et karskusinstruktorid siis kolid kotti panevad, kui nende ülevalpidamiseks viinatsekkide pealt mahaarvamine ära jääb, ei ole õige. Niisugusel juhtumisel hakkaks seltskond karskusliikumist kandma, sest mitmel pool on õpetajate hulgas soovi avaldatud karskusmõtte teostamiseks teatavat summat kokku panna. Siis astuks praeguse „purjus raha“ asemele „kaine raha“. Just laste juures peab karskustööga pääle hakkama ja ei tule mitte arvata, et kui laps ei joo, siis talle ka karskusõpetust ei maksa kõneleda. Lapsed avaldavad oma mõju vanematele ja võivad niimoodi hääde tagajärgedega karskustööd teha. Kust laps siis alkoholi mõju tunneb kui temale sellest ei ole rääglitud?

Kalmus toob oma elu nähtustest juhtumisi, kus karskuspropaganda veel suuremat joomist ellu on kutsunud. Juhib tähelepanu selle peale, et tihti tohtrid ja teised tegelased, kes alkoholi kahjulikku mõju kirjeldavad, ise joovad, mis teistele ei jäta oma mõju avaldamata, neid kiskudes joomisele. Õpetajad peavad oma enese halbu kalduvusi revideerima, muidu ei aita kõik jutlustamine midagi.

Maramaa: Teataval määral jagan Piiskari mõtteid. Nimelt ei tohi meie koolis esimese kahe, kolme aasta jooksul järjekindlalt alkoholist kõnelda, vaid ainult tarbekorral, sest et siis lastes kalduvusi alkoholi järele märgata ei ole.

Aga 4-st õpeaastast pääle tuleb selle pääle järjekindlalt näidata. Kuid kõik õpetused ei aita, kui õpilane näeb, et õpetaja suitsetab ja joob. Perekondlistel pidudel tihti õpetajad pastorid ja lastevanemad isa ka joovad. Seda kõik näevad lapsed. Peaks lastele eeskujuga väljaspool kooli antama.

Kruus: Meie peame endist pääle hakkama, siis alles võime laste ja seltskonna juure üle minna.

Piiskar: Kerge on endist viisi sõita ühest kohast teise, jutlustada ja resolutsioone ette panna, sest selle eest makstakse instruktorile palka, kuid jutlustamine ei aita. Siin on vaja sügavamalt töötada, sest alkoholism on seotud üldise ühiskondlise korraga. Noorsoo pääle tuleb mõjuda, kuid ärge tehke ainult sõnu, vaid muresege noortele alkoholivaba õhkkonda.

Prof. P. Põld: „Lootus ühingud“ olla lootusefata. Kuid seda ei ole nad,

näituseks, väljaspool Eestit. Meile ei ole nad tõesti edasi läinud. Siin puudub tegelastel enestel kindlus. Andumus sellele tööle peab olema. Karskusõpetamisel tõesti peame oma eeskujuga üles säädma, aga ilma sõnalise õpetusega ei saa meie paljut põhjalikult selgeks teha, see on ju vana pedagoogiline mõiste. Järjekult peab ikkagi sõnalist õpetusviisi tarvitama. Kui teda aga kunnda ei taheta, siis on ise asi. Hädahohtlik on n. n. parajuskarsklus; inimestel ei jätku sisemist kindlust alkoholi enesest hoopis ära heita.

Kuldnerknup: Peab olema hääd tahe, kuid peab olema ka kindel tahe. Iga õpetaja tehku niipalju kui ta suudab.

Sõna saavad referendid.

Usai: Kasvatus peab koolis ja elus olema. Kui on pime koht, millega teda siis valgustada? Muidugi teo ja sõnaga. Karskusõpetamist koolis tuleb nii käsitada, et õpilasi ei tule karvupidi juure kiskuda, vaid et iga juhust kasutades õpilased ise veendumuseni tulevad. Käsitamisviisi jäägu õpetajale vastavalt tema annetele omaks asjaks. Lootus ühingud ei ole siis elujõulised, kui nende liikmed vastavas vanaduses ei ole.

Kursuste asjus tuleb rõhutada, et seal ajaloolisi kui ka teisi vaateid esitataks, sest ilma nende teadmisteta ei saa õpetaja ise ka karskust õpetada.

J. Johanson: Kas Piiskar sihilisel või muul alusel karskusõpetuse vastu räägib, on minul teadmata. Karskusõpetus on kasvatuslik töö. Küsimus on Piiskari poolt liiga kergelt võetud. Sõnalist karskusõpetust ei ole kumbki referent esiplaanile tõstnud. Märkuse pääle sõitude asjus pean ütlemata, et karskustegelased ise neis puudusi märkavad ja sellepärast on viimasel ajal karskusliikumist edustajate peres suuremad ümberkorraldamised ja uute tegevussihtide otsimine käsil.

Karskusõpetuse resolutsioonide vastuvõtmisel tekivad väielused. Kongressi juhataja paneb Usai ettepanekust „Karskusõpetus peab sundusiiu ainenä võetama koolide õpekavades“ välja jätta, mis hääletusel 20 häälega, 11 vastu — läbi läheb.

Punkt „A“-st soovitakse välja jätta sõna „alg“, mis 24 häälega — 3 vastu — läbi läheb. Sellesamast punktist prof. Põldi ettepanekul jääb välja üldisel hääletusel (34 poolt; vastu — 1 h.) „kars-

kusõpetus ei pea koolides didaktiline, vaid kasvatajale olema". P. A. muutmisega on p. B. vastuvõtmatu, h-ra Maramaa teeb ettepaneku teda välja jätta. Vastu vaidleb h-ra Johanson — teeb ettepaneku ühendada p. A. ja B. sõnadega „kuid“, sest karskusõpetus saaks aluse kesk-koolide vanemaist klassidest ja seminari-rist. Hääletusel läheb see ettepanek 18 h. — 17 h. v. läbi. 3. resolutsiooni kohta tehakse ettepanek viimast lauset välja jätta, kuid h-ra Brüller leiab, et selle resolutsiooni vastu ei pruugiks kellegil midagi olla, vaid soovitatav oleks meie lugemisraamatutes karskuse sisulised jutukesed. Resolutsioon võetakse 28 h. — 1 h. v. vastu.

4 resolutsiooni kohta võtab h-ra Johanson sõna ja paneb ette seda järgmiselt ümber muuta: „Karskustöö huvides ja kui kasvatajalt tuleb kõigilt õpetajalt täiskarskust nõuda“. Läbirääkimistel tuleb küsimuse alla suisetamine. Kas tuleb seda ka arvesse võtta või mitte.

Johanson arvab omas ettepanekus ainult joovastavate jookide tarvitamist. Piiskar juhib tähelepanu sellele, et kui kongress oisuse sel kujul vastu võtab, nagu Johanson seda ette pani, siis läheb see nõue ja kuuse-eeetika kodeksi ja tema läbiviimine teeks raskusi; tuleks tegemist aukohtluga.

Kibbar toonitab, et suisetamist tuleks ka sellega ühendada ja teeb ettepaneku 4 resolutsiooni järgmiselt muuta; „Karskustöö huvides peab õpetajatele kui kasvatajatele täiskarskuse pidamist, niihästi joovastavate jookide tarvitamises, kui suisetamises soovitavaks lugeda“. Et ettepanekud paralleelsed, siis soovitakse ainult „poolt“ hääletamist. Tõstetakse üles küsimus, mitsu hääleõiguslist liiget on kongressil. Selgub, et 51 liiget.

Hääli saavad järgmiselt:

H-ra Usat	resolutsioon	—	14 h.
„ Johanson	„	—	10 „
„ Kibbar	„	—	36 „

Seega härra Kibbari ettepanek vastu võetud.

Erakorraliselt saab sõna Läti õpetajate esitaja Neiberg, et lahkudes kongressilt öelda tervitust naaberrahvale.

Rahvustunde tõusmisega, tõusis tarvitus läbikäimiseks hõimrahvaga, mida vanasti ei olnud ja ei saanudgi teha. Soovitab sõbralikku vahekorda Läti ja

Eesti vahel. Loodab, et Eesti kirjanikud, õpetajad saavad käsikäes käima, tutvudes üksteise kirjandusega ja koolieluga. Palub sõita võõrsile tutvuse sidemete sõlmimiseks.

Juhataja ütleb kongressi nimel soojad soovid Läti ametivendadele ja õdedele.

Erakorraliselt võtab sõna Kents, kes Leedu õpetajate tervitust kongressile üle annab, eriti aga Schauli naisõpetajate poolt meie naisõpetajatele.

Tehakse ettepanek 5 min. vaheaeg teha.

Peale vaheaega saab sõna Raudsapp. Kõneleb asemikkude kogu nimel südame peale pannes eriti koolijuhatajatele, et koolides asemikkude kogu häälekandja ei tohiks puududa.

Refererib Brüller

„Algkooli õppekavade“

üle. Kuna referaat „Kasvatases“ ilmunud ei tarvitse teda siinkohal korrata.

Teise referendina samas küsimuses esineb G. Reial, kes samuti tähelepanu juhib kavades ettenähtud ainete kokkukuhjamise ja mitte ostarbekohasele jaotusele. Emakeele õppimises ei peaks grammatika erinema; kirjandusloo kavade V. ja VI. klassides on liigpaendumatud; sest sääl on üksikasjalikult üles loetud mis peab tegema, seea piir ette pandud, muu materjaali tarvitamisele.

Koduloo kava ei anna ka midagi, soovitatav, et kodulugu ja Eesti keel ühe õpetaja käsitada oleks. Loodusloo kava on annud ainele väärilise koha, kuid pole rehkendanud kooliga. Koolil puuduvad õppevahendid. Meie võime ainult katsetega leppida, laboratooriumist tööd ei ole loota. Kava kirjutab ette tööprintsiibi, kuid anna nii palju materjaali, et läbivõtmise võimata, näit., VI. klassis. Maateaduse kava käsifuse juures ei tohiks teadust hindamata jätta, ja puht geograafitist välja jätta — see väide ei ole hääks kiita. Ajaloo kava on kirju, mille vastuvõtmine IV kl. õpilastefe raske on. Võttes arvesse olusid ei suurem hulk õpilasi IV kl. järele koolist lahkuvae, jääb neile liig katkendlised teadmised. Võõrad keeled on kavades kõige mittemeeldivamad. Algkoolis õpilane 2 keelt nii palju ära õppida ei suuda, et ta sellel alal midagi jäädavat saavutaks. Pedagoogitrest seisukohast vaadates ei oleks algkoolis ülese võõraid keeli tars ≥

kuid silmas pidades, et meie väike rahvas oleme, peame üht siiski õppima, teine jääks aga keskoolis õppimiseks. Lõpuks esitab Reial omalt poolt Brülleri teesidele täienduse: Algkoolis ei ole soovitatav õpetada kaht võõrast keelt.

„Meie maa algkoolide tervishoidlised tingimised ja nende parandamine“

refereerib dr. Greenberg.

Selle pääle vaatamata, et suurem jagu meie maa algkoolidest mõisa herrastemajadesse on paigutatud, on 40% majadest, mis ei vasta tervishoiu nõetele. Herrastemajad olid ehitatud elukorteriteks; klassitoad on väikesed tihti pimedad, õhuvaesed ja läbikäidavad. Puuduvad kõrvalruumid, nagu riietehoid, söögiruum jne. On olemas koole, kus iga õpilase kohta tuleb alla 2,5 kantmeetrit õhuruumi.

Viimasel ajal on siiski paranemist märgata, sest arstid on oma käed külge pannud, ainult päris kooliarste meil ei ole, mis juba Euroopas teostud Teeb järgmised ettepanekud:

1. Tungivalt on tarvilik asuda uute ajakohaste ja tervishoiu nõuetele vastavate koolimajade ehitusele, nii palju kui seda riigi ja rahva majandusline jõukus vähegi lubab.

2. Viibimata asuda seniste, uude koolivõrku alale jäetud, koolimajade tervishoiu nõuetele vastavalt kordasäädmisele.

3. Uute kaheistmeliste pinkide soetamine pikkade asemele. Uute pinkide joonistused ja mõõdud peavad enne tellimise ära andmist kooli arsti poolt maakonna valitsuse juhtnõõride põhjal hääkskiitmist leidma.

4. Igasse valda tuleb vähemalt üks kooliõpilaste ühiselumaja, internaati asutada.

5. Koolides tuleb anda lastele pärast kolmandat tundi sooja piima ehk teed,

internaadiga koolides ka sooje sööke. Vaesed lapsed peaksid saama piima, teed ehk sööke omavalitsuse kulul.

Maakoolide tervishoidline järelevalve tuleb selleks eraldi ametisse säetud kooliarsti ülesandeks teha. Nende arv maakonnas ei tohi maakonna koolinõunikude arvust vähem olla. Kooliarstide asukohaks on maakonna linn.

Jaoskonna arstide hooleks jääb õpilaste arstimine.

Asutakse

resolutsioonide hääletamisele.

Eelmiste päevade resolutsioonid usuõpetuse kohta, mis prof. Põllu poolt esitatud, võetakse vastu tehtud parandustega.

H. Roosi resolutsioonid võetakse vastu esitatud kujul.

Prof. Põllu resolutsioonid „Kõlbline kasvatust koolis“ võetakse vastu.

J. Annussoni resol. „Usuõpetuse kohta“ võetakse esitatud kujul vastu.

Koolitervishoiu kohta esitatakse teesid E. Martinsoni kaudu.

V. Peet arvab neid mitte hääletada, seda silmas pidades, et nende üle ajannappuse tõttu läbirääkimisi ei olnud, soovib neid materjalina vastu võtta. Ettepanek võetakse vastu. Samasugune otsus võeti hääletamisega vastu ka „Algkooli õppekavade kohta. Pensioni seaduse kohta esitatud resolutsioonid võetakse vastu järgmisel kujul: „VI. üleriikline õpetajate kongress leiab tarvilikuks, et pensioni seaduse maksmapanemisega rutataks, silmas pidades neid olusid, millised IV. üleriikline õpetajate kongress vastu on võtnud“.

Karskusõpetust koolis esitatakse redaktisioon-komisjoni poolt redigeeritud kujul, mis ka vastu võetakse.

Lõpusõna ütleb J. Annusson.

Kongress lõpeb riigihümniga.

Lõpp.

Rahvusvaheline Kasvatusteaduse kongress Montreux's 1923 a.

Rahvusvaheline kasvatusteaduse sellel korraldab käesoleva aasta augusti kuu esimesel poolel Montreux's, Helveetsias, rahvusvahelise kasvatusteadusliku kong-

ressi. Esimene kongress peeti kahe aasta eest Prantsusmaal, Calais. Teise kongressi lipukirjaks ja pääleemaks võeti „kasvatust loovaks inimkonna teenimiseks“

— education for creative service—. Kongressi korraldajad olid oma ülesandeks teinud kõige paremaid kasvatuseuenduste uurida ja levitada: nad olid kindlas arvamises, et nad sellega mitte ainult ei aita last arendada oma tegevusvõimet, vaid, et sellega ka luuakse alus, millele peab olema rajatud ainus õige inimsoo ühiskond. Sest juba selles teemas „kasvatuse loovaks inimkonna teenimiseks“ sisaldub kahe peamõtte ühendamine: loova tegevuse ja inimkonna kasu. Sellest on igal rahval tulevik, ka kogu inimkonna tulevik. Seda võib aga ainult siis kätte saada, kui need rahvastevahelised hõõrumised, mis praegu kogu inimkonda vaenulistesse leeridesse jaotavad, lõpetatakse ja kui meie noorsugu, enne kui ta sellesse pöörisesse tõmmatakse, säetatakse niisugusse ümbruskonda, mis praeguste olukordade jätkamist teeb võimatuks. Sellepärast pööras ka rahvusvaheline kasvatuseuenduste selts kõige maade õpetajate poole üleskutsega ühineda temaga ja äratada kõige rahvaste noorsoos niisugust uhistunnet, mis tulevikus kogu maailma rahu kindlustaks.

Kasvatuseuendusel on suured sotsiaalsed probleemid lahendada. Mitmed ühiskondlikud pahed, nagu nii teravaks läinud rahvusvaheline vihavaen kui ka seltskonna kihtide vaheline võitlus on olnud suurel määral kasvatuseuenduse ja kooli, kui kasvatuseuendusest. Kool võib ja peab nende pahede kõrvaldamiseks kaasa aitama. Aga selleks peab kogu õppe- ja kasvatustöö olema koolis vastavalt korraldatud. Selle ülesande teostamist tahab omalt poolt rahvusvaheline kasvatuseuenduste selts võimaldada ja teostada.

See selts ei ole mitte mingisugune kinnine ühing. Tema asutajad on püüdnud luua niisugust ühisust, mis iga maa ja rahva iseäraldustega on võimalik kokkukõlastada. Tal ei ole põhikirja ega iseäralisi õigusi ja kohustusi liigetele. Igaks, kes ühe selle ühingu häälekandja aboneerib — ja need on: „The New Era“ ingliskeeles, „Pour l'Ère Nouvelle“ prantsuskeeles ja „Das werdende Zeitalter“ saksa keeles — ja nendes avaldatud mõtetele kaasa tunneb, on ühes sellega ka seltsi liige.

Kasvatuseuenduste selts töötab kõige lähemas kontaktis rahvusvahelise „uue kooli“ bürooga. Mõlemad organisatsi-

oonid püüavad kasvatuseuenduse ja koolitöö neil põhimõtetel rajada, mis kokkuvõetult kirja pandud sissejuhatuses raamatusse „Uus kool Belgias“ (E. Öp. Liidu väljaandes ilmunud 1922 a.) Tuletan siinkohal ainult meeles, et „uus kool“ (mida sakslased nimetavad „Land-Erziehungsheime“) kõigepealt püüab lapse hinge spontaansetele nõuetele vastu tulla, neid arvesse võtta; ta püüab last ette valmistada tänapäevase või õigemini homse elu vastu, teda ette valmistada sellele, et ta ise oma jõuga omandaks need universaalsed vaimlikud väärtused, mis ajast ja ruumist rippumatud. „Uue kooli“ (new school) nimetuse on kõigepealt võinud tarvitusele Dr. Cesil Reddie, kes 1889 a. asutas esimese sellelaadilise kasvatuseuenduse Abbotsholmis (Derbyshiris. Sotsiaaloog Edmund Demolins tõi samad põhimõtted Prantsusmaale, kus ta 1899 a. nendele rajatud kooli „Ecole des Roches“ avas. Saksa maal nimetas Dr. Hermann Lietz oma samasugused koolid „Land-Erziehungsheime“. Kõige uuem tüüp uutest koolidest on aga see mida „vabaks koolikogukonnaks“ nimetatakse ja mille sisemine korraldus õpilaste omavalitsusel on rajatud. Selle uue kasvatuse vaimlise iseloomu filosoofia on põhjendatud Dr. Gustav Wynekeni oma raamatus „Schule und Jugendkultur“. Oma ideede teostamiseks on autor ka ise ühe omapärase kooli „Wickersdorfis“ asutanud, kuhu mul õnnestas käesoleval aastal teha külas- käik, millest selle aruande lõpul kõnelen lähemalt. Et „uue kooli“ nimetust mitmes kohas reklaami otstarbeks kurjasti tarvitatud ja sellepärast vaja oli tõsiselt kasvatuseuenduste püüdeid igasugusest surrogaadist eemal hoida, kutsuti ellu juba 1899 a. ja organiseeriti 1912 a. „Rahvusvaheline uute koolide büroo“. Tema ülesandeks on luua sidet kõigi uute koolide vahel, koguda igasuguseid neisse puutuvaid andmeid ja ära kasutada neid psühholoogilisi kogemusi, mis neis tuleviku-pedagoogika laboratooriumides saavutatud. Terve rida broshüüre ja raamatuid, mis büroo välja annud, tahavad laiemaid ringkondi uute koolide põhimõtetele tutvustada, ka avalikkusele koolidele nii palju kui võimalik kasu tuua ning teaduslikult saavutatud ja põhjendatud uusi pedagoogilisi võtteid levitada. Selle büroo poolt on ka välja-

töötatud need 30 punkti, mille täitmine (kui ka mitte kõikide, siis vähemalt 15) uut kooli iseloomustab ja sunduslik on koolile, kes tahab „uue“ nime kanda.

Mõlemate rahvusvaheliste organisatsioonide — kasvatusuuenduse seltsi ja uute koolide büroo — algatusel ja koostöötamisele korraldati ka kasvatus-uuenduse kongress. Õigem oleks seda nimetada kasvatusseaduse nädalaks, sest ta kestis kaks nädalat 2 — 15. augustini: ka kariliku kongressi päevakorra asemel, kus küsimused ära tähendatud, mille üle läbirääkimisi korraldatakse, oli terve rida loenguid välja kuulutatud tuntud eriteadlaste poolt, kusjuures kohe teatatud oli, et läbirääkimisteks jätkub aega vähetegelikult ei peetud neid sugugi, ainult mõne küsimuse kohta võeti svna ja teatati erakorralise teadaande korras, kuidas ühes ehk teises riikis selle küsimuse pääle vaadatakse.

Kongress peeti Helveetsias Genfi järve ääres väikeses linnakeses Montreux's, paremas ja suuremas säälses ruumis, College'i saalis. Kui ülepea Genfi järveäärne osa väga kohaseks paigaks peetakse igasuguste rahvusvaheliste konverentside ja kongresside korraldamiseks, (nagu Lausanne, Genf, Vevey) siis tuleb ka seekord Montreux valikut nimetada õnnelikuks. Kõige päält on ikkagi Helveetsia ainus maa Euroopas, mis suures rahvusvahelises tülis jäänud täiäsa erapooletuks, kus ka praegu igast rahvusest isikud kõige suuremat vastutulelikust leiavad, kus sugugi ei tundu seda umbusaldust ja vihavaenu võõraste vastu, nagu see ühel ehk teisel viisil mujal sagedasti tuleb ilmsiks. Helveetsia enese demokraatia aluseks on 4 rahvuse ja 2 usu vastastikune austamine ja koostöötamine: tema välispoliitika on õiguse ja rahu põhimõttete teostamine, nagu seda endine Rahvusliku Nõukogu president Felix Bonjour oma suurepäralises raamatus „La democratie suisse“ nimetanud. Ja selle tõttu püüavad ka Helveetsia kuulsamad kooli- eia kasvatusetegelased dma noorsoos seda rahvuslist erapoolelust, teiste rahvaste austamist ja nendega koostöötamist kasvatada, mille lõpusihiks on üldine vendlus ja rahu ja millest tulev inimkonna hääl kõik oleneb. Ja seda patsifistilikku ja rahvusliselt erapooletet iseloomu oli ka kasvatus-uuenduse kongress, mis Montreux's peeti. Ka asub „rah-

vusvaheline uute koolide büroo“ Genfis (suvel Les Pléiades'is, Vaud kantoonis), kus ka töötavad tema peategelased. Viimaks on ka raskem omale kenamat ja rahulisemat kohta teaduslise kongressi korraldamiseks ette kujutada' kui on Montreux. Ta asub kõige ilusamas kohas Genfi järve idapoolses osas, kus nii ühel kui ka teisel järvekaldal mäed kuni 1000 meetri kõrguseni tõusevad, mille lõunapoolsele sihitud osad viinaaedadega kaetud, all järve ääres alati rohelised puud magnoolid ja plaatamid õitsevad. Vaatamata selle pääle, et siit raudtee läbi Simptoni ja turistide maantee üle St. Bernhardi Jtaaliasse viib, et ka siin turistide lähtekoht Valliisi Alpidesse, Matterhorni ja Mont-Blanc'i poole, — on siiski Montreux's je iseäranis tema lähedal olevad Territet's (kus kongressi liikmed ära mahutatud olid) palju vaiksem ja rahulisem kui näit. Lausanneis. Pääle ilmasõja ja ka turistide liikumine ja suvitajate arv siin mitu korda vähemaks jäänud, kui see oli enne. Ainult meie rahakursiga võrreldes on sää elu siiski kallis; kongressi liigetel oli võimaldatud saada tuba ühes ülespidamisega 13 frangi eest päevas umbes 800 E. m.): (Saksa ja Austria õpetajale muretses korraldav toimkond maksuta ülespidamise.

Kongressi korraldava toimkonna moodustasid need samad isikud, kes ka tema koosolekuid juhatasid. Need olid ülal nimetatud rahvusvahelise kasvatusuuenduse seltsi häälekandjate ajakirjade toimetajad, eesotsas selle liikumise Inglismaa edustajatega. Viimased on kõik St. Christoheri school'i (Letchworth'is) tegeled. See kool on Teosofilise kasvatusühingu poolt asutatud ja teostab oma korralduses, õpekavas ja kasvatusmetoodides harilikke „uute koolide“ printsiipe, paneb aga ka palju rõhku usulise, rohkem müstilise, kui dogmaatilise kasvatuse peale. Selle kooli hoolekogu esimees H. Baillie-Weaver oli ka kongressi juhataja ja korraldava toimkonna esimees, kooli tegelik juhataja pr. N. V. Ensor — abiesimees, füüsika õpetaja J. A. Havliczek — toimkonna sekretäär ja tegelik korraldaja. Väga suurt osa kongressi korraldamisest võttis Adolf Ferrière rahvusvaheliste uute koolide büroo juhataja. Adolf Ferrière on üks viljakamatest kirjanikkudest kasvatusseaduse alal: tema sulest on ilmunud terve rida

raamatuid, mis töökooli ja kasvatusteaduste küslmusi käsivad, näit. „L'école active“, (Töökool) kahes köites, „L'autonomie des écoliers“ (õpilaste omavalitsus), „L'hygiène dans les écoles nouvelles“ (Tervishoid uutes koolides) ja Genfi ülikooli poolt premeeritud töö „La loi du Progres en biologie et sociologie“ (Edenemise seadus bioloogias ja sotsioloogias). Praegu töötab Ad. Ferrière J. J. Rousseau nimelises Instituudis, kõrgemas kasvatusteaduslikes õppeasutuses Genfis ja toimetab ajakirja „Pour l'ère nouvelle“.

Kongressi lektoriteks olid palutud: Belgiast Dr. Decroly kooli „L'école pour la vie“ juhataja, Saksamaalt Dr. Elisabeth Rottler ajakirjade „Das werdende Zeitalter“ ja „Eie neue Erziehung“ toimetaja; Prantsusmaalt Boger Cousinet ajakirja „La nouvelle education“ toimetaja, ja kuulus psühhiaater Emilie Coué Nancy'st raamatu „Suggestion et Auto-Suggestion“ autor ja Howard H. Barton „Noorsoo Punase Risti“ direktor; Inglismaalt olid ilmunud ja esinesid referaatidega juba varem nimetatud kongressi juhatuse liikmed H. Baillie-Weaver ja Beatrice Ensor; Helveetsias — Charles Baudouin, Genfi J. J. Rousseau nimelise instituudi professor, üleval nimetatud kasvatusteadlane — kirjanik Dr. Ad. Ferrière, Zürichi ülikooli professor ja kuulus hingeteadlane Dr. C. Jung, tuntud uue kooli „Land erziehungsheim Hof-Oberkirch“ juhataja Hermann Tobler ja kuulus rütmilise gümnaastika looja Jacques Dalcroze; Austriast — end. Haridusminister, nüüd Viini linnakoolivalitsuse juhataja Glöckel, haridusnõunik Fadrus, uue kooli „Bundeserzierziehungsanstalt“ direktor Dr. Otto Rimmel, erakunsti-kooli juhataja prof. O. Cizek ja mõned rahvusvahelise naisliidu tegelased. Mõned tuntud kasvatustegelased, kelle poole korraldajad toimikond oli pöörand palvega, ei olnud ilmunud, nende hulgas Maria Montessori, Georges Bertier ja Berliini koolinõunik F. Paulsen. Nende asemel peeti väljaspool järjekorra mõni loeng, muu seas Friedebergi seminaari õpetaja Dr. W. Stuhlfath'i („Kasvatusteaduste“ nr. 2 ja 3 ilmunud artikli autori) poolt väga huvitav referaat „Usoõpetusest“.

Kongressist osavõtjate arv oli õige suur ja mitmekesine. Et kongress rohkem kasvatusteaduste-nädala laadi kan-

dis, oli palju isikuid, kes üksikuid loenguid kuulamas käisid (selleks oli pääsemaks 1,50 H. fr. määratud, kuna kongressi liigetelt kogu aja päält 25 H. fr. võeli), kongressi liigete hulgast olid suurem osa prantslased, (ka Helveetsias) ja inglased. Kuid üksikud isikud olid isegi Ameerikast, Austraaliast, Aafrikast (Tunis) ja Armeenias. Ainult põhjamaad olid vähe esitatud, näit. puudusid soomlased.

Kongressi juures oli ka korraldatud kasvatusteadusline näitus. Sellest oli osa võtnud kõige pealt J. J. Rousseau instituut Genfis, kes palju statistilise ja teadusliku materjaliga oli esinenud. Nimetatud instituut on nii kasvatusteaduse uurimise kui ka õpetamise asutus. Esimesel alal panea ta igasuguseid psühholoogilisi kalseid toime, lema juures asuvas välkelaste koolis „Maison de peitits“ ja avaldab nende katsete kaudu saadud resultate. Viimased olid esitatud näitusel igasuguste tabelite abil joonistustega ja diagrammidega. Toon selles mõned näited: Binet ja Simdn'i meetodi järeloimetatud katsed on näidanud, et 1527 lapsest on 554 täitsa normaal oma arenemise suhtes, kuua 829 nendest ühe aasta võrra normist ette jõudnud ja 312 ühe aasta võrra järele jäänud: teised on vähem või rohkem ette jõudnud või järele jäänud. Laste joonistuste ja kirjelduste põhjal on nende tähelepanu- ning vaatlusvõime arenemist kindlaks tehtud. Näituseks, kui 3 aastane laps inimest tahab joonistada, siis teeb ta ainult pää ja selle külge jalad: 4 a. laps lisab juba pea peale silmad juurde, aga keha jätab veel joonistamata: alles 5—6 a. lapsed joonistavad ka keha, nina ja suu: 7 a. lapsed lisavad juure käed, 8 a. — päakatte, nina ja jalad profiilis: 9 a. — riided ja juuksed: 10 aastast algab juba teatav väljatöötamine nii üksikute kehaosade kui ka riide suhtes. Terve rida tabelid käsitlevad graafiliselt lapse kasvu, emotsionaalset ja intellektuaalset arenemist ja differentseerimist. Mis J. J. Rousseau instituudi õpetustegevust puutub, siis oli see esitatud igasuguste väljaannete kogudega ja õppevahenditega. Suuremalt osalt on need õppevahendid — mängud Montessori meetodi järgi: värviliste kausikeste ja kerade kogud, mille abil lugema ja arvama õpetatakse

põhimõtte järel: käsilegevuse kaudu mõistetegevuse poole (par l'actualité manuelle à l'actualité mentale). Instituudi juures töötab ka iseloomu määramise ja kutsevaliku büroo.

Mitmesugustest koolitüüpidest olid näitusel esinenud õpilaste töödega järgmised:

Zürichi linna algkooli 4 õppeaasta õpilaste poolt valmistatud Zürichi linna tänavarautee ja sildade (38) kaardid, kõikide sildade mudelid savist, tänava läbilõike joonistus ja kirjeldus; 6 aasta õpilaste tööde hulgas paistis silma kogu „Mesilane ja tema elu“, mesilaste liigid, kärjed, mesi, õied (ka läbilõike joonistused), mee saagi statistika; samasuguse kogu olid esitanud 7 a. õpilased siidusside elu ja tegevuse kohta ühes siidusside kasvatuse kaart-diagrammiga (Euroopa) ja klaasi valmistamise juures tarviliikkude ainete ning värviliste klaaside kogud.

Goetz-Azzolini erakool Zürichis oli näitusele toond 12 — 14 aastaste õpilaste valmistatud puust, papist ja plekist geomeetria õppevahendid, nii igasugused kehad prismid, kruvid j. t.), kui ka näitlikuks tehtud teoreemide teostamised ja ülesannete lahendused (puust tehtud ja hingede abil tarvilisel viisil kokku pandavad kujud); 14 — 16 a. õpilaste tööd füüsika ja loodusloo alal.

Brummerska skoolan Stockholmist oli esitand näitusel kogu oma õpetamissüsteemi nii teoreetiliste kirjelduste ja seletuste kui ka õpilaste tööde ning õppevahendite abil. See süsteem on õp. Anna Kruuse poolt 1905 a. tarvitusele võetud nimetatud koolis ja siis teiste õpetajate poolt täiendatud ja muudetud. Kogu koolitöö on sääl rajatud lapse loomisharjumuse, kujutusvõime, mänguhimu ja ilutunde ärakasutamisel tema enese huvide piirides. Sellepärast on õppetöö sihiks ja aineks igapäevane elu ja ümbrus, lapse kodu, loomad ja taimed. Töö juures võetakse arvesse nii lapse sotsiaalsed instinktid kui ka tema individuaalsed tarbed. Klassiümbrus, kaasõpilaste seltskond annab ühise töö rõõmsa rütmi, kusjuures individuaalsele algatusele antakse teatav vabadus ja avaldusvõimalus. Selles koolis on juba ammu tarvilisel klassi õpetaja süsteem ja n. n. Gesamtunterricht: tunniplaani ega ainejaotust ei ole; kõik õppeained ja kogu tööpäev

moodustavad ühe üksuse ilma vahetundideta; tarvilise vahelduse toovad käsitöö, aiatöö, mängud, laulmine, joonistamine j. n. è. Poeg- ja tütarlapsed töötavad eraldi. Lugemise õpetamise juures rakendatakse tööle mitte ainult mõistus, vaid ka kõik meeled ja võimed. Kõige päält võetakse tarvitusele pilt sellekohase luuletusega, mis mitu korda läbi loetakse ja lauldakse tervelt. Siis kirjutatakse maha trükitähtedega; pärast hakatakse sõnu teine-teisest lahutama ja teises järjekorras ehk üksahaaval välja kirjutama. Samuti õpetatakse teised laulud ja töötatakse samuti läbi. Selle süsteemi jaoks on A. Kruse oma lugemisraamatu kokku säädinud „Var första läsebok“.

Arvuteadus on rajatud näitlikkusele ja tõelikkusele (Visalitat ja Realitat). Esimene tehe on jaotus. Aasta lõpul ehitavad lapsed majad ruutudega papist, mis neile palju rõõmu teeb.

Mõned koolid olid palju õpilaste joonistusi näitusele toond. Nii oli St. Christopher School välja pannud 12 — 13 a. õpilaste joonistused igasugustele abstraktsetele teemadele kõlblise tendentsiga, näit. lootus, põlgus, edevus, rõõm, edu, egoism j. n. e. joonistustele, mis mitte shablooniline vaid õige mitmekesised olid, oli vastav tekst juurde lisatud. Näit. oli üks 13 a. õpilane teemale „eneseaevamine“ joonistanud igasuguses suuruses küünlad, kus juures üks kõige suurem tumeda suitseva leegi andis, kuna kõige vähemad suurepäraliselt särasid: päälkiri: suur küünal on uhke oma kasvu pääle, kuid ta ei anna seda säravat valgust, mida väiksed annavad. Austria Bundeserziehungs-anstalten olid suure kogu sulejoonistusi, illustratsioone muinasjuttudele, siluette vastava stiliseeritud kirjaga, dekoratiiv joonistusi, linoleumi- ja puulõikeid esitand; kõik 11 — 14 a. õpilaste tööd.

Viimati oli üks aiakool Inglismaalt näitusele toond rohkesti igasuguseid käsitöid (punumise, naha, puu ja riidetöid), joonistusi, voolimistöid, kuid nende kohta ei või ütelda, et nad meie omadest paremad oleksid olnud.

Jätan alguses üksikud referaadid puudutamata ja katsun nendest kõikidest juhtivaid mõtteid välja võttes üldised kondressi (või pedagoogilise nädala) ideed tuua esile.

Nagu juba alguses öeldud, on kasvatusel suured sotsiaalsed probleemid lahendada. Kasvatus peab uue inimkonna looma, uue põlve saabuda laskma; põlve, mis nii oma vaadete kui ka oma tegevuse suhtes ajanõuete kõrgusel seisab. Kasvatuse uuenduse liikumine võtab oma aluseks põhimõtte, et mitmed sotsiaalsed pahed, mis inimkonnale palju kahju toovad, kõrvaldatavad kasvatuse kaudu. Kasvatus ise peab olema rajatud teatavatel sotsiaalsetel põhimõtetel. Seega peab ka kasvatusteadus ühenduses olema mitte ainult psühholoogiaga, vaid ka sotsioloogiaga.

Et igal inimesel tuleb tegutseda ühiskonnas, et tal kogu inimkonna liikmena oma võimeid tuleb kasutada, siis tuleb ka kasvatus nii juhtida ja korraldada, et laps end algusest saadik tunneb ühiskonna liikmena, mille kasuks ta oma loovat tööd peab tegema, oma loovat jõudu pühendama. Kui algusest saadik last niisuguste tingimustega harjutada, kus ta end ühiskonna liikmena tunneb, teiste liigetega seotuna vastastikkuse arusaamise ja abiandmise põhjal: kui algusest saadik lapses seda veendumust kasvatada, et tema ilma teisteta ega teised ilma temata läbi saada ei või, et samuti ka kõik maailma rahvad teine-teisega seotud ja moodustavad ühe terviku, mida nimetame inimkonnaks, kui kasvatustöö juures võimalus anda ehk isegi kohustuseks teha lastel ençal õige omavaheeline vahekord luua ja ühistöötamise tingimused korraldada, — siis oleks sellega pandud alus uuele elule, uuele ühiskondlikule (sotsiaalsele) korrale, kus puuduvad nii mitmedki praegust inimkonda rõhuvad väärtused ja pahed. Ja nimelt oleks niisuguse kasvatuse abil võimalik hoida sõja kordumist. Sõda on kõige hirmsam inimkonna vaenlane, kõige suurem sotsiaalne pahe, mille vastu tuleb võidelda pedagoogiliste abinõudega, vastava kasvatuse korraldusega. See patsifistlik tendents tundus nii kongressi referaatides esile toodud väidetes, kui ka kogu kongressi korralduses: siin töötas sakslane ja austriaalane inglase ja prantslase kõrval, siin ühendas daanlast ja bulgaarlast, ameeriklast ja armeenlast vaadete ühtlus: ka saksa keel oli tarvilikul teiste kõrval, mida teistel kongressidel mitte ei ole, iseäranis kus prantslased juhtivat osa mängivad. Seda umb-

usaldust teiste rahvaste vastu, seda ühe või teise poliitilise orientatsiooni otsimist, mis praegu kogu Euroopa elu rõhub, polnud siin sugugi tunda ja selle kaotamist kooli ning kasvatustegevuse kaudu nõuti ka. Kasvatus peab tooma inimkonnale uue vaimu, ja sellest uuest vaimust võib ainult saabuda rahu maa pääl. Et inimesele sisse juurdunud sõjakat vaimu rahuldada, pani üks kõneleja ette selle vaimule vaba väljendusvõimalus anda selles eas, kui see inimkonnale ei too kahju: on teada, et teatavas vanaduses poeglapsed armastavad jutte kangelastest ja sõdadest, mängivad alati sõda, joonistavad rüütleid ja rüütlilosse. Tehku nad seda nii kaua, kui see süütult sünnib, kui see lihtne abinõu on nende kujutusvõimet arendada ja ergutada. Kui neil korda läheb lapseas seda sõjakat vaimu täitsa rahuldada, siis kutsub ta nendes isenesest täieas ja nad on valmis sellest loobuma siis, kui nad tege-likku ellu astuvad.

See patsifistlik tendents, mis ühel või teisel viisil kongressi tegevuses avaldus ja mida kasvatuse uuenduse üheks nurgakiviks soovitati, on arusaadav vastuvooluna selle militaristlikule ja ultrapatriootilisele vaimule, millel püüti ilma sõja ajal ja päälle seda iseäranis avalikkudes koolides kasvatust rajada ja mille kaudu õhutati äärmist põlgust ja vihavaenu teiste rahvaste vastu, mis tänapäevani kadunud pole ja mis Euroopa elu nii halvab.

Kõige lähemas ühenduses sellega on ka teine tendents — sotsiaalne, mis uue- matest kasvatuse süsteemidest laenatuna kongressi loengutes tundub. See on juba kasvatussuhte ajaloolisest arenemisest. Kogu 19 a. s. oli kasvatussuhte suhtes individualismi aeg: püüti isikut tema enese huvides, enese kasuks arendada, tema individualiteeti kasvatada. Kuid selle üldise sihi kättesaamiseks rõhutati kasvatamise juures enne üht, pärast teist omadust. Liberalismi ajajärgul püüti kasvatuses kõige päält mõistust arendada, teadmiste kogu suurendada (intellektualism). Natsionalismi ajajärgul rõhutati selle vastu kunstitunnet ja tundmuste arenemist; selle aja ideaaliks oli n. n. hingeline inimene (Gemütsmensch): Imperialismi ajajärgul peeti tahtejõudu kõige väärtuslikumaks omanduseks (voluntarism); siis püüti arendada tegevust, töö-

võimulist inimest. Nüüdisaja kasvatuse eesmärgiks on inimene, kes tegutseb ühiskonnas. Meie aeg nõuab sotsiaalset tegevusevõimet. Tähtis on teadmisi, kunstitunnet ja tegevusvõimet ühiskondlikult rakendada ja ära kasutada. See on praegune kasvatuse siht, selle sihi poole peab kool kodu oma õpetusviisidega ja korraldustega viima. Kas ta suudab seda teha ja missuguste abinõudega? Kool selle sõnas mõttes, s. o. asutus, mis „koolitab“, taltsutab, välise abinõudega, kuhjab õpilaste teadmisi enam kui ta neid omandada suudab, see kool seda küll teha ei suuda. „Kool on minu valulaps, keda ma sugugi ei armasta“, väidab üks kõneleja — „ma säeksin tema asemele“, kooli-kogukonna (Schulgemeinde). Ka paneb ta ette uue nimetuse „kooli“ asemele tarvitusele võtta, nimelt „Kolledzi“, mis sõnast collegium tuleb. Siis nimelt täidab kasvatusasutus oma ülesande, kui ta vaba töökogukonna moodustab, mille liikmed üksteist toetades ja ergutades töötavad ja elavad koos. Nad ise korraldavad enesevahelise vahekorra, ise annavad seadusi, ise valvavad nende täitmise järel: selle tõttu harjuvad nad õigust austama ja igasugust vägivalda põlgama: nad harjuvad mõttega, et organiseeritud ühiskond olemas selleks, et igapäevaseid sekeldusi lahendada ja asja hõõrumisi ära hoida. Ainult sarnase koolikogukonna korralduse juures võib kodanikuteaduse õpetamine kanda hääd vilja. Siin ei ole meil tegemist mitte ainult harilikku õpilaste omavalitsusega, vaid isegi teatava õpetamisviisiga, meetodiga, mille järgi kogu õppetöö on rajatud klassi-kogukonna-ise- ning ühistegevusele. Sääb muutub koolikogukond „töö-ühiskonnaks“, kus üheskoos probleemid üles säetakse, ühiselt lahendatakse ning ühiselt tuntakse rõõmu saavutatud lahendustest ja töö tagajärgedest. Kaugelt paremini kui õpetaja sunnil tärkab sel teel töötada ja töömeelsus ja paremad on ka selle tõttu, töötagajärjed. Igaüks tunneb end olenevat teiste kaastööst ja nõnda tekib sotsiaalne tunne ning ühistegelik vaim. Ainult niisuguses kogukonna enda poolt juhitud ja korraldatud õpetöös saabub (teda keegi ei „koolita“) uus ühiskonna tegelane, ainult niisugune kool võib olla nüüdisaja riigi nurgakivi.

Ma ei hakka siin puudutama õpilaste omavalitsust, selle korraldust, õpilaste

poolt väljatöötatud määrusi, mille abil igapäevast koolielu ja töö püütakse reguleerida. Kes vähegi kokku puutunud uema pedagoogilise kirjandusega (ka „Kasvatuse kaudu“), on sellega küllalt tuttav. Juhin aga tähelepanu sellele, et ka väljaspool harilikku koolielu seisvate abinõudega tuleb sotsiaalset tunnet kasvatada ning juhtida kasulikule tegevusele. Üks sarnastest abinõudest, millele kongress terve istangu pühendas, on „Noorte Punane Rist“. See üleilmne laste organisatsioon tuletab mõnes oma põhijoones skautingi meele, läheb aga temast ka lahku: kuna viimane ikkagi omab militaristliku ilme, on N. P. R-il kindel pat-sifistlik iseloom. Selle liikmed kohustavad end nii iseenese kui ka teiste tervise eest hoolitsema, sõbraliku abi andma oma kui ka võõrast rahvusest lastele ning ühiskondlikke vastutusi oma päale võtma ja ühiskondlikku vastutusvaimu arendama.

N. P. R. programm sisaldab peamiselt 3 punkti: tervishoid, ühiskonnavaim ja inimesearmastus. Ja kui nende ülesannete teostamise juures raha vaja läheb, ei tohi lapsed seda mitte vanematelt võtta, vaid seda oma töö, isearanis ühise töö kaudu nõutama.

Tervishoiu alal korraldab N. P. R. kõige päält igasuguseid tervismänge, mille kaudu lapsed on sunnitud puhtuse eest hoolt kandma ja hügieenilisi nõudmisi täitma ning propageerima. Ühes sellega asutatakse kooli juure ehk mujal linnas õpilaste aiad, kus lapsed puhtas õhus töötades õpivad nii kasulikku juurevilja kui ka ilu-taimi kasvatama. Ameerikas, Washingtonis ja Canadas, peavad noor-punaristlased omal kulul haigemajad ja hambakliinikud üleval ning töötavad nendes kaasa, õppides esimese abi andmist ja haigete ravitsemist. Samuti töötab nende organisatsioon taudide vastu (ka kärbest vastu) võitlemises. Bulgaarias korraldatakse iga kevade ja sügise „töö-nädal“, kus noor-punaristlased kooliruumide puhastamise ja kooliõue kaunistamise ette võtavad; sellejuures pannakse organisatsiooni häaks pidusid toime.

Et N. P. R. rahvusvaheline organisatsioon on, püüab ta üksikute rahvusliste osakondade vahel sidet luua ja läbikäimist sobitada. Nii on selle tõttu kirjavahetuses teine teisega õpilased Ühisriikigest, Prantsusmaalt, Hollandist,

Ungarist, Itaaliast, Rumeeniast, Hispaaniast, Helveetsiast, Kanaadast, Iõuna Aafrikast, Alaskast, Havaist, Filipiinidest, Porto-Rikost ja Berul'ist (Süürias). Kirjavahetuse kaudu lapsed tutvunevad kõige paremini võõramaa eluoluga, saavad teine-teisele pilte, kollektisioone, raamatuid ja rohkesti igasugust informatsiooni materjaali. Ja kogu see kirjavahetus ei ole rajatud uudishimul, vaid vastastikkuse abianõu pühimõttel, nagu kõige mitmekesisem altruism ülepää N. P. R. aluseks on. Ta õpetab lapsi altruislikult ja ühiskondlikult tegutsema. Ja seda on ka praegu vaja, sest teadmiste pakkumise suhtes on kool kaugele jõudnud, kuid kõlblise kasvatus mõttes jätab ta palju soovida. Sellepärast tuleb N. P. R. organisatsiooni igatpidi toetada.

Kui koolil (kasvatusel) on ülepää sotsiaalseid ülesandeid täita, siis peab ta kõigepäält nüüdisaja sotsiaalseid olukordi võtma arvesse. Seda tuleb ka kehalise kasvatus juures teha. Vanas koolis seis kehaline kasvatus ainult võimlemises, mis jällegi nii oli korraldatud, et ta ainult kõrgema kihi huvidele vastu tuli: poeglaste võimlemine sisaldas militaristliku iseloomuga harjutusi, tütarlastele — esteetilise. Uus kool ei tarvita ei Sokoli ega Rootsi, ei sõjaväelisi harjutusi ega rütmilist võimlemist (kui seda ühekülgse võlta). Uus kool peab silmas seda, et suurem osa inimkonnast lootab kehaliselt, ja selle vastu on tal ka kehalise kasvatus ülesanne mitte teatavaid liigutusi kätte õpetada, vaid kehalise elu seadusepärast saavutada, laste bioloogilist arenemist õigele teele juhtida, kehalist jõudu kasvatada. Seda saab ainult siis kätte, kui võimlemise juures loomulikud, seadusepärased liigutused iseenesest välja kutsutakse ja kui selle kõrval kõige mitmekesisem sport ja (mis kõige tähtsam) kehaline töö võetakse tarvitusele. Endine võimlemine on luksust, mis ainult teatavad kihid vanas seltskonnas endale võisid lubada; kes aga luksust taga ajab, on teiste kihtide viletsuses süüdi.

Nii peab kasvatus nüüdisaja ühiskondlikku elu iseloomu ja selle tarbeid võtma arvesse. Praegune sotsiaalne kord nõuab igalt inimeselt iseseisvat loovat tööd. Selle võime arenemisele peab olema rajatud iga aine õpetamine. Sellepärast ei ole uuel koolil mingit iseäralikku meetodi ehk õigemini tal on lootuse

meetod. „Laske lapsi saabuda, laske neid kasvada ja täieneda, nagu Jumal lilledega teeb“ ütles üks kõneleja. Õpetaja ülesanne on pinda valmistada, soodsaid tingimusi luua, igasuguseid võimalusi pakkuda. Sellest ei järgne aga mitte, et õpetajal pole sugugi vaja tarvitada kindlaid didaktilisi võtteid ja meetoodilisi reegleid. Näituseks keelte õpetamise juures tuleb foneetilisi harjutusi eraldada keeletsulistest, sest foneetika on rajatud kõlakujuundustel, keele meloodilistel ja rütmilisel küljel, mida eraldi käsitada tuleb; sõnade õppimist eraldi vaja ei ole, sõnad, peavad ühendatutena lauses meele jääma: grammatika ei pea mitte abstraktseid reegleid sisaldama, vaid viimased peavad ise enesest järgnema tuttava aine retrospektiivsest käsitlemisest jne.

Mitte ainult üksikuis aineis ei tule õpetajail psühholoogiliselt õigeid meetoodilisi võtteid tarvitada, vaid kogu õppetöö võib olla rajatud ühel või teisel meetoodilisel süsteemil. Nii peetakse väikelaste algõpetuse juures kõige kohasemaks Montessori süsteemi. Kõrgemal astmel on Inglismaal viimasel ajal palju poolehoidu leidnud n. n. Dalton system. Selle süsteemi järgi nõutab õpilane oma teadmisi ja võimisi iseseisvalt laboratooriumis ja raamatukogus. Õpetaja on tal sääl juures abiks, juhatab talle materjaali kätte, näitab kuidas seda tarvitada, kuid mingisuguseid teadmisi ise ei paku ega pähe ei pane. Aegajalt korraldatakse katsumised, samuti ka aasta lõpul, kuid katsumiste juures ei panda nii palju rõhku sellele faktilisele materjaalile, mida õpilane mäluuga omandand, vaid sellele, kui võrd ta suutnud ainesse süveneda, sellest aru saada ja selle kohta käivate abinõudega tutvuneda; isegi nende abinõude, ka raamatute tarvitamine on katsumistel lubatud. Selle tõttu näib Dalton system iseäranis kohane olevat täiskasvanute koolidele, aga ka keskkoolidele.

Kui kasvatusel sotsiaalseid probleeme lahendada tuleb, silmas pidades et sellest inimkonna tulevik oleneb, siis ei tohi aga ka unustada, et kasvatusel on tegemist individuaalprobleemidega ja isegi eeskätt nendega. Ka sel alal on senni palju patustatud, nimelt liig suur rõhku intellektuaalkasvatusele, mõistuse arendamisele ja teaduste kogumisele pandud. Kasvatuse juures tuleb kõige päält seda arvesse

tada, et inimesel instinktid ja kalduvused on, mis ühel või teisel viisil tema tegudes tulevad ilmsiks. Need instinktid on esimese järgu (primäär) nähtused ja sellepärast on nendel vahest otsustav mõju tegude pääle. Kuid mõistus võib neid instinkte juhtida ja kontrollleerida, enne kui nad tegudes avalduvad. Näit. on tütarlaste juures ema-instinkt kõige tugevam, poeglaste juures tuleb sageli võitlus-instinkt ilmsiks. Siin on tähtis mõlemaid instinkte juhtida õigele teele ning loova tegevuse jaoks kasutada. Sellega on ka võimalik kokkukõla saavutada mõistuse ja tunde vahel. Mõistuse arendamine peab käsikäes käima instinktidega, peab olema rajatud loomulikkude instinktide ärakasutamisele; sääl juures tuleb arvestada individuaalseid kalduvusi ja vahesid. Ainult selle tõttu läheb korda laste aktiveeti ergutada. Sellepärast ei ole intellektuaal kasvatuse isootstarve, vaid ainult aitab instinkte selgitada ja kõrgemaks otstarbeks ära kasutada. Selle poole tõttab uus kool ja uus kasvatuse.

Nendele põhimõtetele peab ka usuõpetus olema rajatud. Viimasel ajal on jälle usk tähtsat osa etendama hakkand inimese elus iseäranis pääle ilmasõja. Kuid see usk on vähe seotud kirikuga. „Kirik magab, aga usk ärkab“. Sellega ühes peab ka teine sisu antama usuõpetusele koolis. Endine usuõpetus ei olnud rajatud usutunde arenemisele, vaid sisaldas kiriku dogmade õpetust; tema eesmärk oli sõnakuulelikke kogudusliikmeid kasvatada. Seda ei või nüüdisaja inimeselt nõuda, kellele usk on otsekohene individuaalne elamus, mille realiteet ei vaja tõestamist. Jõuetusetundest voolab välja jõutunne, mis inimese „mina“ ühendab kõrgema võimuga, millest ka see jõutunne ära oleneb. Sellele järgnevad teod, mis meie kõlblisele arvustusele alluvad.

Siin on kõige päält vaja lastele võimalust anda elamustesse tungida. Neid elamusi tuleb nii kasutada, et nad tegusid sünnitavad, niisugusi tegusid, mis aukartust väärivad ja äratavad. Siis tunneb laps jõudu, mis teda kõrgematele tegudele argutab. See mida laps enese sügavate elamuste kaudu on saavutanud, ei hävine (nagu armastus ema vastu). Sellepärast on vaja tekitada elamusi ning välja kutsuda tegusid, edendada lapse spontaani aktiveeti emotsionaalses suhtes.

Usuõpetus olgu elu — ning ajakohane oma eesmärgis, meetodides ja aine (ka vahendite) valimises. Tema eesmärk ei pea olema askeet, ega kitsarinnaline ja sallimata kogudus-tegelane, vaid inimene, kes end ühes tunneb oma jumalaga ning on nõus inimkonna hääks töötama. Tema meetod nõuab: valigu lähtekohaks juhuslikud nähtused, nagu loodusepildid; kõblised elujuhtumised jne, kõrgemal astmel pakub vaimuelu kangelaste (Buddha, Kristus, Sokrates) tegevus rohkesti ainet usuliste probleemide käsitamiseks. Sääl juures ei peaks kava siduv olema: parem süvineda üksikutesse küsimustesse nii põhjalikult kui võimalik, kui kavas ettenähtud ainet pääliskaudselt läbi joosta. Kui uus kool ühiskonna mõttel peab olema rajatud ja tahab last ühiskondliku elu kaudu ühiskondlikule vaimule kasvatada, siis peab ka usuõpetuse korraldus sellest välja minema. Ka siin peab kool kõige päält olema töö-ühiskond: ühise töö (küsimusteta arutamise, nende tõstmise, lahenduse otsimine) kaudu saavutatakse ka üldised resultaadid. Pääle selle on ta elamusühiskond: eluprobleeme käsitatava sisuga kõnedega, veel rohkem muusikaga võib ühiseid tundusi ja hingelisi elamusi ärafaaga. Viimati peab kool olema tegevus-ühiskond: vastastikkundeabiandmine, haigete koolisõprade eest hoolitsemise, nooremate kaitsealuste juhtimine jne. aitab teadlikult ja organiseeritult kurja vastu võidelda ning head edendada. Nii võib ka usuõpetus saada uueks võseks uue kasvatuse puu küljes.

Kõik ülevalnimetatud kasvatusuuenduse põhimõtted, mille üldine siht on sellekohase koolikorralduse ja õppeviisi kaudu lapsi kasuliku loova ühiskondliku tegevuse vastu ette valmistada, püütakse viimasel ajal mitmel pool teostada. Esimesel kohal selles suhtes seisavad erakoolid, n. n. uued koolid. Aga ka avalikkudes koolides, iseäranis maades, kus ilmasõja lõpul revolutsiooniliste vapustuste tõttu endine kord kokku varisend, püütakse ka koolikorraldus ja õppetöö ajanõuetele vastaval alusel rajada. Sellest kõnelevad kongressil nii Austria kui ka Saksa esitajad. Nii siin kui ka sääl on kooli uuenduse algatus edumeelse õpetajaskonna kätte läind, kellel võimalus antud ka juhtivatel ametikohtadel oma arvamist ja mõju maksma panna. Mõlemates maades püütakse koolitöö

nüüdisaja ühiskondlikkudele nõuetele vastavalt kogukonna korraldusel rajada, olgu see mängu- või töö- või elukogukond, mis kooli asemest ära ripub. Muidugi on siin palju igasuguste takistustega, pääasjalikult eelarvamistega ja vanade traditsioonidega võidelda, enne kui ilusad ideed suudetakse otstarbekohaselt ellu viia.

Õnnelikumas seisukorras on selles suhtes erakoolid. Nemad on pedagoogilise mõtte arendajad ja sammuvad kasvatuse uuenduse eesrinnas. Muidugi ei või seda iga erakooli kohta ütelda, sest suurem osa nendest on ikkagi äri otstarbeks asutatud. Siiski on ka nende arv õige suur, keda Rahvusvaheline uue kooli büroo on selle nime vääriliseks tunnistanud ehk vähemalt sinna poole kalduvaks pidand. 1922 a. oktoobri numbris toob „The Nev Era“ nende koolide nimekirja ühes nende põhiprintsiipidega ja igasuguste statistiliste andmetega. Selle nimekirja järele on neid üleüldse 85, kusjuures Inglismaal 23 on nimetatud, Saksamaal 14, Helveetsias 9, Prantsusmaal 6, Ühisriikides 21, isegi Austraalias 3, Uuel Meremaal 1, Aafrikas 1, Indias 1 (Rabindranath Tagore asutatud.) Kuid kõikidest nendest arvan kõige rohkem kongressi lõpukirjale („kasvatuse loovaks tegevuseks ühiskonnas“) vastavat Vickersdorf'i kooli, mille tegevusega mul läks korda päale kongressi lõppu tutvunemas käia ja mille juures ma siin natuke peatan.

Vickersdorf'i kool on asutatud 1916 a. Dr. Gustaf Vynekeni poolt niisuguse „vaba koolikogukonna“, nagu ta sellest juba varem milmes oma töös kirjutand. Kool asub Türingenis umbes 10 km. Saalfeldist maal, külas, nagu kõik „uued koolid“ (Landerziehungsheime) ilusate metsade ja mägede vahel. Vickersdorf'i Rüla kuulub väikemate hulka, sääl on kõigest kümme konna talu, nii et kõrvaldane elu kooli ei sega. Terve komplekt kooli hooneid paistab juba eemalt silma, kui külale läheneda. Kui kooli-tundi minna, siis näib see harilik kool olevat, kus tunnid ka kellalöögiga algavad isegi 60 minutit kestavad päale 5-minutist vaheega. Klassitöö on samasugune nagu igalpool, silma paistab ainult väga sõbralik vahekord õpilaste ja õpetaja vahel ning lõbus meeleolu; õpperaamatuid nähtavasti tarvitatakse vähe, õpetaja

jutustab palju, õpilased küsivad rphkem õpetajat kui tema neid. Klassid on väikesed nii ruumi kui ka õpilaste arvu poolest (8 — 15). Ülepää kooli väline külq, nagu ruumid ja nende sissesääde, jätab nii mõndagi soovida. Kuid kooli iseäraldus ei seisa mitte tema sisseseades ega õpetamisviisis, vaid üldises koolikorralduses.

See kool tahab olla kõigepäält töökogukond — Arbeitsgemeinschaft, kus kehaline töö ühevääriliseks tunnistanud vaimlise tööga. Seda tööd teevad kõik õpilased oma jõu kohaselt põllul, aias, karjalaudas, hooneite ümber, isegi kõige mustemat tööd igal pool, kus neile seda kätte juhataatakse. Töö jaotab ja määrab koolijuhataja, keda siin kogukonna juhatajaks (Gemeinschaftsleiter) nimetatakse ja kes ühes õpetajatega ka tööst osa võtab. Tähelepanemiseväärt on see elurõõmus meeleolu ja kohusetunne, millega õpilased iga töö juures on, ilma et keegi nuriseks, et töö talle raske ehk ebakohane oleks. Ja see meeleolu saadakse kätte kasvatades veendumust, et iga õpilane on töökogukonna liige, mille korraldusest ta ise osa võtab ja mille hää käekäigu eest ta ka vastutav on. Sest selle kooli ülesanne ei ole mitte õpetada ühte ehk teist teadust, vaid õpetama elama ja töötama ühiskonnas, ühistegevuse korraldust looma ja selle eest vastutust kandma. Abinõuna, mille tõttu seda kasvatatakse, on kogu kooli korraldus. Kõik õpilased ja õpetajad moodustavad kogukonna, kes tervelt koolielu juhivad. Kogukond peab aeg-ajalt oma üldkoosolekuid, kus kodukord kindlaks määratakse, igasugused uuendused vastu võetakse, isegi seisukoht õpetajate ja juhataja tegevuse kohta võetakse. Näituseks otsustas üldkoosolek ära keelata toiduainetega pakkide saatmist kodus, mis kehvemate ja jõukamate õpilaste vahel lõhet ja kadestust sünnitab. Samuti on kooli asutaja Dr. Vynekeni pidanud juhataja kohalt lahkuma temale üldkoosoleku poolt avaldatud umbusalduse põhjal. Hääleõigus üldkoosolekutel on kõikidel, väljaarvatud kolme esimese klassi õpilased (9 — 12 aastased); kuid ka nemad võivad kaasa hääletada, kui teatava juhtumise korral seda koosolek tarvilikuks ja võimalikuks peab. Üldkoosolekuid peetakse edustuse äranägemise korral. See edustus on kooli põhi-

mõtte kandja ja selle teostamise järgi valvaja. Ta seisab koos 14 liikmest ja valib ise endale lahkunute asemele uusi juure. Edustus hoolitseb kooli korra eest, valvab nooremate õpilaste järgi, milleks iga edustuse liige endale nooremate hulgast mõne kaitsealuse valib, ta teeb ettepanekuid juhatajale, algatab küsimusi üldkoosolekul, teeb märkusi õpilastele, võib neile karistusi pääle panna ja kogukonnast kõrvaldamist nõuda, kui nad oma oleku järgi kooli põhimõtteid ja korda rikuvad.

Et igale üksikule õpilasele võimalust anda seltskondlikult tegutseda, jaguneb terve kogukond sõpruskondadesse (Kameradschaften). Need on üksikud pered, mis 3 — 15 liikmest koos seisavad ja ühe õpetaja ümber koonduvad. Nendes sõpruskondades mängivad õpetajad juhtivat osa: nemad asutavad sõpruskonna, mingisuguse idee selle tegevuse aluseks välja kuulutades. Kõik, kellele see idee meeldib ja kes selle õpetajale kaasa tunneb, astuvad kokku. Iga õpilane on kohustatud ühe sõpruskonna liige olema. Nad istuvad söögilauas üheskoos, peavad õhtutel oma koosviibimisi, kus juures sõpruskonna aluseks võetud idee kõneaineks. Niisuguses sõpruskonnas peres astuvad õpilased teine teisega ja oma õpetajatega kõige lähemasse ja intiimsemasse vahekorda. See rahuldab tungi perekondliku elu järgi ja teeb elu koolis koduseks, mis harilikult internaatides puudub.

Päeva jaotus Vickersdorffis on järgmine: kell 6,30 tõusevad õpilased üles

ja jooksevad voodist aluspesus õue (ka talvel), kus nad võimlevad (vabad harjutused vabas õhus): pääle seda pesevad ja riietuvad ja lähevad kell 7½ „hommiku palvele“, mis muusikalises ettekandes seisab, ja kus mingisuguseid kõnesid ega palveid ei peeta. Siis on hommiku-pruukost ja kell 8 — 12 tunnid. Kell 12 — 1 võtavad koorilaulust osa need, kes selleks määratud on, teised lähevad tööle kuni lõunani (k. 1). Pääle lõunat on umbes 1 tund vaba aega, siis 1½ t. sunduslikku sporti, mida iga rühmale juhataja ära määrab, ja 1 t. tööd maja ümber või töökodades (käsitöö õppimine on vabatahtlik). k. 5 — 7 pühendatakse õppimisele kunni õhtusöögini. Pääle selle on õpilased vabad (suvel) või (talvel) peetakse õpetajate poolt õhtukõnesid, loenguid (Abend-sprache) või loetakse lihtsalt midagi raamatust ette; sellest annavad mitu õpetajat enne teada ja õpilased ise valivad endale, mis neile meeldib.

Nii kasvatab Wickersdorffi koolikogukond ühiselu ja ühistegevuse vaimu. Siin ei tehta vahet soo ega rahvuse vahel. Poeg- ja tütarlapsed, sakslased ja venelased, juudid ja kristlased elavad ja töötavad ühes peres. Töö ja elu on nii korraldatud, et ta tõsist demokraatlist vaimu kasvatab ja igasuguste elutingimustega lapsi ära harjutab. Igasugune toredus on keeldud (kogukonna otsuse põhjal), isegi raudteesõit teises klassis. Nii õpilaste kui ka õpetajate riided on kõige odavamad, lihtsamad ja igasuguse töö tegemiseks kohased.

Kunst ja kasvatus.*)

Julius Oengo.

„Kasvatuse pääülesanne on: äratada lapses lähelepanu, arendada tema mõistust ning ühendada tema südant kõige suure ja ilusa arusaamiseks“.

Pestalozzi.

„Kõige ülemate lõbude hulka, mida me elus tunneme, kuulub kahtlemata kunst. See on tõesti hariduse puudus, kui inimesel, kes midu terve arusaamist kunstilt ei ole“.

Professor Lange.

Kunst omis kõigis väljendusviisies on alati ning kõikjal olnud elu saatjaks. Ta on ilmutand ennast elu nii heledail, kui

ka tumedail silmapilgel ning on alati pehmenand proosaliste elunähtuste teravaid ning tahumata kontuure. Kõigest inimlikust ning elulisest on kunst kõige inimlikum ja elulisem. Seirates elu tema positiivses mõttes, märkame igas tema

*) Käesolev artikkel on kirjutatud kunstnik A. Judin'i kirjatöö „Kunst perekonnas“ ainetel. Olgugi, et kõigi Judin'i arvamisiga ei saa peri olla, sisaldab „Kunst perekonnas“ siiski õige palju huvitavaid ning tunnustamisväärilisi väiteid, mis-juures ka käesolevaks kirjatöös püüan kasutada.

avalduses suurusi ning ilu. Kõik on ilus, mis võimaldab jõulist elu, selle täiust ning sügavust. Ümberpöörduvalt—kõik on inelu ning ebaesteeiline, mis eitab elu, ükskõik millise kõrge printsibi nimel see ka ei sünniks.

Lähendada elule ilu, on ellu viia kõige häduse ja humaniteedi printsibiid ning kõrguse ja suuruse ideed. Kõige peenemad fiibrid me hinges saavad tundesiks iluga kokku puutumisel,—oleme ju sedavõrd vaid inimlikud, kuivõrd me hingele kättesaadav ilu... Ei saa ju me igakord isegi aru, kuivõrd meid vallutab ilu. Kas ei peegeldu see igas me avalduses ning elunähtuses, nii looduse armastuses, kui lugupidamises korra vastu, nii mõõdukuses, kui ka tühiste efektide ning mõteta fraaside sallimatuses, samuti ka sümpaatia tundes teatud isikute suhtes, kui ka tööst lugupidamises ning lodevuse eitamises — kõik see on ilu, mida me teoreetiliselt nii tihti ei tunnusta.

Käesolev ajajärk, kihisev otsimust ning suurist küsimusist, on ka esile toonud küsimuse esteetilisest kasvatusest ning säeb selle õigusega esiplaanile. Oleme veendund arvamises, et kõik, mis võimas ning suursugune, õiglane ning humaan, on lähedalt seotud iluga. Selle vastu — kõik, mis on julm, elu hävitav, ülekohtune ning masendav, on ebaesteeiline, nagu kõdunemine ja surm. Selles seisabki esteetilise kasvatus põhjendus ning vajadus nii koolis kui ka kodus.

Et isik võiks avalduda kõigis, on inimesel vaja areneda mitmekülgset. Ühekülgus ning kitsas arusaamine piiravad tuntuvalt mõistuslikku ulatust ja toovad kergesti esile eitava seisukoha looduse ning elu vastu, millisel tingimisel võimalikuks saab igasugune progressiivne nähtus. Pole küllalt teadusest ning teadmisist vaid nendega käsi käes peab sammuma ilutunne ja kunst. L. Tolstoi'gi, kes muidu nii konservatiivne kunsti suhtes, ütleb selle kohta: „Teadus ning kunst on samuti rippuvad üksteiselt, kui süda ja kops, on üks neist orgaanest rakis, ei või ka teine neist õieti töötada“.

Kes sügavalt mõtleb, sügavalt tunneb, selle mõtted ning tunded omavad lõpeks ka kuju. Eluliste muljete ümbertöötamis-tegureiks on harilikult tunded, mälu ja efekujutus. Pakkugem võimalikult

enam materjaali selleks. Kõik, kes sihlikult ei sule silmi looduse vaatlusel, saavad aru selle suurusest, elust ning ilust. Mittekõigilekättesaadav pole, kõrge omas olemuses, kunstilooming, ent kõigile olgu ilutunne ning kunsti maitmine see oluline vaimline vajadus.

Saagu ju lapsepõlvest me ideaaliks tõe ning ilu. Saagu meile vajaduseks, olgugi ajuti, tõusta kõrgemale elu igapäevist, väiklasist askeldusist ning hõljuda kõrgemais sfääres.

Huvi ja armastust kunsti vastu võib äratada lapses nii kodus, kui ka koolis. Viimases võivad seda teha joonistamise, koduloo, kirjanduse, laulu ning ajaloo õpetajad, (ka teiste ainete õpetajail ei puudu võimalus selleks). Näiteks: pole küllalt sellest, kui õpilane omandab mitmekesised teadmised ajaloolisist faktist, ent kunsti ajalugu jääb täiesti kõrvale. On ju kunst olnud võimsaks teguriks kõigil inimsoo arenemisajajärgel ning on seda ka praegu. Kunsti algmeid leiame kõigi metsrahvaste juures ning mõned teadlased tõendavad, et ka elajateriigis see nähtus tundmatu pole.

C. H. Niggol kirjutab omas raamatul „Tegelik kasvatus“ järgmist: „On väga tähtis, missugused vaated juba varemast lapsepõlvest lapses sünnivad. Need on enamasti kõigeks eluajaks jäädavad ja mõjuandvad, sest et need esimesed muljendid ja vastuvõtmised põhjanevad on. Niisugused muljendid hakkavad oma mõju avaldama enne, kui meie seda arvamegi. Sellepärast on väga tähtis, missuguseid asju ja ehteid laps omas ümbruses juba kõige varemast lapsepõlves näeb. Pole mitte ükspuhas, missugused seinähted lapsel igapäev silmi ees seisavad. Pole mitte ükspuhas, mida ja kuidas seinapildid kujutavad. See pole ka mitte ükspuhas, missuguseid mänguasju ja pildiraamatuid laste kätte antakse. Ka mänguasjade väljavalikus ei tohi esteetilisi tundmusi jätta tähele pane mata. Nõnda kirjutab meie kasvatus-teadlane, ent oleme me sõrmegi liigutanud selleks, et me kodune sissesääd ülal-tähendatud nõuetele vastaks? Kui tihti ei kõrvalda me ajneline võimaluse puhul lihtsat ning tagasihoidlikku ilu kodust ja vahetame selle kallihinnalise ning maitsekehva sissesääde vastu. Peab soovita enam maitset ning ilutunnet sarnasel juhusel.“

Kellele oleks teadmata, millise isuga lapsed armastavad pilte vaadata? Seda asjaolu silmas pidades, on meie koolidesse sisse säetud näitlik õppeviis pillide järele; seintele asetatakse pildid ning tabelid loodusloo, koduloo, maadeteaduse, võõraste keelte ning ajaloo õpetamiseks (muidugi puuduvad kunstiajaloolised pildid olgugi, et selles aines on õige häid kollektisioone olemas, näit.: Seemann'i oma). Tähendatud piltide olemasolu ning tarvitamine oleks enesest kasvatusteadliselt väga tänuväärt nähtus kui aga nood pildid oma ülesande kõrgusel seisaks. Kahjuks näeme aga, et õperaamatute illustratsioonid ning klassis rippuvad pildid on mõne „käsitöölise“ võõbatud ja ei paku kunsti seisukohast vaadates absoluutselt mitte midagi. See on muidugi kurb nähtus, sest nii lämmatakse lapses ta esimesed ilutunde algmed ja esteetilisele arenemisele tõmmatakse lõõg kaela. On igatahes vajaline koolivalitsusle ning Haridusministeeriumitähelepanu selle asjaolu päale juhtida, sest sellega on lähedalt seotud ka meie rahva tulevik. Vähe sellest, et suurel hulgal kodanikel võetakse võimalus kunsti-maitse omandamiseks, vaid selle all kannatab ka me tuleviku kunst ning kunsti-tööstus. Inglismaal, Prantsusmaal, Saksamaal, Rootsis ning Belgias on alati rõhku pandud kooliruumide maitseväljanägemise päale. Võtame näiteks mõne Aniverpeni algkooli: kunst ning ilustused kõikjal, aias puud ja lilled, maja stiilne, siseruumes ukсед, aknad, paneelid j. m. vastavad kõik ilu ning stiili nõuetele; seinu kaunistavad suurepäraseid freskod. Rootsis näeme algkooli klassi seintel maitsevaid kunstitöid, mille hulgas tihtiigi kõrgeväärtuslikud originaal-maalid tuntud kodumaa kunstnikelt. Ka selles asjas on me vennasrahvas Soomes meist kauget ees.

Usun, et mitmeltki poolt tuleb vastuväiteks: ilu nautimine (maitsemine) on vaid kunstnika monopol, isiku, kellel selleks jumala armust and ning tunded,

aga meie oleme ju härilikud surelikud. Ent tolles ebaarvamises just peitubki kõige kurja juur. Peate ju kõik väärmatuks tõeks, et keskmiste annetega laps võib õppida lugema, kirjutama, arvestama... võib mõnikord vahet teha ka ilusa ja inetu vahel,—aga millegipärast arvate, et samale lapsele on kättesaamata joonistamine, voolimine ning muu kunstiline tegevus, ja mis pää asi, tal on võimata ilu nauding ja sellest lõbu ning vaimustuse tunne. Millest niisugune ebaõiglus? Vastus sellele küsimusele on küllalt selge: esmalt sellepärast, et vanemad ise ei oska seda ilu vastu võtta, teiseks ei usu nad sellesse häässe mõjusse, mis avaldab ilu lapse hinge päale, kolmandaks võiks veel öelda, et meie intelligents, samuti ka töusiklus, on millegipärast täielises opositsioonis kunstiga ning üldse estetismiga.

Ent minu tõekspidamine on: kõik lapsed, kui neid õieti kasvatada, võivad õppida keskmiselt joonistama, voolima, laulma ning luulest aru saama (see ei tähenda veel, et neist kõigist kunstnikud peaks saama); kõik lapsed võivad teha neist oskusi mõnutunde allika, järjekult, — kõik võivad ellu viia kindla tagavara alalisi elulisi ilusaid rõome.

Igale emale on tähtsad ta lapse huvid, iga ema püüab oma sisefunde ning võimaluste järele juhtida last valgusele ning tõele. Ent mitte kõik ei tunne, kahjuks, keerulisi kasvatusteadlisi metoode, mitte kõigil pole teadmisi (isegi meie algkooli õpetajail) esteetilise kasvatuselhihts tehnikas. Kui paljudel puudub oskus algaliseski joonistamises ning voolimises, kui paljudki ei oska üles otsida ilu looduses. Aga ometi on see kõik nii kerge, lihtne ning kättesaadav kõigile. Ent tõeks jääb: kes pole õppind, ei saa ka kõige lihtsama tööga valmis.

„Et õpetada last, selleks vaja esmalt õpetada ema“, ütleb üks inglise mõtte-teadlane. See sõna on maksev kõigi kasvatajate kohta.

Kooli reformeerimine Saksamaal.

Nagu meilgi Eestis viimastel aastatel kooli reformeerimise küsimus põlevamaks päevaküsimuseks saand, kus vanale ärakulund, roopast välja läind kasva-

tusreformile uusi sihtjooni katsutakse anda, on ka Saksamaal viimastel aastatel vana bürokraatlise kooli ümbermoodustamine uueks, elavaks kooliks

suuremaks päevaküsimuseks. See tung uue kooli järele, tung uute sihtide, uute abinõude printsiipide järele ei tule vast niipalju enam — vähem püsima jäänd bürokraatlisest koolivalituse tsentrumist, mida nende enam-vähem tagasihoidlik ja ligu-sammul edasiarendatav häätahtlikkus nende uuenduste vastu selgesti näitab, kui ise praktiliselt igapäev töötajate — õpetajate — hulgast. Ka milte vanemast endiseaja õpetajakildkonnast, vaid enam nooremast, tuldsisaldavast, uue-aja tarvidusi mõistvast ja hindavast õpetajaskonnast, vähemalt, edumeelsemalt mõtlevast õpetajaskonnast.

See õpetajaskond, võtame siin juure ka veel vabameelsemad rahvaringkonnad, — need tunnevad vana, endise keisririigi hävitaval kasvatusajale kahjulooval tagajärge — õigemini tunneb nüüd seda kogu Saksamaa, kui arvesse võtame praegust Saksamaa ülirasket seisukorda — kus pääpõhimõte kasvatusasjas militarism oli, kus kool ainult militarismi teenistuses oli, et pärast südameda, kalke inimesi sõjaväele anda oleks.

Kuid nüüd on ajad ja vaated muutund. Sõja läbi kurnatud rahvas, häda ja muret näind rahvakihid otsivad pääseteed välja endisest militaristlisest kasvatussihist, otsivad uusi tegusid ja abinõusid praeguse ja tuleviku aja noorsoo kasvatusseks, et neist inimesi luua, kel süda ja hing sees ja kes teisi inimesi ka hindavad.

Vanad kasvatussihid olid ühekülgised. Nad ei vastand enam praegustele uue-ajalikele kasvatusvõadetele. Endises kasvatusmetoodis katsuti noorsoo pääle mõjuda kasvatavalt ainult sõnaga, väimliselt. Katsuti otsekohe mõjuda lapse väimu pääle, otseteed, ilma kõrvalisi teid kasutamata jättes. Uus kasvatussiht võtab appi ka teo, katsub teoga, eeskujuga noorsoo pääle kasvatavalt mõjuda.

Sarnased uuemad ja alatasa edasiarenevad tungid ja sihid on ka Saksamaal praegu käimas. Ma ei taha ei mingisuguseid statistilisi andmeid ega ministeeriumi ringkirju ega juhtnõõre siin tuua, vaid tahan seda jutustada, mis olen ise siin oma silmaga näind ja kõrvaga kuulnud ning mis olen kodumaal praktilisel koolitööl omaks võtnud.

1.

Olin 3—4 veebr. s. a. Berliinis peetud uue kooli reformeerimise ehk kasvatuspäeval. Kasvatuspäeva kava kandis üldist nime: „Uus Kasvatus“. Mind huvitas väga kuulda saada, missugused sihid ja voolud Saksamaal, iseäraldi veel Berliinis, sel alal valitsemas on ning et neid pärast Eesti omadega võrrelda. Kasvatuspäeva kava pidi sisaldama uue kooli kava sihtjooni, põhimõtteid ja püüdeid — kõike seda, mida uuemaaja kasvatusstadline mõttekäik senini saavutand on. Ta pidi näitama laiemale rahvakihile, missugused voolud, sihid, õppemetoodid praeguses uues koolis maad võimas ja arenemas on. Ta pidi kaasa tõmbama laiemaid rahvakihte kasvatusöõle, emasid-isasid koolitöõle ligindama. Ja seda on suutnud see kasvatuspäev täieliselt teha: päratu suur Spandau — Berliini linnaosa—realkooli suur saal sisaldas kolmetuhandelise kuulajatekogu, kes soojalt kaasa tundis neile põhimõttele, mis siin esile toodi.

Kasvatuspäeva avas prof. Oestreich hiilgavate sõnadega uuemate kasvatussihtide üle, millele kahe päeva jooksul 10 referaati uue kooli põhimõtete ja tööprintsiipide üle järgnesid. Punase joonena jooksis kõigist kõnedest põhimõte läbi panna lapsi iseseisvalt isetegevalt töõsse: kokkuvõetult võiksime ütelda: töõkooli põhimõte oli siin baasiks, mis meil Eestiski praegu suure hoolega arenemas. Pääle selle avaldas üldine kogumulje kasvatuspäevast veel vabanemist vanadest õpetusmetoodidest, mulje — vabale koolile, vabamaks enam-vähem praegusest klassiprintsiibist, lapse kogu päeva pingi külge naelutamisest.

Vana kool katsus last arendada ainult raamatu, sõna abil, ainult moraali õpetuse abil. Katsuti lapsele sõnade varal selgeks teha, mis on loodus, elu; juustustati lapsele pikki juustusi, mis nagu hanele vesi selga oli: laps ei suutnud seda kõrget tarkust oma nõrga mõistusega kinni võtta, ta ei suutnud aru saada, mis tahab õpetaja temalt ja mis tahab ta talle ütelda.

Uus kool tahab üleauruse juustustamise, sõnad kõrvale jätta: ta tahab last kõige juure tegudega viia, lapse

enese äratundega, lapselise järk-järgult seda tundma, otsima hakata lasta, mis on elu, loodus jne.

Töökool on tegevuskool. Sääl õpib laps ise kõik tundma, tegema, otsib ise teed selle juure, mis teda huvitab.

Senini anti lapsele kõik valmis kätte, ta pidi ainult seda ära seedima, mis aga väga nõrgalt tehtud sai. Laps ei jõudnud ainult nende vaimliste probleemidega midagi päale hakata. Laps ei teadnud, kust saavad kõige lihtsamad igapäevased eluabinõud, kuidas neid tarvitatakse, kuidas neid valmistatakse. Elusse jõudes polnud tal praktilise elu jaoks kogemusi kogutud, oskust, lihastunnet. Hing tahab küll, aga liha on nõder selleks, et midagist olulist, praktilist läbi viia. Inimese keha pole isiklise tegevuse läbi selleks ettevalmistatud, et midagist praktilist elus ette võtta. Nendest on saand ainult haletsusväärilised „mõttetargad“, kes raskema, praktilise elutee pääl kinni jäävad ja ennast lahti ei oska rabeleda.

Uus kool tahab last isetegevuse, just kehalise isetegevusega algades, eluvõimuliseks kodanikuks teha, tahab teda keha kaudu elu mõistma, vaimu keha üle valitsema õpetada. Mitte vaim ei koolita vaimu, vaid keha kaudu, a bil tuleb vaimu arendamine, koolitamine, Laps peab enne lihtsamaid kehalisi võtteid tundma õppima, mille kaudu pärast harmooniline keha ja vaimu arenemine tuleb. Lapsel on tema keha kõige esimene väljendusabinõu. Ja sellest peab ka kasvatus päale hakama. Lapsel peab kõige enne oma keha, lihaseid, lihastunnet tarvitada ja harjutada laskma, seda mis talle kõige lihtsam, ligem arusaadavam on.

Uus kool annab lapsele toore materjali; puu, raua, paberi, papi jne. kätte ja laseb tal säält kõige lihtsamaid asju valmistada, mida ta praktilises elus näind. Uus kool laseb lapsel omal lihastunnet harjutada, arendada, mis elus nii suure tähtsusega on. Lapsele meeldib sarnane praktiline, tegevus, ta mõistab seda, tal on huvi selle vastu — pääasi, ta saab ennast liigutada, tegevusse panna. Ja see on lapse algkasvatuses pääasi: tegevus, liikumine, eneseväljendamine praktiliste abinõude abil.

Uus kool õpetab kõike, näitlikult: laseb, näit., botaanikas praktiliselt lapsel kogeneda, laseb tal ise taimi koguda, sorteerida, kuivatada, laseb tal praktilisi katseid kõigis aiatöö alades teha, laseb maadeteaduses kaarte, tabelid jne. joonistada, õpetab lapsele rohkem muusikat, joonistamist jne. jne. — sõnaga igal alal laseb lapsel isetegevvalt asja juures olla, silma kätt, kõrvu, kõnet jne. appi võtta.

Siin pannakse laps täielikult töösse, kuna see vanas koolis ainult mõnede abinõudega sündis.

II.

Kõige tähtsam põhimõte uue kooli sihtjoones on kehaline kasvatus. Üldise mõiste alla kokku võetud on siin jällegi töö, tegevus, eneseavaldus, enese töösse rakendamine kõige tähtsam ja juhtivam printsiip. Töökooli põhimõtte on ju tegevus, liikumine, kõik üldse rohkem praktiliselt võetud, kui see vanas koolis oli. Laps tahab liikuda, elav olla, rõõmus, hüpata, laulda, kilgata, mitte aga tundide kaupa igavalt pingil küürutada ja õpetaja arusaamatuid sõnu kuulata. Tegevust, tegevust ja tuhat korda tegevust nõuab lapse iseloom; igav pingil noogutamine on talle üksluine, ta tahab, nõuab vaheldust, ta tahab ennast päästa klassi igavast vaikussest värskesse õhku ja loodusesse. Lapse liikumise tarviduse põhjused ehk üldse inimese liikumise tarviduse põhjused seisavad inimese keha füsioloogilistes liikumise tarvidustes, Inimese füsioloogilised tarvidused ajavad inimest tegevusse, sellepärast on igal inimesel, rohkem veel lapsel, puha õigus nõuda võimalikult rohkem liikumist. Ainult liikumise tegevuse tõifu areneb keha nõuetavalt, millele palju soodsam vaimu — ja hingeelu arenemine järgneb. Kuid sellest teinekord, siin pole salleks koht.

Laps peab rohkem mängima, võimlema, kehalisi harjutusi—sporti tegema, et ta keha areneks, täieneks, sirguks, terveneks, mis tulevasele tervele ja värskele vaimule alusmüüriks peab olema, samuti peab ka inimese vaimul tegev ja terve asukoht—keha olema. Sirutada tahab laps oma kõverat keha, mis kauaselt pingil istumisest saadud, painutada tahab ta omi kangest nuid liikmeid. Inimene peab täieline

olema, kehaliselt kui vaimliselt, mis aina koostöötades ja koosarenedes terviku — inimese — annab, inimese algarenemise staadium on keha, mitte vaim. Vana kasvatusviis ei mõistnud seda. Uus kool, uus kasvatusprintsip mõistab seda, ta tahab seda praktiliselt kooli sisse viia ja ongi juba osalt viind. Vana kool hakkas inimest ümber looma seesmiselt päale hakates, meie aga hakkame enne päält. Vana kool hakkas õuna enne südamest päale sööma, mida ta suure väevaga säält välja pidi uuristama, meie aga hakkame õuna päält kerge väevaga, sööma. Õuna saab milmet moodi sööma hakata, kuid otsima peab kergemaid ja lihtsamaid külgehakkamise metoode.

Pooled kõnelejad Berliini kasvatuspäeval nõudsid seda uuel kasvatusprintsipilt, sest muidu jääb see kasvatusmetood endiseks ehk väga vähe muudetuks. Meie ikka keerulisemaks muutuva kultuurilma praktilised elunõuded nõuavad seda, et inimene arendaks oma keha kaudu vaimu, sest sport on tahtejõu kool, vaimu-hinge kool, kus inimene ennast kokkuvõtma, piirama, väljendama, tagasihoidma õpib. Keha enese kaudu õpib inimene oma keha üle valitsema, samuti vaimu üle.

Kasvatuspäeval rääkisid paljud emad ja isad vaimustavalt kehaliste harjutuste mõjust oma laste päale ja nõudsid sellepärast nende võimalikult laiemal arvul tarvitusele võtmist kõnel-

des nende tarvituse tarvitusest. Mitmed emad rääkisid, kuidas nende lapsed enne kooli vastutahtmist läinud kus koolis mängu, kehalisi harjutusi, sporti polnud, kuid nüüd, kus see kõik ehk enam-vähem sisse viidud, lapsed rõõmuga kooli ruttavad, et säält teistega koos rõõmsalt mängida, hüpata ja võidu jooksta jne., ning kuidas nad nüüd pärast hiilgavate ja rõõmsate nägudega koju tulevad.

Ligemale loodusele — oli siin paljude õpetajate hüüdsõna ja rõõmustama peab aina, et õpetajaskond ikka enam ja enam suure kasvatusedlase Russeau põhimõtteid aru saama ja tarvitama hakkab, mis senini vähe tarvitust leidsid. Ka meil areneb Eestis see arusaamine aegamööda, mis rõõmustavaks nähtuseks on.

Sammub kogu Saksamaa õpetajaskond samal sammul ja samas sihis edasi, siis võib julge olla, et endine militaristiline kasvatusvaim varsi rahva seast kaob ja asemele astub uus kogukond, uus noorsugu, kes ilma teisiti käsitama saab — nii väljendub Berliini kasvatuspäeva põhimõte.

Uue kooli „motto“ on: **töö, tegevus, võimine** midagi ära teha, mitte aga ainult vaimline kitsarinnalisus, kus vaim tahab midagi teha, aga keha ei oska. Selles sihis olgu tervitatud uue kooli sihid ja püüded Saksamaal kui ka Eestis, olgu pandiks uue inimese kasvatamine.

Kooli aiad.*)

A. Lange.

Kooli aegade asutamise mõtte kohta kuuleb omavahelistel jutuajamistel küll mõndagi ja eitavaid häält näitab õige vähe olevat, kuid avalikult on asja veel liiga vähe valgustatud. Opetajaskond ei ole selle asja kohta oma arvamisi avaldanud ja kut see nii edasi kestab, siis ei nihku asi niipeagi paigalt, ehk kui mõned üksikud kohtadel oma jõudu algust teevad, siis võivad nad teha tahtmata vigu, mis pärast parandamatud.

Asja enese pärast oleks aga väga soovitatav, et õpetajaskond (iseäranis need kellel asjaga nii ehk teisiti tegemist on

olnud), kasvatajad põllumehed ja aianduse asjatundjad, omad arvamised avaldaksid, siis kui seda materjali rohkkesti kokku koguks, viskaksime ta ühiselt sarja, tuulaksime hoolega läbi, seda koosolekul ja kongressidel arutades, eks me siis näeks mis tervetena teradena sarja alla jääb ja mis haganatena eemale lendab. Aia asutamine iseenesest on sedavõrd tähtis küllalt, et selte küsimuse selgitamiseks aega ja ajakirja ruumi tarvi-

*) Toimetuse ei ole kõigi autori mõtetega nõus, kuid avaldab kirjatöö temas käsitletava küsimuse tähtsuse pärast.

tada maksaks, sest aed, iseäranis viljapuude osa selles, puude pikka ühekohtset eluiga silmas pidades, nõuab selle asutamisel väga hoolsat järeelkaalumist. Eriti peab sääl seda järele kaaluma, kus kavatsetakse nii laialiselt alustust teha, nagu mõnelt poolt soovitatakse, et iga kooli juure 100 — 120 viljapuud istutataks*).

Praegu maksvas sääduses on meil kooli aedade alamääraks $\frac{1}{2}$ tiinuline maaala ette nähtud ja arvatavasti on tähendatud maaala määramisel ka teatavaid sihte silmas peetud, ehk mujalt selleks eeskuju võetud, nii et esialgu peaksime küll püüdma selle maaala piirides oma kooli aedade kohta plaane ja jaotust kokku säada.

Sääl, kus looduse taimeistik iluaia osale soodsaid tingimused on loonud ei tohiks muidugi seda osa nii kitsastesse raamidesse suruda, vaid sarnastel juhtumistel peaks püüdma ka kõik muud looduse ilud, nagu jõed, järvekesed, tiigid ja ojakesed kooli iluaia osa elustamiseks ära kasutada.

Näitaks tegelik elu kooli aias, et ülal tähendatud maaala selleks liig väike on, et kooliaed kohastele oludele vastavalt töötada võiks, siis peame maad tarvitust mõõda lisaks võtma. Võimalus pärast maad lisaks saada, peab küll juba asutamisel olema ette nähtud. Selleks on aga praegu maksva sääduse järele võimalus juba olemas, sest päate koolile tarvis mineva maaala, peab kooli juures igale määralisele õpetajale tarvitamiseks poolteist kuni kaks ja pool tiinu põllumaad ühes ühe lehma ja hobuse heina ning karjamaaga olema, mida õpetajad üldistel astulst maksetava rendi eest võivad tarvitada.

Viimane asjaolu annab arvatavasti kaunis hääd võimalused selleks, et sääl kus ilmsiks tuleb, et kooli aed väikseks on jäänd, sellele maad juure võiks muretseda, sest vaevalt võib seda oletada, et meil juba ligemal ajal kõik õpetajad oma maa õigusi täiel määral hakkaks tarvitama.

Paljudel iseäranis noorematel, kes enese edasi harimise kallal täötavad ei jatkuks selleks aega, et isiklikult maad harida, kuna aga palgatud töötajadega töötates tegevus ennast ära ei tasuks. Teiseks võib õpetajate hulgas neid olla

kelle kehaline tervis maa harimist ei võimalda ja võib ju ka neidki olla, keda maaharimine põrmugi ei huvita, kuna nad teisel teel, kooli, ümbruse ja üleüldsuse kasuks palju tulusamalt oma võimisi ja tööjõudu oskavad tarvitada. Sellest näeme siis, et kooli aiale sarnasel korral kui ta elujõulisena esineb ja ruumi lisa nõuab, maa saamiseks võimalusi on. Sarnasel korral ei oleks küll soovitatav lisaks saadud maad pikaajaliste kultuuride, nagu viljapuu iluaia alla võtta, kuna aiaviljade kasvatamiseks ja puukooliks, kus viimased, kõige pahematel juhtumistel maa ainult 5 — 6 aastat kinni peavad, kohased oleks.

Enne kui kooli aedade tehnilisi külgid arutama hakata, peaksime küll selle pääle pilgu heitma, millest oleneb kooliaedade tarvidus ja millena avalduks aedast saadud tulu, sest on ju igale arusaadav, et aedade asutamine kaunis kulukas asi ja kui riik ehk omavalitsuse asutused selleks kulusid kannavad, siis peavad ka sissetulekud ettenähtud olema.

Viimasel ajal on, asjale kaunis lähedal olevatest allikatest häälid kuuldavale tulnud, et kui koolidel juba aiad on, siis peavad nad ka koolidele eri tuluallikateks olema ehk vähemalt jooksvad kulud kohe jälle markades ja pennides tagasi tooma.

Tahame nüüd tõesti ärimeeste prilli läbi kooli aedade pääle vaadata, siis peab küll otsekoheselt ütleva, et sarnasel korral ei maksa meil sellel põllul kätt adrakülge pannagi.

Kui meie kooli aedu selleks hakkame asutama, et nendest koolidele otsekohesid materjaalseid tuluallikaid luua, siis oleme juba põhimõttest kõrvale kaldunud, kahe jänese jahile asudes, milliselt püügilt meie kõige närusemate tundmus- tega tagasi peaksime pöörama.

Et kooli aedade mõtte äratavate kavatsustest aru saada, selleks peame aedade tähtsust nende kaugemast ulatusest vaatlema hakkama.

Iga riigi tugevuse otsustab riigi majanduslik seisukord.

Riigid, kus majanduslik käekäik maas ja selle kultuurväärtustes seisab on siis ka üsna loomulikult omad jõud selle kesk aluse poole juhtinud. Meie esivanemad on juba vanasti oma laialisemaks tegevusalaks põllumajanduse väl-

*.) „Kasvatus“ nr. 8, 1922, lhk. 121.

nud, sellest ei ole neid ikalduse aasiad, sõjad, katkud ega pikk orjapõli eemale tõrjuda suutnud.

Niipea, kui orjaahel kustki kohast naksatas, astus vabanenud eestlane põllule ja katsus siin oma kanda toetada. Ta ei tundnud iseäralist tungi selleks, et pämp selga võtta ja võõrsile harjaseid ja nõelu kauplemise minna, vaid kui ta võõrsile rändaski, siis ikka jälle selles samas lootuses, et maad saada ja säält selle väärtusi päevavalgele tuua. Et see nii on olnud, siis nüüd, kus väike Eesti kõigist välistest köidikutest on vabanenud, kus need, kes enne raskete olude sunnil võõrsile rändasid, tuhandatena kodumaale tagasi tulevad, peame ka selle eest hoolt kandma, et Eesti pind meid kõiki enesele võiks ära mahutada ja selle võimaldamiseks on põllumajanduse kultuuri tõstmine algnõudeks. Siin peame niikaugemale jõudma, et igale selge oleks, et maa see ala on, kus iga samm kulda kannab. Et põllumajandus kõrgemale tipule jõuaks, selleks peab iga kodanik juba maast madalast, maaväärtust selle kasutamist ja haritavat, kui ka vabalt arenevat loodust tundma õppima. Selle kiiremaks teostamiseks ongi kooliaiad sarnasel kujul, nagu nad mõnel pool juba olemas, kavatsatud ja et nad hääl korraldusel oma ülesannet ka täidavad, seda näitab juba see asjaolu, et igal pool, kus rahvad vabale, iseseisvale enese arendamisele asuvad, säält hakkavad ka kooli aiad kui kasvatuse, teaduste ja tegeliku tööoskuse allikad ellu tärkama.

Mida rutem hulgad sellele sihile lähenevad, seda enam on kooliaed, riiklikult seisukohalt vaadates oma ülesande täitnud.

Siin võiks aga nüüd küsimus tekkida, et miks siis just aed, aga mitte koolipõld, — karjalaut — ehk kanamaja?

Kui seda jälgida, mis selle küsimuse otsustamise eel asjaalgatajate keskel sündis, siis näeme, et selles on õige kaua kaalutud ja mõttevahetuste ja arvamiste valmisviljana tuli otsus aia poolt just sellepärast, ei aed oma mitmekesiduse tõttu väikesel maaalal, vähema tööjõu tarvitusel on teiste põllutöö harude hulgas selleks just kõige kohasem. See oleks umbes sedasama, mis ülikoolide botaanika aiad, mis küll väikesel maaaladel asuvad, kuid siiski mitte ainult

omamaa taimestikust vaid sagedasti ka võõramaa taimedest ja isegi nende kogu kaunis loomutruu pildi võivad pakkuda.

Kooli aed ei ole mitte aednikkude õppeasutus, vaid ta peab nii olema korraldatud, et õppiv noorsugu säält loodust tundma ja armastama õpiks, selle juures ennast moraalselt, esteetiliselt kui ka kehaliselt karastades.

Sellest näitab küll järelduvat, et kooli aias peaks just esimene koht ja ülekaal iluaia osal olema, kus mitmekesidusel kõige laialdasemad piirid oleks, kuid see asjaolu, et suurem osa algkoolide õpilastest nende samade teadmistega mis nad säält omandavad tegelikku ellu peavad astuma, annab selleks kõige mõjuvama põhjust, et kooli aedades ka aiaviljakasvatusel ja viljapuu harimisel kindlad kohad oleks, sest need aiatööhäarud on tulevastele tegelastele, mitte ainult aiatöö alal, vaid üldse põllumajanduses mõjuvateks tegeliku töö ettevalmistajateks.

Järgmine aste kooliaedade kasulikkuses oleks nende mõju ligemas ümbruses. Selle sihi tabamine ei vaja iseäralist jõupingutust, sest on ju koguni loomulik, et mudilased kooli aias seda ehk teist tööd toimetades, mis neid huvitas, ehk neile uudisena paistis, oma muljeid vanematele kodus edasi annavad.

Iseäranis häaks tutvunemis teeks kooli aiale oleks see, kui kooli aias tegevus nii on korraldatud, et õpilastele nii ütelda nende füüsilise vaeva tasuna kas aias kasvatatud seemneid, noori marjapõõsaid vilja ehk ilupuid kodusteks katseteks kätasa antaks. Viimasel asjaolul on aga täielik mõju ainult siis, kui ülal nimetatud aiasaadused ilma mingisuguse maksa saavad antud.

Nii viisi tekiks kooli ümbruses varsi ringkond vanemaid isikuid, keda aiandus üldse ja kooliaed eriti huvitab ja kes säält saadud näpunäiteid ja oma muljeid naabritel edasi annavad, nii et kooliaed õige lühikese aja jooksul ümbruse päale oma mõju hakkab avaldama, mis kooli aedade mõtte õhutajatel ka ette oli kavatsatud.

Kolmandana avalduks kooli aedade mõju õpilaste päale, see oleks see keskkoht, kus kooliaia mõju kõige väiksemas ringis, kuid ühtlasi ka kõige intensiivsemalt peaks ilmuma, sest päale vaim-

lise arenemise võiks ta siin ka kehalist karastust leida ja mõnedki tegeliku töö võtted omada, mis elus hädatarvilistena esinevad.

Kuivõrd kooli aed siin ära suudab teha, see on oleneb sellest kudas õpetajad ise sellest huvitatud on ja kui suur nende leidlikkus selles on, et igale õpilasele seda tegevust huvitavaks ja armsaks teha.

Midagi üksikute ainete õpetajatele selles asjas juhtnööridena ette kirjutada, see oleks asjata ja ülearune — ütleks enamgi — ülekohtune — siin peab isik ise omal initsiatiivil toimelema. Võimalused selleks on aias kõige laialdased — see on lahtine raamat, kust iga õpetaja hingeteadlasest algades, käsitöö- ja võimlemisõpetajateni aineid leiab, mis õpilast huvitada võivad.

Nüüd oleme kooliaedade tululikkuse astmetel ülevalt alla astunud, kuid otsekohesed tulu allikad — kõliseva näol on veel puutumata, et aga neid ka rahuldada, kes juba nüüd, kus kooliaiad alles mähkmes, kooli aedade suurest ainelisest tulutoovusest und näevad, siis toon siin paar väike näitust sellest, kui kerge see meil oleks kooli aedu kauba-aedadena ja õpetajaid aednikkudena näha.

Võtame näituseks aia mille asutamise eest ma ülal hoiatasin, kus kunni 120 viljapuud ühel tiinul aset leiavad. Kui nüüd mõnesugune looduse ime ka selleks kaasa aitab, siis õige hääl hoolitsemisel, siit ja säält rammuaineid kokku kraapides, saame ehk esimesed 10 aastat kudagi läbi ajada, kuid siis tuleb viljapuude elus see aeg, kus nad enesetega enam nalja heita ei luba. Siis annab aed õpetaja-aednikule eelarve sisse, kus esimesena nõue on: tahad tulu saada, siis anna ka süüa ja toiduretsept aasta kohta ülalähendatud puude arvele oleks: lämmastikku 64,7 kilogrammi*), kali 50,93 klgr., vosvori 12,7 klgr. ja lupja 54,7 klgr.

Et sarnast toidu hulka aiale anda, selleks peaksime siis harilikku lauda sõnnikut 39,500—40000 klgr., ehk 80—100 meie hariliku sõnniku koormat aeda vedama. Kust maal asuvad koolid sarnase hulga sõnnikut kokku saaks, selle päale mina vastust ei leia.

Tahaksime aga sellest küsimusest mööda hiilida, arvates, et ega's viljapuu põrsas pole, et nalga tundes kohe kar-

juma pistab, siis peame nälgivate puude otsa vahtides eneste närvikava nõrgestama ja vaimliselt puude kehalist nalga kaasa elama.

Kes aga seda arvab, et kooli aed kohe algusest päale sellega hakkama saab, et ümbrust kooli puukoolist istutusmaterjaliga varustama hakab, sellega äri tehes, see eksib raskesti. Kui elukutseline aednik pean ütlemä, et sarnasel korral saame tahtmatalt kodumaa aianduse põhja alt ära õonestajateks, sest nii lihtne kui ka noorte viljapuude kasvatus teoreetiliselt ei näitaks olema, tegelikus elus estab ta aednikule hulga raskusi mille lahendamis küsimuste kallal aiatöö teadlased ennast halliks on istunud, tööd ikkagi eeltöödenä teistele päranduseks jättes.

Opetajalt, kes aiatööd ehk ainult jämedamates joontes on õppinud ei või kudagi seda nõuda, et ta aiatöö tehnikas ka niivõrd vilunud oleks, et ta sarnaste ülesannetega nagu noore viljapuu kasvatus ärimeheliselt valmis saaks.

Tahaks aga kooli aed kodumaa aianduse arendamisele tõsiselt kaasa aidata, siis tulevikus, kui kooli aiad meil õitsele löövad, oleks siin selleks väga laialdased võimalused, kus kooli aiad tõesti kasu tooks ja õpetajad oma jõudu ja vilumust kasulikult tarvitada võiksid.

Meil on kodumaa aianduse teaduslik uurimine praegu alles söödis, katsetööd pole veel alatudki, kuid kui meil oma aiandust vastavalt aja nõuetele tõsta tahame, siis peame sellest tulest läbi sammuma.

Aiatöö katsejaamade loomine on sarnane küsimus, milles Euroopa suurriigid ka kuigi kaugele pole jõudnud, nii et meil oleks asjata loota, et meie selle asjaga peatselt hakkama saame ja ainukeseks kättesaadavaks abinõuks kodumaa aianduse tundma õppimisel, oleks meil kollektiivsed katsed.

Nagu tegelik elu tõendab on kollektiivsed katsed omale teatava eluõiguse omandand ja suurepäralisi tagajärgi saavutand katse jaamade eelkäiatena ja koha määrajatena töötades.

Kuski ei oleks meil parem ega kohasem kollektiivseid katseid korraldada, kui kooli aedades, iseäranis veel sarnasel korral, kui seda juba aia asutamisel silmas on peetud.

*) 1 kilogramm: 2,44190 naela.

Nõnda omaks kooli aiad tulevikus laialise tähtsusega teaduslise tegevuse, mille juures õpetajal sugugi ei tarvitseks katsetöö eriteadlane olla, vaid kui haritud jõud, kooli aiad tegelikkude vilumustega varustatud, võiks ta spetsialistide ühingu poolt välja töötatud juhtnööride järele tegutseda. See asjaolu, et kooliaiad ülemaaliselt ära on jaotatud, väga mitmesugustel maaaladel ja muudel tingimustel, annaks kollektiivsetele, katsetele kõige värvirikama kujud.

Õpilased, õpetajale selle töö juures hulganähtselt abiks olles, tutvuneksid juba siin töö tagajärgedega, paljuid nendest võiks see huvitada ja nad jätkaksid kooliaiad algust saand tegevust kodus, mis kooli ühes kooli aiaga, ümbrusega nii kokku liidaks, et praegu maksivad, kuid halvasti mõjuvad puudumistrahvid isenesest kolikamkrisse rändaksid.

Sellega, mis ülal ette tõin, ei taha ma sugugi seda ütelda, et saadused mis kooli aedadest tulevad, kasutamisel absoluutselt kõrvaldatud saaks, ehk et kooli puukoolist noori puid sugugi ei tohiks müügile saada.

Näitaks olud, et aed päälle selle, mis õpilastele saab jagatud ja õpetajatele nende töötasuna jääb, ehk aia korras pidamise ja rammuainetate muretsemise päälle ära kulub, veel puhast sissetulekut võib anda, siis võib ju ka ülejääk rahaks teha kuid see sündigu nõnda, et see tegevus mitte õpetajatele sunduslik, neid koormav ega õppetööd takistav ei oleks.

Samuti võiks ka kooli puukoolist, kui säääl oma tarvidustest ülejäävat täiesti kolliku istutusmaterjali leidub — seda müüa.

Kolliku istutusmaterjaali leidub aga kooli aedades, kus õpilastega harjutusi tehes neid kasvatada tuleb õige väike %.

Sarnasel korral, kui õpetajad kooli aia seisukorrast aineliselt sugugi huvitatud ei oleks, kuna nad küll kohuseid kannaks, oleks ju koguni loomulik, et siin käed varsti lõdvaks ja aiad sööti jäävad ja siin ei tooks see ka abi, kui kooli majandusliste kulude kandjad, aia suvised kulud kannaks mille katteks produktid müügile saadaks, sest siin kergiks jälle juhtiva jõu küsimus päevakorra.

Kudas kooli aedades jaotust toimetada, missugust rada iga üksik õpetaja

peaks käima, kudas aia eest hoolitsemist eneste vahel ära jaotada ja paljud muud sarnased küsimused tuleksid koosolekul ja kongressidel päevakorda võtta, kus nad elule ja oludele vastava valgustuse leiaksid.

Meie oludes, kus talud üksikult asuvad ja õpilased kõige suve vahe aja jooksul kodustes töödes kinni on, ei või ju kudagi seda oodata, et õpetajad sel ajal aiatöös õpilaste tööjõudu saaks tarvitada, olgugi et see väga soovitatav oleks ja et see tegevuse katkendus asja selgituseks ainult teoreetiliselt parandatud võib saada.

Kus kooli aial enam ehk vähem äristilist ilmet on, sinna peaks püüdma vanemate klasside õpilasi suve vaheajal palgalistena kaasa töötama kutsuda.

Mis nüüd õpetajate aedasse puutub, nagu neid „Kasvatuse“ läind aasta 8 nr. soovitati, siis neil ei ole kooli aiaga midagi ühist. Need oleks asjaarmastajate aiad ja maaalaks nendele oleks õpetajatele tarvitamiseks määratud kõlblik maa. Nende kulud ja tulud on õpetajate era asi.

Kui nüüd seda küsimust puudutada, et kas kooli aedade asutamisel võib ühise plaani järele käia, siis peab küll üttelema et seda ei saa, sest siin peame täiesti olude kohaselt toimetama sellest osast alates mille elluviimiseks kõige rohkem võimalusi näitab olevat. Oleks ju küll ehk soovitatav, et kooli aiad nagu kavatsetavad koolimajadki kõik ühe tüübilised oleks, kuid selle teostamine teeks sarnaseid asjata kulusid mis kooliaia asutamise mitmelgi pool võimataks teeks ja pääasi selles on see, et sarnasel korral ei saaks me ju iga kord looduse iludusi määraliselt silmas pidada.

Väga sagedasti võivad nimetatud asjaotud aedade ilu osa asutamise sedavõrd kergeks teha, et pole muud tarvis, kui mõned teenused teha, mängu murud ja võimlemis kohad korda säada ja aed mida lagedal maal väga kaua suurte kuludega oleks tulnud rajada ongi valmis, nii et ei tarvitse muud, kui kord korrald ornemale õistaimede ja muude kaunistustega täiendada.

Koolimajad ei ole kaugeltki kõik ühesugustel kohtadel, ühed võivad järvede, jõgede, ojakeste, tiinide ehk allikate läheduses, teised metsas ehk mäe otsas

olla ja kas me siis tõesti neid looduse iludusi ära ei peaks kasutama?

Seda me peame tegema ja veel enamgi — tulevikus peame oma hariduse allikate tarvis looduse poolest kõige kaunimad kohad välja valima, olgugi et see ehk miimekümne kordselt enam maksuma läheks, kui kooli kuhugi lagedale, karja tänava äärel ehitades.

On ju meie kõikide ühine soov, et kool meie tulevale soole kõige paremat teaduse seemet külvaks, miks ei peaks meie siis ka soovima selle seemne hääks idanemiseks ja topsakaks kasvuks kaasa mõjuvaid looduse andeid kasutada. Mida ilusam kooli ümbrus, seda enam ärataks see noortes hingedes ilu ja hääduse tunnet, õpetaks kodumaa ilu vääriliselt hindama ja õhutada neid juba noorelt tõsisemale isamaaarmastusele.

Mis looduse iludustest, kooli aedade asutamisel kõige väärtulisemad on ja kudas neid paremini ära kasutada, seda võib ainult kohal kindlaks määrata, nii et mingisugused shablonilised plaanid ei tooks siin vähematki kasu.

Üldiselt jaguneks kooli aed kolme pääossa:

1) Iluaed, mis — kus olud seda vähegi võimaldavad, eneses ka mängu murud ja võimlemis ruumi peaks mahutama ja koolimajaga võimalikult ligidases ühenduses olema.

Asutamisel tuleks see osa kõige enne asutada.

2) Aiaviljade osa, kus niihasti üksikute õpilaste kui ka klassi rühmade osakestele ruumi leiduks ja soovitav oleks, et ka puukooli ruum selles aset leiaks. Siin võiks viimast isegi teatavasse külvi-korda asetada.

Asutamisel, kui selleks jõudu jätkub, võiks mõlematega korraga alustust teha.

Et aia asutamist võimalikult väheste kuludega läbi viia ja et selle üle kindlal teadmises olla, mis meil järgmises s, o, viljapuude osas kasvama saab, siis peaksime küll püüdma, et puukoolile ilu kui ka viljapuude ja marja pöösaste kasvatamiseks kohe algus saaks antud. Puukoolis tuleb aga kõige suurem rõhk selle päale panna, et siin kasvatatavad viljapuud kodumaa aianduse teadusliku uurimise juures, seda tööd mitmekesiselt võimaldaks.

Selleks tuleks siis järgmist silmaspidada: a) igapuud kohta, mida me kasva-

tame peaks teada olema missugusel afusel puukene kaunistatud on, b) kindlad sordi nimed ühes tähendusega kust pookoksad pärit on, c) puukoolist puukesi kas õpilastele jagades ehk müües tuleks sellekohasesse puukooli raamatusse tähendused teha, kuhu, kellele ja missugusel vanadusel puu välja läks.

Et mitmekesidust luua, võiks alused mitmekesised küllida näit.: harilik mets õun (*Pyrus malus sylvestris*), Paradiisi õun (*P. paradisiaca*), siberi mări õuna (*P. m. baccata*) *Pyrus prunifolia* j. n. e. iga liikit muidugi eraldi küldes ja kasvatades.

Siis võiks veel mõned õpetajad, keda see asi huvitab, madal ja kunstikujulisi puid katsena puukoolis kasvatada ja juurestiku arendamise kohta märkusi teha selle üle, kas noored puukesed said külvi peenralt ümber tipitud, said juured koha pääl lõigatud või jäid nad külvi peenrale koguni puutumatalt kasvama.

3. Viljapuu aed, see peaks nüüd küll omas puukoolis kasvatatud puudest rajatama, ainult siis võiksime julged olla, et meil puu elulugu algusest pääle teada on.

On aga mõnel koolil võimalik ustavast allikast istutus materjali saada, siis asja kiirendamiseks võiks ju ka seda tarvitada.

Viljapuu aia suurust ära määrates tuleks ainult vajavat sihti silmas pidada, see oleks ehk umbes järgmine: aias peaks kodumaal soovitatud õuna ja pinni sortidest 1 — 2 harilikke pooltüvi puid, mõned madal puud ja plankaedade ehk seinte ääres ka mõned kuju puud aset leidma.

Sarnasel korral tuleks ka aeda 30 — 40 viljapuud ja sellest oleks täitsa küllalt, ennem võiks neid vähem kui rohkem olla.

Puukooli ei maksa viljapuu aeda asutada, ennem võib puude vahe, kui puud veel noored on marjapöösaste, aia ehk põlluvilja kasvatamiseks tarvitada.

Ülal ettetoodud kavatsuste põhjal võivad mitmedki küsides minu poole pöörata, et mis üteriiklist kaise asutuste võrk ma siin kooli aedade kulul kujun.

Nendele pean vastama, et kui meie tulevased kooliaiad, üldse kooliaedade põhimõttele: põllumajanduse intensiivsuse tõstmiseks kaasa aidata tahavad, selle juures soovides, et nende töö õige hindamise leiaks ja soovitavad vilja kannaks,

siis ei ole siin muid võimalusi ülesehitavaks tööks, kui üleriiklikul alal ehitust algada üksiku kasvava kodanikuga lõpetades — ärimehed tekivad iseenesest — selleks on omad teatavad põhjused.

Tahaksime meie viimastega kohe mähkmetest vabanedes võistlusse astuda, siis oleks kaotus muidugi meie pool. Ajaloosse jääks aga tume plekk mille juures vanemad pead võngutades ütlesid: siin oli meie kooli aegade ajalugu.

Kudas kooli aegade asutamist tehniliselt läbi viia, sellest oleks ehk praegu, kus küsimust veel vähe käsitatud on, enneaegne juttu teha, kuid siiski võtan luba, vilumusi silmas pidades, mitte otsekoheseid sihte üles säada, kuid mõned märkused ka selle kohta teha.

Esimesel kohal siin oleks üleriiklise ühise korralduse loomine, kus kõike seda asja liikuma panev osa koondatud oleks.

Saaduse järele on ju kül koolidel maa saamiseks teatav õigus olemas, kuid kes ei teaks õpetajatest kui palju siin sekeldusi ette võib tulla, enne kui koolile altuv maaala juriidiliselt ja faktiliselt käes on.

Sagedasti võib asi pikka kirjavahetuse kohalistest omavalitsuste asutustest kuni ministeeriumideni esile kutsuda, kus ühe kui teiste asutuste aeg raiskub ja nõrgema tahtejõulistel õpetajatel kogu see asi vastikuks võib saada.

Oleks nüüd viimati maa käes, siis tuleb teine küsimus, see on esialgselt tarvis minév istutusmaterjal, mida meie metsades küllalt on, kuid mille saamiseks jälle iga õpetaja üksikult asju peaks ajama aega ja energiat raisates, kuna siin sedagi võib juhtuda, et silmas peetud kõlblik istutusmaterjal asjaajamise aja jooksul teatavas metsa majapidamise järjekorras, haohunnikutest aset leidis.

Kooli iluaia osa asutamisel, mis just esimestena peakski asutatama, tuleks sääl kus kooli koha looduse taimestik seda nõuab, just omamaa metsa raiendikkudes kasvav noor puutaimestik ära kasutada.

Paljude koolide läheduses leidub isegi haritavates metsa istandustes üleliigset, selle kohaselt ettevalmistatud istutusmaterjali. Jalakad, pärnad, kased, vahtrad,

sääred, tammed (iseäranis soovitatavad), kuused, männad j. n. e. kõik see kõlbaks väga hästi iluaeda. Et seda aga omandada, selleks tuleks siis õpetajatel metsa-ülematega kirjavahetusesse astuda, ehk isiklikult juttule ilmuda, mis jällegi igal üksikul juhtumisel hulga aega ja kulusid nõuaks.

Et nendest ja paljudest muudest sama laadilistest küsimustest vähemate kulude ja ajaraiskamiseta üle saada ja asutada kavatsetavatele kooli aedadele ühtlast üldilmet anda, selleks tuleks sarnasel korral, kui kooli aiad meil üleriiklise tähtsuse väärilisteks ja nende asutamine, igal pool soovitavaks tunnistatakse, haridusministeeriumis kooli aegade osakond avada. Viimase kätte koonduks siis kooli aegade asi selle pääjoontes nagu maa ja istutus materjali muretsemine, kuid ühtlasi ka, kus seda tarvis oleks nõuanded kohtadel näit.: raskematel kordadel planeerimise ehk uuesti ehitusele tulevate koolide koha määramisel.

Nimetatud osakonda peaks muidugi asjatundja ja küsimusest huvitatud isik juhtima.

Meie koolide üldarvu ja seda asjaolu silmas pidades, et kõigil pool kooli aegade asutamist korraga ei saa ette võtta, võiks oletada, et seda asja üks isik, kui tal haridusministeeriumi üldine asjaajamise aparaat tarvitada on, juhtida võiks, nii et ka praegugi, kus meil ametnikkude arvu vähendamisküsimus päevakorral on, ei maksaks selle eest tagasi kokkuda.

Asi ise on sedavõrd tähtis küllalt, et teda hoolsamale kaalumisele võtta. Ei taha meie seda teha, siis võib kooli aegade küsimus kauaks ajaks veel surnud punktile peatama jääda.

Selleks siis õpetajaskond, noored kui ka vanad ja kõik keda asi huvitab, õhutage selleks tuld et kooliaegade asutamine leegile lööks, nii et me juba järgmisel aasta kümneid kooli aedu kasvamas ja õitsemas näeksime.

Tulev sugu ei jäta teile oma tänu avaldamata ja aiad ise jäävad elavatena mälestussammastena kauaks ajaks teie tegevuse tunnistajateks.

Eesti Õpetajate Liidu 1924 a. tegevuskava.

J. Rummo.

Igal aastavahetusel tuleb Liidu juhatusel ja asemikkudekogul kaaluda ja otsustada, millised küsimused kooli ja õpetajaskonna elus nõuavad lahendamist esimeses järjekorras ja milliste juure neist koondada päätähelepanu järgneva aasta tegevuses.

Otsustamine oleks lihtne, kui vastata küsimuse pääle seisukohalt, mis peaks Õpetajate Liit kooli ja õpetajaskonna huvide lahendamiseks ette võtma, kui ta tahab olla oma liigete eluliste huvide rahuldaja. Õpetajaskonnalt nõuab meil kool, mis alles esimeses arenemisjärgus, vastuseid suure hulga küsimuste pääle ühekorruga ja Liidu kohus on oma liigetele kõigi nende ülesannete täitmisel igapidi abiks olla. Raskemaks muutub küsimuse otsustamine aga siis, kui tegevuskava kokkuseadmisele läheneda seisukohalt, mis võib Liit korda saata praeguste olude, võimaluste ja mis pääsi—õpetajate eneste praeguse aktivideedi juures. Tähelepanekud sellelt vaatekohalt sunnivad meid tegevus ja töökava kokkuseadmisel kaaluma iga küsimust ja otsustama, milliste lahendamine antud momentidel kõige hädatarvilikum ja mille läbi viimiseks olemas eeldused ning võimalused.

Väliselt näib eeloleva aasta tegevuskava küsimus lahenduvat siiski lihtsamalt, kui eelmiste aastate oma. Kõige raskem ajajärk niihästi kooli, õpetajaskonnale ja ka õpetajate Liidule näib olevat möödumas. Sennine tegevus oli raske ja visa võitlus kooli ning õpetajaskonna õiguslise seisukorra eest. Nüüd on niihästi kooli kui õpetajaskonna elulisemad nõuded leidnud seaduslise tunnistamise ja et need nõuded on saanud lahenduse enam-vähem vastavalt õpetajaskonna parematele soovidele, siis on see organiseeritud õpetajaskonna töö ja tegevuse ilusam saavutus. Järgneva ajajärgu töö ja selleresultaadid—kooli-ningkasvatustöö sisuline arendamine ei olene enam niivõrd välistest teguritest, vaid pääasjalikult õpetajaskonnastenesest. Kuid et just õpetajaskonnas eneses nii mitmelgi pool on hakkanud maad võtma mingisugune väsimus ja inertsus mille möödumise momenti raske aimata, siis ei saa eeloleva aasta kohta kergemate väliste tingimuste pääle vaatamata helli-

tada lootusi väga suurte kavatsustega ja laiaulatusliste ettevõtetega.

Nagu möödunud aastalgi, tuleb Liidul 1924 a. tegevuskava kandvamaks osaks võtta kasvatus õpetuslikud küsimused. Siin ootab juba eelmistel aastatel ülesäetud juhtmõte—lähendada õpetööd töökooli põhimõttele—tegelikku sisu. Töökooli üldised põhimõtted leidsid käsitamist I kasvatusseaduslisel nädalal 1922 a. Juba möödunud aastal taheti algust teha vaatlemisega, kuidas kujuneks üksikute ainete õpetamine välja minnes töökooli põhimõttest; oli nimelt kavatsus korraldada II kasvatusseadl. nädal emakeele õpetamise ja üldse algõpetuse käsitamiseks töökooli põhimõtete. Otude sunnil jäi kavatsus teostamata; eeloleva aasta tegevuskavast ei tohiks aga II kasvatusseadusline nädal läinud aastal kavatsetud sisuga enam välja jääda.

Palju värskust ja uut elevust on toonud erifi läinud aastal hoogu võtnud eriainete õpetajate kongressid. Ka tulevaaastases tegevuskavas tuleb anda neile tähtis koht.

Üksikuist õppeainest on senni enam-vähem puutumata joonistus- ja muusikaõpetus, milliste õpetajad eeloleval aastal ühiseks nõupidamiseks peaksid kokku astuma. II eesti keele õpetajate kongress peaks lõpule viima I-el poolelijäänud küsimuste lahendamise. Matemaatika ja võimlemise õpetajad tahavad eeloleval aastal juba kolmandat korda kokku tulla. Õpetajate Liidu juhatuse ettepanekul on haridusministeerium tähendatud kongresside korraldamiseks oma eelarvesse toetussummad üles võtnud. — II. eesti keele õpetajate kongressi aja mõtes on Liidu juhatuse arvamisel, ei see tuleks korraldada ühenduses kasvatusseaduslise nädaliga, umbes, juuli või augusti kuul. — Aineõpetajate kongresside korraldamine ja hää kordaminek oleneb muidugi pääasjalikult aineõpetajate eneste algatus- ja teguvõimest, sest Õpetajate Liit saab siin abiks olla rohkem väliste ja üldisemate korraldustööde juures.

Eeloleval aastal on kavatsus ära pidada ka II. Soome-Ugri haridus-

kongress. Esimene korraldati 1921 a. Helsingis I. Ühis-Soome koolikongressi nime all ja Soome ametivendade ettevõttel. Helsingi kongressi otsuse järele pidi järgmine peetud saama Tallinnas ja Liidu juures töötav kongressi päätoimikond hra Allikuga eesotsas teeb eeltöid, et tähendatud otsust 1924 a. suvel täide saata. Ühenduses Soome-Ugri hariduskongressiga on kavatsus korraldada esimest üleriiklikku koolitööde näitust.

Harilikult peeti kõik suuremad õpetajate koosolekud Tallinnas ehk Tartus. Et kodumaa kaugemates nurkades töötavatele õpetajatele kergendada osavõttu kooli ja õpetajaskonna elu käsitavatest koosolekutest, on Liidu juhatusel juba varemast aastaist kavatsus korraldada õpetajapäivi kaugemates kodumaa linnades. Tuleval aastal tuleks asuda tähendatud kavatsuse elluviimisele. Esimeses järjekorras on Võrumaa õpetajate avaldanud soovi, et järgmine õpetajapäev korraldatagu Võrus; kui jatkub võimalusi siis tuleks samasugune korraldada ka Rakveres. Õpetajate päevade kavas oleksid mitmesugused tege-likku kooliellu puutuvad küsimused.

Pedagoogilise kirjanduse õpetajaile kättesaadavaks tegemise alal tuleb — nagu eelolevalgi aastal — piirduda kapitaali puudusel ajakirja „Kasvatuse“ väljaandmisega. „Kasvatuse“ suurenendamiseks ja sisu mitmekesistamiseks aga näib olevat eeloleval aastal sennistest suuremaid lootusi. Nii näib olevat tõenäolik, et „Kasvatus“ tuleval aastal võib ilmuda kolmepoognalisena ja täienduda kahe uue osakonnaga — koduõpetus ja väliskooli haridus.

Õpetajate edasiharimise küsimuses tuleks läinud aasta eeskujul pidada kontakli õpetajate edasiharimiskursusi korraldavate asutustega (haridusministeerium, Tartu Ülikool) ja juhtida nende tähelepanu ainet ja alade pääle, milles õpetajad ise tunnevad vajadust täieneda. — Välis- ja kodumaaliste ekskursioonide edukamaks korraldamiseks tuleb asuda andmete kogumisele ekskursiooni kavade väljatöötamiseks.

Mõned õpetajate organisatsioonid on avaldanud soovi, et Liidu juhatus säeks kokku soovitavamate võõrakeeliste pe-

dagoogiliste teoste nimekirja, mida võiks kasutada ühingute raamatukogude täiendamisel.

Kutsehuvide küsimustes tuleb kõigesuurem tähelepanu pöördada pensioniseaduse pääle, mis loodetavasti eeloleval Riigikogi istangjärgul Riigikodus harutusele tuleb. Liidu juhatusel tuleb hoolt kanda, et õpetajate huvid selle seaduse maksmapanemisel tarvilist kaitsmist leiaks. — Praegune õpetajate ametisse registreerimise ja ametist vabastamise kord on tekitanud õpetajaskonna ja koolivalitsuste vahel mitmesuguseid arusaamatusi. Eriti ametist vabastamine sünnib veel mitmesuguste veneaegsele seaduste ja määruste alusel, mis tihti praeguste seadustega vastolus. Juba eeloleval aastal algas Liidu kutsehuvide toimikond eeltöid kõigi nende seaduste ja määruste registreerimiseks ja järjestamiseks, et teha kättesaadavaks õpetajaile täieline ülevaade nende õiguslise seisukorra üle. Ühitas tuleb astuda samme, et töötataks välja ja pandaks maksmuute kooliseadustega kokkukõlas olevad ametisse registreerimise ja ametist vabastamise määrused.

Et õpetajate organisatsioonid oma liigetele moraalse ja juriidilise abi kõrval tarbekorral ka ainelist toetust võiksid anda, tuleb asuda toetuskapitaali kogumisele; toetuskapitaali põhikirja kava on juba varemalt kokku saetud. Kutseetiliste küsimuste lahendamiseks tuleb ellu kutsuda omavahelised au ja vahekohtud.

Läbikäimisel välismaade õpetajate organisatsioonidega tuleb esimeses joonel pidada silmas Soome-Agri hariduskongressi (millest oli jutt eespool) ja III. Balti riikide õpetajate konverentsi Kivose 1924 a. moel. II. Balti riikide õpetajate konverentsil Tallinnas 1923 a. otsustas III. konverentsil teostada Balti riikide rahvusvahelise sekretariaadi asutamise, mille liikmeks tuleb astuda ka Eesti Õpetajate Liidul. Samal konverentsil pidi lõpulikult otsustatud saama ka ühise hääle kandja väljaandmise küsimus. — Eesti Õpetajate Liidul on oodata kurse ka rahvusvahelisele õpetajate konverentsile 16 ja 17 aprillil 1924 a. Leipzigis; sellel konverentsil

kavatsetakse muu seas asutada õpetajate rahvusvaheline liit.

Need oleksid kokkuvõttes tähtsamad küsimused, milliste lahendamisele Liidu keskasutusel (juhatusel) tuleks asuda eeloleval tegevusaastal; Liidu asemikkude kogu aastakoosolek 29 ja 30 detsembril 1923 a. sanktsioneeris nende ülesannete üldkokkuvõtte kui Liidu 1924 a. tegevuskava. Selle tegevuskava elluviimine eeldab aga ühtlasi hoogsat tegevust kohalikkudes organisatsioonides.

Kohalikkude liitude aruanded asemikkude kogu koololekul aga näitasid, et kohalikkude organisatsioonide tegevus nii mõneski pool on liigete hoolimatuse ja leige osavõtu tõttu endisega võrreldes tuntavalt tagurpidi hakanud minema, sellepärast tuleb õige tõsiselt kaalumisele võtta kohapealse tegevuse elustamise küsimus. Teinekord katsume peatada selle küsimuse juures veidi pikemalt.

Soome-Ugri II. hariduskongress.

Esimene kongress peeti 1921 a. suvel Helsingis „Ühis - Soome koolikongressina“. See oli tegelikult esimene Soome-Ugri kongress, sest temast võtsid osaka ungarlased, ehk küll vähesel arvul, kuid väga väljapaistvalt: hulga kõnedega ja näitusega. Oli uagu enesest mõistetav, et see kongress viimaseks ei jää, ja sellepärast väljendati esimese kongressi lõpupidul soov, et järgmine kongress Eestis peetaks. Tähtaega ei määratud, kuid ka see oli enesest mõistetav, et sarnaseid kongresse iga aasta ei peeta.

Nüüd on „Soome-Ugri II. hariduskongress ettevalmistusel ja peetakse eeloleva suve 19., 20. ja 21. juunil Tallinas. Ungarlased on kolme aastastest vaheajast järeldanud, et kongress iga kolme aasta takka peetakse.

Kongressi tähtsama osana on kavatsatud koolinäitus, millel esineksid õpilaste tööd, õppevahendid ja võimalikult diagrammid kooli staatistika alalt.

Enne kongressi, koolitöö lõpul, peetakse kohalikud näitused, millel koolid esineksid võimalikult kõigega, mis neil on näidata. Kongressil korraldatakse näitus kooli tüüpide järele: algkoolid, keskkoolid, õpetajate seminarid, eri- ja kutsekoolid. Üldhariduslike koolide näitus jaguneks osakondadesse õppeainete järele, kuna seminarid, esikoolid ja kutsekoolid esineksid võimalikult tervikuna; Ka üksikute üldhariduslike koolide esinemine oleks tarvilik, et esitada süsteemi, kui see olemas on. Kui snures ulatuses koolide esinemine võimalik on, see selgub edaspidi. Väljavaliik kongressi näitusele tehakse ko-

haldusel näitustel. Igatahes tuleksid kõik õpilaste tööd alal hoida.

Kuidas ungarlased kongressi vastu valmistavad, sellest loeme Ungari saksa-keelses ajalehes „Pester Lloyd“ 10. detsembrist 1923. järgmist: „Soome-Eesti-Ungari kultuursuhted“. Iga ajalehe lugija Ungaris mäletab veel kirjeldusi esimesest Soome-Ugri kongressist ja näitusest suvel 1921. Helsingis. See oli esimene kord, et kolm Soome-Ugri kultuurrahvast, soomlased, eestlased ja ungarlased ühisele kultuurtööle kokku tulid ja üksteist tutvustasid oma tuleviku kindlama pandiga, oma koolioludega.

Sellel suurepäraselt õnnestanud koosolemisel võtsid Ungari poolt isiklikult osa viis pedagogi; kümme tähtsat koolimeest saatsid oma tööd. Ungari osakonnas pandi välja rasketes oludes küll vähene, kuid siiski väärtuslik materjal, mis tutvustas Ungari koolikirjandust ja meie noorsoo tööd.

Kongressi lõpupidul otsustas korraldada komitee iga kolme aasta takka kolme iseseisva Soome-Ugri riigi päälinnades vaheldamisi sarnaseid kokkutulekuid korraldada. Eestlaste kutsel otsustati ka kohe tähem kokkutulek 1924 a. Eesti päälinnas pidada. Järgmine tuleb 1927 a. Budapestis, kui teisel kongressil Ungari poolt kutse järgneb.

Esimene kongressi ajal moodustati alaline komitee, kes kokkutulekuid korraldaks. Ungari on selles komitees esitatud nende ridade kirjutajaga, kes Eesti toimkonna juhatajal, haridusministeeriumi kooliosakonna juhatajal Gustav Ollikult, ettepaneku sai palvega, oma

kodumaa ametlikke ringkondi ja seltskonda kongressi mõllega tutvustada.

Esimesed sammud selles asjas on juba tehtud. Ungari esitaja alalises toimkonnas on kultuur- ja haridusministeeriumile esitanud üksikasjalise märgukirja milles ta Ungari osavõtu võimalusi ja selle viisi selgitab. Kahtemata teeb meie valitsus kõik, et Ungari, vaatamata rasketest oludest, kokkufulekuist vääriliselt saaks osa võtta. Senni on juba järgmised tuntud koolikirjanikud ettekandeid lubanud: ülikooli professor Julius Kornis, ministeeriumi osakonna nõunik Dr. Julius Nevelös. Ülemrealkooli direktor Dr. Aladár Pécs ja ministeeriumi sekretäär Dr. Tibor Deptner. Kooliraamatute kirjastajad ja koolide juhatajad teevad samuti kõik mis võimalik, et näitus pakuks selge pildi meie haridusoludest.

Kongresse juhusel avaldasid eestlased soovi korraldada Eestis Ungarilt tutvustav kunstinäitus. Meie kunstnikkude ja meie rahva hää kuuluse huvides on seda eestlaste soovi täita.

Dr. Aladár Bán.

Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioni seadus.*)

Riigikogu rahaasjanduskomisjoni alamkomisjon on kolmandal lugemisel vastu võtnud ja 9. novembril s. a. üldkomisjonile esitand ülaltähendatud seadus-eeelnõu. Et sellest seadusest on huvitatud ka õpetajad, siis avaldame siinkohal tema tähtsamad osad. (Järg).

§ 18. Eesti kodanikkudel, kes Vabariigis niisuguses teenistuses olnud, mis selle seaduse järele pensioni õiguse annab, võetakse arvesse ka teenistusaeg Vene valitsuse ajal riigi- ja omavalitsuse asutustes, mis nad Vabariigi praegustes piirides teeninud, kuigi see teenistus õigust ei annud pensioni saamiseks eelmises paragrahvis nimetatud kassadest,

§ 19. Õpetajate teenistusaeg era- või muus koolides, mis Eesti Valitsuse ajal muudeti avalikkude koolide õigustega koolideks, võetakse arvesse pensioni määramisel.

Riigile ülevõetud eraraudteede teenijatel võetakse pensioni määramisel arvesse teenistusaeg enne teede ülevõtmist.

§ 20. §§ 17, 18 ja 19 nimetatud isikutele võetakse nendes paragrahvides tähendatud alustel Vene ajal teenitud aeg arvesse ainult siis, kui nemad teenistusest Eesti Vabariigis vabastatakse haiguse, töövõimetuse või koosseisu vähendamise tõttu või kui nad üle 60 a. vanad on või surma korral teenistuses olid.

§ 21. Aeg, kus riigi- ja omavalitsuse teenijad Asutava Kogu ehk Riigikogu liikmed olid, võetakse arvesse neile pensioni määramisel.

§ 22. Teenistusaja juure ei arvata ilma palgata puhkeajaga ega aega 15. nov. 1917 a. kuni 11. novembrini 1918 a.

§ 23. Õpetajatele arvatakse teenistusaja väljaarvamise aeg järgmiselt:

a) neile, kes üle 50%, kuid alla 75% määratud tundide normaalarvust annavad, arvatakse õpeaast 6 kuu ette; b) neile, kes 75% ja enam, kuid alla 100% tundide normaalarvust annavad, arvatakse õpeaasta 9 kuu ette; c) neile, kes sada või enam protsenti tundide normaalarvust annavad, arvatakse aasta aastaks üldistel alustel.

§ 24. Kellegil ei ole õigust ühel ja samal ajal saada pensioni käesoleva seaduse alusel ja ühtlasi palka teenistuse eest, mis õiguse annab pensioni saamiseks. Selle määruse alla ei käi: a) endised rahvaväelased, kes saavad pensioni rahvaväelaste ja nende perekondade pensioni (R. T. Nr. 26/27—1920 a.) seaduse järgi ja b) lesknaised, kes saavad pensioni mehe teenistuse eest.

§ 25. Isikutel, kellel mitu teenistuskoha, kui nad kõigilt teenistuskohadelt lahkuvad, arvatakse pension ainult ühe, nimelt kõrgema palgamäära järgi.

§ 26. Pensioni saamise õigused, mis uuesti teenistusse astumise pärast lõppesid, vaadatakse teistkordse teenistusest lahkumise puhul uuesti läbi, kusjuures kõik teenistuses oldud aastad arvesse võetakse.

§ 27. § 24 p. a. all nimetatud kodanlisse teenistusse astunud rahvaväelasel on õigus pensioni saada üldistel alustel kogu teenistuses möödasaadetud aja eest, kui uus pensioni määr endistest suurem on. Niisugustel juhtumistel jääb pensioni määramise päevast alates endise pensioni

*) Seaduseelnõu kirjaviis muutmata. Toim,

saamine ära; kui aga uuesti määratav pension on endisest vähem või sellega ühesuurune on, siis kestab ainult endine pension edasi.

§ 28. Isikud, kes vähemalt kaheaastase teenistuse järel teenistusest lahkuvad haiguse pärast, mis teenistuse jätkamise võimatuks teevad, kuid alalist kõrvalabi ei nõua, saavad ühekordset toetusraha poole aastapalga suuruses, kui neil ei ole õigust pensioni saamiseks.

§ 29. Isikud, kes vähemalt kaheaastase teenistuse järel teenistusest lahkuvad haiguste pärast, mis teenistuse jätkamise võimatuks teevad ja alalist kõrvalabi nõuavad, saavad ühekordset toetusraha kolmveerand aastapalga suuruses, kui neil ei ole õigus pensioni saamiseks.

§ 30. Kes teenistusest lahkunud teenistuskohuste läilmisel või selle tagajärjel saadud raske haavade, vigastuse või haiguste pärast, määratakse peale pensioni ühekordset toetusraha: a) neile, kes alalist kõrvalabi tarvitavad — poole aastapalga suuruses; b) neile, kes alalist kõrvalabi ei tarvita — veerand aastapalga suuruses.

§ 31. Kes teenistusest vabanedes ühekordset toetusraha said ja uuesti teenistusse astuvad, ei saa teistkordse teenistusest lahkumise puhul enam §§ 28 ja 29 ettenähtud ühekordset toetusraha.

§ 32. Käesoleva seaduse järgi maksetekse pensionil või ühekordist toetust nendele Eesti Vabariigi või omavalitsuste teenijatele, kes enne selle seaduse väljakuulutamist teenistusest on lahkunud, samuti ka riigi või omavalitsuse teenistuses surnud isikute perekondadele, kui need isikud ja perekonnad selles seaduses tähendatud pensioni saamise nõuetele vastavad.

3. Pensionid ja ühekordsed toetusrahad perekondadele.

§ 33. Õigus pensioni ja ühekordset toetusraha saada on:

- a) lesknaisel — mehe teenistuse eest;
- b) lastel—isa või ema teenistuse eest;
- c) töövõimetusel leskmehel—naise teenistuse eest kui tema sissetulekut ega varandust eluülespidamiseks ei ole ja kui ta naise ülespidamisel elas.

Märkus. Lasteks loetakse käesolevas seaduses nii abielus kui ka väljaspool abielu sündinud

lapsed, niisama ka seaduslikud kasulapsed.

§ 34. Lastel on õigus pensioni ja ühekordset toetusraha saada:

a) kunni nemad kaheksateistkümmend aastat vanaks saavad, kui nad algkoolis käivad või ametit õpivad, siis kunni õppimise lõpetamiseni, kuid mitte kauem, kui kahekümneaastaseks saamiseni;

b) vanaduse peale vaatamata, kui nad töövõimetus on ja neil eluülespidamiseks varandust, sissetulekut ega ülespidajat ei ole ning nad isa või ema etuajal nende poolt üleval peeti.

§ 35. Lahutatud mehel ega naisel ei ole õigust pensioni ega ühekordset toetusraha saada üksteise teenistuse eest.

§ 36. Lastel ei ole õigust pensioni ega ühekordset toetusraha saada isalt lahutatud ema teenistuse eest, kui lapsed ülespidamise ja kasvatuse isalt saanud või saada võivad, kuid emast lahutatud isa teenistuse eest on lastel igal juhtumisel pensioni ja ühekordse toetusraha saamise õigus.

§ 37. Lude abiellu astumisel kaotavad leskmees ja lesknaine eelmises abielus üksteise teenistuse eest omandatud pensioni õiguse, kuie lastele jääb pensioniõigus alale.

§ 38. Lesknaisele, kellel oma ja mehe teenistuse eest pensioniõigus, maksetakse pärast mehe surma see pension, mis suurem on.

§ 39. Lapsed, kellel isa ja oma teenistuse eest pensioniõigus, saavad selle pensioni, mis suurem, kuid toetusraha võivad nad saada mõlema vanema teenistuse eest.

§ 40. Peale teenistusest lahkumise ärasurnud isikute perekondadele arvatakse pensioni § 42 näidatud osadele vastavalt sellest pensionimäärast, mis need isikud said, või olid õigustatud saama.

§ 41. Teenistuses surnud isikute perekondadele arvatakse pensioni § 42 näidatud osadele vastavalt sellest pensioni määrast, milleks nemad oleksid omandanud surma päeval teenistusest lahkudes, järdmistel alustel:

a) vähemalt kümme aastat teeninud isikute perekondadele — sellest pensioni määrast, mis on määratud teenistusest lahkunutele haiguste pärast, mis teenis-

tuse jätkamise võimatuks teevad, kuid alalist kõrvalabi ei nõua (tabel Nr. 2);

b) teenistuse kohuste täitmisel või selle tagajärjel surma saanud või saadud haavadesse või vigastustesse, kui ka teenistuses saadud ägedate külgehakkavate haiguste kätte surnud isikute perekondadele, täiest aastapalgast teenistuse ja kestufe peale vaatamata.

§ 42. §§ 40 ja 41 nimetatud isikute perekondadele määratakse peale isa, ema või mehe surma, kes teenistuses olles või peale teenistusest lahkumise surnud, järgmised pensioni osad:

a) lastele igaühele üks kolmandik isa või ema pensionist;

b) lesknaisele pool mehe pensionist;

c) töövõimetule leskmehele, kui temal sissidulekut ega varandust eluulespidamiseks ei ole ja kui ta naise ülespidamisel elas, pool naise pensionist.

§ 43. Teenistuses surnud isikute perekondadele antakse ühekordset toetusraha teenistusaaja peale vaatamata neil juhtumistel, kui neil perekondadel § 41 järgi pensioniõigust ei ole.

Teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel surma saanud või saadud haavadesse või vigastustesse või teenistuses saadud ägetate külgehakkavate haiguste kätte surnud isikute perekondadele antakse ühekordset toetusraha pensioni saamisest rippumata.

§ 44. Ühekordset toetusraha antakse lesele, kellel õigus toetusraha saamiseks ja üks või mitu last on, nõndasama ka kahele või enamale täielisele vaesele lapsele — kolmveerand aastapalga suurusel sellest palgast, mis mees või naine ehk isa või ema surmapäeval sai; lasteta lesele, kellel on õigus toetusraha saamiseks või ühele täielisele vaeselapsele — poole aastapalga suurusel.

Isikute perekondadele, kes alla kahe aasta on teeninud, antakse ühekordset toetusraha pooles suurusel.

4. Pensioni ja ühekordse toetusraha õiguse kaotamine.

§ 45. Õiguse pensioni või ühekordse toetusraha saamiseks kaotavad isikud, kes on kohtu poolt mõistetud karistusele, mis ühendatud õiguste kaotamisega, või karistatud varguse, kelmuse, nende hoolde usaldatud varanduse omandamise, varguse varjamise, varastatud või peituse teel omandatud asjade teadliku

ostmise või panti võtmise, liiakasu võtmise, sala viinapõletamise või müümlse eest.

Amnestia ja armuandmine pensioniõigust ei uuenda, kui neis aktides ei tehta sellekohast märkust.

§ 46. Kui eeluurimise või kohtu all olevad isikud enne asja kohtu poolt lõpetamist ära surid, saavad nende perekonnad pensioni või ühekordset toetusraha, kui need isikud kohtu poolt õigeks mõistetakse või neile karistus määratakse, mis pensioni ja ühekordse toetusraha saamise õigust ei kaota või kui kohtuasi nende surma puhul ära lõpetatakse. Pensioni arvatakse summade järgi, mis ärasurnud isikule pensioniks oleks määratud.

Seaduseelnõu II osa käsitleb pensioni ja ühekordse toetusraha nõudmise ja määramise korda, ei ole sellega nii suure ja olulise tähtsusega. Sellest osast on tähtsam

Pensionimise lõpetamine. mille siinkohal avaldame.

§ 105. Pensioni maksmine teenistusest lahkunutele lõpeb, kui pensioni saaja:

a) uuesti teenistusse astub, väljaarvatud juhtumised, mis on ette nähtud § 24 punkt a;

b) kohtu poolt mõistetakse karistusele, mis pensioni õiguse ära võtab (§ 45);

c) üle lubatud tähtaja väljamaal viibib.

§ 106. Pensioni maksmine leskedele lõpeb, kui nemad:

a) kohtu poolt mõistetakse karistusele, mis pensioniõiguse ära võtab (§ 45);

b) üle lubatud tähtaja väljamaal viibivad ja

c) nende surma korral.

§ 107. Pensioni maksmine lastele lõpeb:

a) kui need, kes koolis ei käi, ametit ei õpi — 18 aastaseks ja need, kes koolis käivad või ametit õpivad — 20 aastaseks saavad;

b) kui nad kohtu poolt karistusele mõistetakse, mis pensioniõiguse ära võtab (§ 45);

c) üle lubatud tähtaja väljamaal viibivad ja

d) nende surma korral.

§ 108. Kui lapsed enne 18 aastaseks saamist kohaliku linna hoolekande osakonna juures oleval pensionikomisjonis arstiliselt järel vaadatakse ja komisjon nae töövõimeetuks tunnustab, siis saavad

nad kohaliku linna või maakonna hoolekande osakonna korraldusel pensioni edasi, kui on kindlaks tehtud, et neil ei

Tabel Nr. 1.

Väljateenitud aja eest määratava pensioni ja saadud palga vahekord protsentides.

1. Teenistusse kestvus.	2. Pensioni suurus protsentides.
25 aastat	55
26 "	58
27 "	61
28 "	64
29 "	67
30 "	70

Tabel Nr. 2.

Haiguste tagajärjel teenistusest vabastatud isikutele määratava pensioni ja saadud palga vahekord protsentides.

1.	2. Pensioni suurus protsentides. Haiguste tagajärjel, mis on näidatud. § 9 p. a.	3. § 9 p. b.
5 aastat	35	
6 "	37	
7 "	39	
8 "	41	
9 "	43	
10 "	45	35
11 "	47	37
12 "	49	39
13 "	51	41
14 "	53	43
15 "	55	45
16 "	57	47
17 "	59	49
18 "	61	51
19 "	63	53
20 "	65	55
21 "	67	57
22 "	69	59
23 "	71	61
24 "	73	63
25 "	75	65
26 "	77	67
27 "	79	69
28 "	81	71
29 "	83	73
30 "	85	75

Tabel Nr. 3.

Teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel saadud raskete haavade või vigastuste pärast vabastatud isikutele määratava pensioni ja saadud palga vahekord protsentides.

1.	2.	3.
	Pensioni suurus protsentides haavade või vigastuste tagajärjel, mis teenistuskohuste täitmisel saadud.	
Teenistuse kestvus.	Kui pensionäär kõrvalabi tarvitab.	Kui pensionäär kõrvalabi ei tarvita
Teenistuse kestvuse peale vaalamala.	100	85

ole sissetulekuid ega varandust eluülevõltpidamiseks ja nad isa või ema eluajal elasid nende ülevõltpidamisel.

Märkus. Kaebused pensioni komisjoni otsuse peale esitatakse ja lahendatakse §§ 82 ja 84 korras.

§ 109. Kohtuotsuse täidesaatmisel, mille tagajärjeks pensioniõiguse kaotamine, saavad kohtu täidesaatvad asutused kohtuotsuse ärakirjad töö-hoolekandeministeeriumi hoolekande osakonnale.

§ 110. Kui pensioni saaja uuesti teenistusse astub, peab teenistusse määraja ülemus sellest töö-hoolekandeministeeriumi hoolekande osakonnale teatama.

§ 111. Käesoleva seaduse teostamiseks tarvilikud juhatuskirjad annab välja töö-hoolekandeministeerium.

Riigikogu rahaasjanduse komisjoni vahekirjaga 3. VII. 1923 a. nõutud

arvulised andmed

riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioni seaduse juure.

1. Millega on põhjendatud § 2 ettenähtud ühekordne 15 miljoni ja omavalitsustest võetav 8%?

a) 8% on saadud järgmise kalkulasiooni teel. Omavalitsuse teenijate pensioniks läheb aastas 22.102.807 marka, palkade summa aga, mille pealt pensioni kassasse protsent tuleb maksta, on aastas 272.631.512 m. Et pensioni kapitali võetavat protsenti kätte saada, tuleb vaadata, mitu protsenti teeb pensioni peale minev summa maksuajusest palgasummast.

$$22.102.807.00 : 272.631.512 = 8,1\%$$

b) Riigikassast pensioni kapitali võetava esialgse summa kohta 15.000.000 m. suuruses täpset kalkulatsiooni teha ei saa, sest see on võetud umbes 1/3 aasta peale minevat pensioni summast (53.468.683). Et pensioni seaduse maksmapanemisel korraldada pensionisid maksma hakata võiks, on tarvis teatud algfondi kuni korralise krediidi nõudmiseni eelarve järele ja vastavate summade saamiseni ja kogumiseni omavalitsuste maksedest.

2. Kui palju läheks pensionide maksmiseks tarvis: a) riigiteenijatele, b) omavalitsuse teenijatele.

a) riigiteenijatele	34.945.875 m. aastas.
b) omavalitsuse teenijatele	22.102.807 m. aastas.
Kokku	57.048.682 m. aastas.

3. Kui palju on neid, kes Vene aeg teeninud: a) riigiteenistuses, b) omavalitsuse teenistuses.

a) riigiteen., kes 25 a. ja rohkem väljateeninud ja seega seaduseelnõu järele pensioniõiguslised	820
b) omaval. teen. — do —	398
	Kokku 1218

4. Kui palju läheks alguses tarvis pensionideks:

Riigiteenijatele.

a) vanaduse puhul	31.365.875 mrk.
b) vigastuste „	3.580.000 „
c) haiguste puhul ei ole võimalik ette ära määrata	34.945.875 „

Omavalitsuse teenijatele.

a) vanaduse puhul	22.102.807 mrk.
b) vigastuste „	andmed puuduvad.
c) haiguste puhul ei ole võimalik ette ära määrata	22.102.807 mrk.
Kokku aastas:	54.048.682 mrk.

Lõpp.

Kirjandusest.

„Eesti — Esthonie — Esthonia — Estland“. J. ja P. Parikaste väljaanne Tallinnas 1923 a. Teksti on hääldatud paberil 70 kaheveerulist lehekülge, piltisid kriidipaberil 95 lhk., kokku 330 pilti 6 pilti vasetrükis kaasanena, 2 kaarti ja kuulutus 26 lhk. Hind 800 mk.

Kodumaa tundmaõppe kirjandus on rikkastunud viimasel ajal õige mitme väliselt kauni teosega, mis praktilisi elunõudeid rahuldada tahavad ja seda ka enam vähem rahuldavalt teostada suudavad, Neist võiks nimetada Tartu Turistide Ühingu väljaantud „Turist Kagu — Eestis“, J. Prümmeli „Eesti kuurordid“.

Praktilistele elunõuetele vastata tahab ka ülalnimetatud vennaste Parikaste korraldatud teos „Eesti“ — tahaks õigemini öelda „Eesti piltides“. See teos on määratud eestkätt võorastele Eesti tutvustamiseks. Pean tunnustama, et ta seda ülesannet suudab väga hästi täita. Raamatus leidub lühikene ülevaade Eesti geograafilistest oludest, vaimlisest elust, majanduslistest oludest, läbikäimisest ja kaubandusest, riigikorrast, kohtust, sõjaväest ja ajaloo neljas kee-

les — eesti-, pranisuse-, inglise- ja saksa keeltes. See ülevaade on kollektiivtöö tuntud eriteadlase ja asjatundjate sulest, nagu prof. J. G. Granö, prof. A. M. Tallgren, prof. A. B. Cederberg, dots. H. Sepp, A. Tooms, N. Köstner, G. E. Luiga j. t. Oma nappuse ja kokkusurutuse juures annab see lühikene sissejuhatav ülevaade siiski kujuka ja tõelise läbilõike praegusest Eestist ja tema ajaloolistest oludest. Sellest ülevaatest jatkub küllalt selleks, et anda praegusel kiirel ja rahutumalt edasiruttaval elektri ajajärgul igale enam vähem intelligentsele praktilisele inimesele töepärane ülevaade praegusest Eesti oludest ja ajaloo. Kuid mitte üksi välismaalastele ei peaks see ülevaade tähtis olema, vaid ka meie endi publikule võiks ta olla sama tähtis. Sest teadupärast pole ju meil veel ikka täiel määral teostunud nõue „tunne iseennast“ — meie vanema põlve haritlastegi teadmised oma kodumaast on vahel üsna piiratud ja ebaõigused, vanema põlve laiema rahva massi teadmistest juba rääkimata.

Kõneall oleva raamatu „Eesti“ peaväärtus seisab aga tema piltides. Pildid esitavad Eestit igakülgelt. Siin näeme

tema kõrget merekallast, jugasid, jõgesid järvi, metsi suvel ja talvel, külasid, kirikuid, linnu, kooli- ja teatrimaju, ametiasutusi, näotüüpe, rahvariideid, tege-lasi kunsti, kirjanduse ja poliitika alal, põllu- ja muid vabrikuid seest ja väljast poolt, sõjaväge, spordi harrastusi jne. jne. Pildid on hääl kriidipaberil ja pea-aegu kõik haruldaselt selgelt ja puh-tasti välja tulnud. Raamat ja pildid on Saksamaal trükitud ja tehniliselt eelsõja-aegsetele paremaieele töödele väärilised. Iga pilt on varnstatud lühikese vastava seletusega neljas keeles. Võõrakeelsed seletused piltide all on enamasti lühe-mad ja määramatud, nagu näit, Keila jõe pilt nr. 46 on ingliskeeles „A. small river in the forest“ ehk saksakeeles „Kleiner Bach im Valde“ j. t. Sama määramatust leidub ka sagedasti eesti-keelses tekstiski, näit. samal lhk. pilt nr. 48 „Kärestik ojal“, aga missugusel, pole tähendatud.

Piltide valik on üldiselt õnnestanud. Mõne pildi asemel, mis juba sisult osalt vananenud, oleks soovinud uuemat ja ajakohasemat näha. Ses suhtes võib, näit. nimetada pilti nr. 102 Tallinna Viru tänavalt, kus veel ikka sõidab juba am-mugi meil „õndsaks“ saanud halekuulus Tallinna „konka“. Selle asemel oleks enam soovitatav olnud meie praegust Tal-linna trammi tema kahe või koguni kolme vaguniga pildistatuna näha. Ka Tartust oleks soovitatav olnud näha üht ehk kaht suuremat ja uuemat eramaja oma lähema ümbrusega. Samuti oleks ka soovitatav olnud teatri- ja koolima-jade hulgas näha mõnda uuemat ja suu-remat maa kooli- ja seltsimaja (näit. kas Väike-Maarja ehk Väandra seltsimaja). Need viimased pildid oleksid näidanud võõrastele, et meil maal peale kirikute talude, vanade kõrtside jne. ka kooli- ja teatrimajad asuvad. Nende asemel oleks võinud vast ära jääda mõni nüüd raamatust leiduv pilt, millega kas liiga eriline ja haruldane nähtus esitatud, näit. pilt nr. 245, või mis üht ja sama motiiv, olgugi mitmes teisendis, kordab, näit. mõni metsapiltidest jne. — Kuid see on siiski juba enam maitseasi. Päälegi on kohaste piltide saamine nii mõnestki huvitavast objektist vahel väga raske, sest see on seotud aja, valguse jne. olu-dega. Samuti ei saa iga pilti hää kli-shee valmistamiseks tarvitada. Sellega

on ka kõneallevale piltide kogu valijad igatahes seotud olnud.

Ka terminoloogias on mõnda väära-tust ja ebajärjekindlust märgata. Nii on esimise vasetrüki pildi all „Jägala kosk“, sama alkiri ka pilt nr. 4-dal, „Narva kosk“ pilt nr. 40, aga pildid nr. 47, 49 j.m.t. on „Keila jõe“, „Jägala jõe“, pro „juga“. Rõõmustavalt peab aga seda märkima, et „Eestis“ järjekindlalt „Narva jõgi“ Vene maigulise „Naroova“ ase-mel tarvitatakse. See on igatahes võit Narva jõe kasuks, sest ajakirjanduses leiate Teie ikka veel domineerivat „Na-roova jõe“ ja „Naroova-Jõesuu“ „Narva jõgi“, „Narva-Jõesuu“ asemel.

Muudest järjekindluse puudustest võiks veel tähendada, et kord on Toila, pilt nr. 175, Narva lähedal, kord jälle, pilt nr. 18, Rakvere lähedal, nagu seda võõrakeelne piltide seletuskiri ütles. Eba-täpsus ja osalt ka järjekindlusetus on ka see, et Jäned Kaali järvi, pilt nr. 45, üteldakse olevat Aegviidus, kuna aga päris õieti on tähendatud Põhja Eesti keskpõllutöökooli pilt nr. 129, asukoht mis Kaali järve lähedal ja Aegviidust 7 versta (Kaali järvele Aegviidust üle 8 versta) Jäned mõisas. Samuti õige all-kirjaga on ka pilt nr. 259 „Piirituse te-has Jänedal“. Nii ei ole Kaali järve ühendamine Aegviiduga, kui rohkem tuntud kohaga, mitte küllalt õigustatud.

Raamatu hõlpsamaks käsitamiseks kooli- ja õpetöös oleks soovitatav olnud kas algule ehk lõpule paigutada piltide register. Nimelehe ees olevad kuulutuste leheküljed oleksid võinud väga hästi raamatu lõpule leiste kuulutuste lhk. juurde paigutatud olla. Praegu segavad nad ees natukene ja annavad teoselegi natukene ärilist ilmet. Seda viimast po-leks aga sellele juba iseenesest väga soliidile leosele sugugi vaja olnud.

Eelnevad märkused ei vähenda aga siiski raamatu koguväärtust. Tema posi-tiivsed omadused ja küljed jätvad eelpool märgitud puudused täiesti oma varju. Pealegi on neist olulisemad puu-dused suuremalt osalt seletalav nende raskustega, milledega vennastel Parikas-tel ja teose peatoimetajal H. Vellneril võidelda on tulnud. Sest kerge ei ole piltide väljavalik, mis kogu Eestit tema kõigil aladel peavad võõrastele ja oma-dele tutvustama. Pealegi kui see veel esimine selle sarnane laialisem töö on.

„Eesti“ trükkitoimetamisega ja kulude kandmisega on vennaksed Parikased ja nende kaastöölised igatahes väga tõsise tänu ära teeninud. Meil on nüüd teos, mida meie ilma punastamata igale nõudlikumalegi välismaalasele endi visiitkaardina kätte võime anda. Samaks otstarbeks kõlbab ta aga ka igale kodumaa-laselegi. Selle „visiitkaardi“ ilmunisega oleme igatahes suure sammu edasi jõudnud. — Maateaduse õpetajaile kesk- ja algkoolides peaks „Eesti“ oma rikkaliku piltidekoguga alaliseks käsiraamatuks saama tundide ettevalmistamisel ja ka klassis aine illustreerimisel. Sellepärast

peaks „Eesti“ oma kõrge hinna peale vaatamata, mis siiski võrreldes piltide rohkuse ja väärtusega kallis ei ole, teed leidma igasse kooli- ja rahvaraamatukogusse. Samuti on tema ka kohane igasse viisakasse perekonda lauaehtena. Tingimata tarviline lauaehe oleks ta nende asutuste, ametmeeste, vabaelukuiseliste (arstid, advokadid jne), ja ametiasutuste votetubades ja ootesaalides, kus viisiks on kirjandust ja piltisid laudadel pidada ootajatele sorimiseks — ilusaid maastikude ja muid pilte vaadeldes kaoks ka ootajate aeg rutemalt ja vaimline kasu oleks veel pääle selle. J. Kents.

Koolikirjandusest.

Lus raamat:

Keelelised harjutused õigekirja õppimiseks koolidele ja iseõppijatele.

Fr. Puusepp, õpetaja Tartu õpetajate seminaaris. „Odamehe“ (Carl Sarap'i) kisjastus Tartus, 1923. Trükitud Võrus V. Pohlaka & Ko. trükikojas. Hind 100 mk. Lehekülgi 136.

Tänavu septembri kuu lõpul ilmus meie koolikirjanduses mainitud uus raamat, mille kohta tänini ei ole juhtund kustki kuulma ega lugema avalikku arvustust.

Kui siin kohal „keeleliste harjutuste“ kohta sõna võtan, siis teen seda kaiseks välja kutsuda uue õppe-raamatu kohta emakeele õpetajate arvamisi, mis tohiks olla mitmeti huvitav.

Mis mul selle raamatu kohta ütelda, selle on autor eesõnas osalt ise äraagi ütelnud, seepärast kordan säält mõned mõtted ja lisan neile omalt poolt tarvili- sed märkused juure.

„Raamat on haridusministeeriumi õppekavu silmas pidades kokku säetud eeskätt algkoolide neljandale, viiendale ja kuuendale õppeaastale. Raamatut võib hääde tagajärgedega tarvitada ka kolmandal õppeaastal.“ (Autor.)

Selle õppeaasta jaoks on raamatus ligi 60 harjutust.

Kes meie keskkoolide õpilaste kirjatööd on näind, see teab, et neis õige jämedaid õigekirjutuse vigu ette tuleb; seepärasi kõlbaks sama raamat hääks kordamise-käsiraamatuks ka igale kesk-

kooli õpilasele ja on väärt, et keskkoolide esimeses ja teises klassis „Keelelistest harjutustest“ tähtsamad kohad tõsiselt läbi töötaks, mitte ainult „läbi ei mindaks.“

„Algkoolide kõrgemad ja keskkoolide juures olevad algkoolide klassid tunnevad õppekavadele vastavate keeleliste harjutuste järele kibedat tarvidust, sest E. P e t e r s o n i algharjutuste kogu ja A. R u l l i algharjutused I-ne ja II-ne jagu ei küüni mainitud klassideni. Kuigi neis raamatuis antud materjal kolme õppeaasta jooksul läbi võetakse, ei suuda õpilased ometi emakeelt küllalt õrgesti kirjutada üksi grammatika õppimise, etteütluste ja ära kirjutamise abil, kui keelelised harjutused grammatika õppimisega käsikäes ei käi.“ (Autor.)

Meie koolid peavad olema töökoolid, kus teataval määral tuleb käia teadusliku meetodi järele: keelelisi nähtusi tähele pannes jõutakse keele seaduste juure. On tarvis, et õppijad endid õidekirjutuse kallal rohkem kui 3 — 4 aastat harjutaksid sõnu õieli k u u l m a, tuntud eeskujuga järele uusi sõnavorme tarvitama, järele mõeldes h u v i t u n d m a õigekirjutuse iseärasustest ja peenustest ja m õ n u m a i t s e m a raskuste äravõitmisest ja lauses peituvast mõttest.

Raamatus on harjutusi 200. Raskemate keeleliste küsimuste all on harjutusi õige rohkesti. See pakub ainult harjutuste suuremat valikut; on võimalik osa harjutusi klassis läbi arutada ja jääb üle materjali õpilastele iseseisvaks tööks.

Harjutustest on üks raskem kui teine. Kui õpilane kõik raamatud olevad küsivad küsimused on arusaadavalt lahendanud, siis ei pruugi tal enam karta õigekirjutuslisi lõksusid.

„Keelelised harjutused“ ei paku mitte üksi kuivi õigekirja iseärasusi, vaid suurem osa neist paneb lugejat mõtlema: harjutustes on palju tuumakaid mõteteri, vanasõnu, kõnekäände õige rohkesti tarvitikke murdesõnu ja meie kirjanikkude töist ütlemisi, mis vormi ja sisu poolest kohe jäävad meele.

Harjutuste juures ei domineeri grammatika seletused sääl, kus küsimus isenesest küllalt selge, kuid seletustest harjutuste eel aitab, kus küsimused märksa raskemad. Siin ja sääl on töökooli printsiip läbi viidud: harjutuste kallal otsitakse ja leitakse õigekirja seadusi. Kohased meele tuletused harjutuste eel panevad õpilast mõtlema, ununenud seadusi meele tuletama ja neid tarbekorral raamatust juhatuse järele otsima.

Need meele tuletused ja kättejuhatused on raamatule aina väärtuseks: nad sunnivad unustajaid kordamisele ja õpetavad iseseisvale tegevusele raamatu tarvitamisel.

Et raamatusse on kokku korjatud palju väärtuslikku ja tüseda õigekirjutuse materjali, kust õpetaja oma tahtmise järele võib valida tarvitist, see teeb raamatu meie koolidele väga tarvitlikuks. Et selle raamatu järele on mõnus õpilastega õigekirja harjutusi läbi võtta. Et kordamine on harjutamise aluseks ja et materjal sünnis on isegi pärast algkooli meeldetuletamiseks ja iseõppimiseks, seepärast peab raamatut soovutama küll alaliseks käsiraamatuks igale õpilasele, algades kolmandast õppeaastast.

Raamatu metoodilise kokkusäade ja harjutuste raskuse kohta võiksid mõned ehk iseärasusele jääda, aga materjali väärtuse kohta ei võiks õpetajail mitut arvamist olla.

Kui raamat õpilastele harjutuste käsiraamatuks ei peaks saama, siis oleks ta vähemalt hääks näidete koguks, kus õpetaja tarvitisel korral neid võib ammutada.

Harjutustes on tarvitatud selgeid märke, mis lehekülgi nii rübuseks ei tee ja õpilaste tähelepanu ei sega, nagu mitmesugused ristikesed ja hieroglüüfid mõnes tänini ilmud õpperaamatus.

Suureks plussiks raamatule on lõppu mahutatud 18 pikka vahemärkide harjutust, viis lisa, eriti kolmas, kus sõnade tüve leitakse, ja sisustik, kust õpetaja kerge vaevaga leiab harjutuste sisu, missuguseid tal kolmandal, neljandal viiesdal või kuuendal õppeaastal tuleb käsitada.

„Keelelistes harjutustes“ on käidud teoksil oleva „Õigekirjutuse sõnaraamatu“ teise trüki järele.

Väliselt on raamat meeldiv: trükk selge, paaer sile ja vastupidav, kaust nagu harilikult meie kooliraamatutel.

136 leheküljelise kõvasti broseeritud õpperaamatu hinda tuleb parajaks pidada, isegi odavaks arvata, kui arvesse võtame, et raamatut mitu aastat võib tarvitada ja ta pärast kooligi kõlbab sündsaks õigekirjutuse käsiraamatuks.

Arvan, et emakeele õpetajad F. Puusepa „Keelelisi harjutusi“ tarvitiselt tähele panevad ja need, kes mainitud raamatu järele klassis õpetavad, selle otstarbekohasusest ka teistele siin kohal omi arvamisi avaldavad.

Õpetaja A. Põllusaar.

Rahvusvaheline alkoholismivastane õpetajate liit.

Reedel 24-gal augustil 1933. a. asutati 17-nda rahvusvahelise alkoholismivastase kongressi puhul Kopenhaagenis 1909. aastal Londonis tehtud otsuse põhjal pääl sellele jägnenud eeltööde 24-ja kümnest riigist pärit oleva esitaja poolt „Rahvusvaheline alkoholismivastane õpe-

tajate liit“. Põhikirja § 2. järele on liidu ülesanded järgmised:

Rahvusvaheline alkoholismivastane õpetajate liit tahab edendada läbikäimist kõigi riikide karskete õpetajate ja nende organisatsioonide vahel, ühendada neid alkoholismivastase õpetuse nõudmiseks

lastele ja selleks mõjuda, et kõigi maade koolides tervishoiu tundides sisse säätaks ametlikult karskusõpetus, ja kontakti pidada kõigi maade noorsooliikumisega. Juhatuse valiti: lektor Suamela Helsingist (Soome); kooliinspektor Robert Johansson Rootsist, seminariõpetaja Eggeback Daanist, prof. Dr. Piasecki Poolamaalt, Frieda Feichtinger Viinist Austriast, koolinõunik prof. Dr. K. Strecker Eisenachist—esimees, Franziskus Hähnel Hohenlichen-Wallingsbüttelst Hamburgi juurest—sekretäär, Wilhelmine Lohmann Bielefeldist—varahoidja, Viimased kolm liiget valiti ühelt maalt, sest et Saksa-maa kunni ligema kongressini liidu asupaigaks määrati.

Liidu häälekandjaks on „Scientific Temperance Journal“ Bostonis.

Aupresidentideks valiti sealolijad liikmed pr. Alli Trygg-Helenius-Seppälä Helsingist ja prl. Cora Frances Stoddard Bostonist Põhja-Ameerika Ühisriikidest.

Kõikide riikide edustajaid paluti oma maades karskete õpetajate organisatsioonidele liidu asutamisest teatada.

Annetustega ja järelpärimistega liidu asjus palutakse pöörduda prl. Wilhelmine Lohmanni poole, kelle aadress järgmine: Roonstr. 5, Bielefeld. Deutschland.

—s. —s.—

Näitlikud õppevahendid karskusõpetuses.

Eesti Karskusliit on viimasel ajal rohkem näitlikke karskusõppevahendeid muretsenud, mida ta soovijaile maksuta ajutiseks tarvitada annab, eestkätt koolide ja õpetajate nõudeid silmas pidades. On valmistatud analüüsikatseid ja tellitud mullaashid s. o. mudelid inimese tervetest ja alkoholi tarvitamise läbi rikutud siseelunditest; tabelite, diagrammide ja kartogrammide tagavara on täiendatud uute lisandustega Inglismaalt, Ameerikast ja Saksamaalt.

Erilist tähelepanu teenib rikkalik udupiltide kogu, mis sisaldab Soome, Rootsi, Saksa ja Vene diapositiive. Lisaks neile on valmistatud käesoleval aastal hulk diapositiive Eesti oludest. Nii on praegu juba valmis Eesti vabadussõja, skoutingu ja spordipiltide seeriad, viimistlemisel Eesti karskusliikumise, noorsooliikumise seeriad ja maastikkude pildid maakondade järele, igast maakonnast 30—70 pilti; valmimas on pildiseeriad üksiku-

test tööstusaladest, kodumaa kirjanduskultuuri- ja ajaloo, tähtsamatest tege-lastest jne. Lõpuks on kavatsusel üksikute raamatute illustratsioonid udupil-tides.

Soovikorral võidakse üksikute diapositiivide seeriaid ehk ka üksikuid pilte Karskusliidul olemasolevate negatiivide järele endale lasta valmistada, kusjuures Karskusliit vahetalituse eest mingisugust tulu ei võta.

Karskusõppevahendite ja diapositiivide katalog saadetakse soovijaile esimese nõudmise pääle maksuta kätte. (Aadr. kirjadele: Tartu, postkast 86, isikl.: Jakobi tän. 8).

Samuti tähelepanemisväärt on Karskusliidu teaduslik raamatukogu, kus peaaegu kõik tähtsam eesti- ja muu-keelne karskuskirjandus leidub ja kust raamatuid igal ajal maksuta tarvitamiseks antakse.

—s. —s.—

Kava karskusõpetuse andmiseks alg- täiendus ja keskkoolile.

(Esitanud 6-ndal ül. õpet. kongressil karskuskasvatusinstruktor J. Johanson).

Algkool.

1. Kodulugu.

I klass.

Kodu ja selle ümbrus. Mis on kasulik lapsele; mis on kahjulik. Hoia pennil

II klass.

Toitmine. Joogid — vesi, piim, kohvi, teef õlu, viin jne. Nende kasu ehk kahju. Tubak: suitsetamise kahju.

III klass.

Tervishoiu alalt: vägijookide kahju

käsitamine ühenduses lapse enese tähelepanekutega ümbritsevast elust.

2. Looduslugu.

VI klass.

Tähtsamad taimed: tubak ja suitsetamine; põlluproduktid ja vägijoogid.

V klass.

Tähtsamad keemilised eeleused: alkoholi tekkimine ja omadused. Harilikumad joogid, nende koosseis ja toiduväärtus. VI klass.

Tervishoid: vägijookide mõju organismi pääle, vastuseis haigustele, surevus, tööjõud jne.

3. Maateadus.

VI klass.

Majandusline elu, tööstus ja kaubandus ning vägijoogid.

V klass.

Klassika maad, vana testament ja buddhism ning joovastavad joogid. Aleksander Suur. Rooma riigi langus. Vanad eestlased ja nende joogid.

V klass.

Mohammed ja islam. Destilleerimise kunsti leidmine.

VI klass.

Kaarel XII karsklasena. Haridus ja kultuuritöö uuemal ajal: Karskusliikumine.

5. Kodanikuteadus.

VI klass.

Ühissettevõtted: ühisused ja seltsid — karskusseltsid, nende ülesanded ja ettevõtted. Riik ja tema ülesanded: karskuseadusandlus. Rahvamajandus ja alkoholism.

6. Eesti keel

II, III, ja IV klass.

Mõned karskusküsimust puutuvad lugemispalad, nagu „Hirmus unenägu“, „Kaks külameest“ j. t.

V klass.

„Kalevipoeg“ ja vägijoogid: Riid Soome sepa juures; Kalevipoja pidud. Janseni „Uus variseer“. Dr. Fr. R. Kreutzvald karskusapostlina.

VI klass.

Vähemalt 1 soliidim karskusainet käsitav kirjaik töö, milles soovivat oleks ka teiste õppeainete tundidest omandatud andmete ja teadmiste kasutamine.

7. Usuõpetus.

Lisa momente karskusküsimuse käsitamiseks, usuõpetuse tundides pole tarvis

otsida. Karskusainet on võimalik ja tuleb käsitada pea kõigis usuõpetuse tundides, sest pea iga teem nii katekismusest kui piibliloost põhjustab ja sunnib ka karskusküsimusest kõnelema.

Täienduskool.

1. Looduslugu ja tervishoid.

Maitsmisvahendite hädaohud tervisele. Alkoholi mõju mõisiuse tegevuse ja arvustusvõime pääle, haigused, surevus ja mõju järeltuleva soo pääle.

2. Ajalugu.

Haridus ja kultuuritöö uuemal ajal: Karskusliikumine suurriikides, eriti Põhja-Ameerikas, ja Eestis.

3. Kodanikuteadus ja ühiskonnaõpetus.

a) Alkoholi tarvitamise mõju kodu pääle majandusliselt ja moraalselt.

b) Alkoholismi mõju ühiskonna pääle produktiivse töö, vaesuse ja kuritegevuse suhtes.

c) Ühiskonna reaktsioon alkoholismi vastu erimais ja eriaegadel.

d) Praegused kaitsvad ja ärahoidvad abinõud.

e) Mitmesugused arvamised ligema tuleviku arenemisjoontest.

Keskkool.

1. Looduslugu.

a) Keemia: Alkoholi keemilised ja füüsilised omadused.

b) Inimese anatoomia, füsioloogia ja tervishoid: Iga päätükiga ühenduses esile tuua alkoholi tarvitamise järeldused vastava elundi ja selle tegevuse pääle.

c) Alkoholi tarvitamise mõju järeltuleva soo pääle.

2. Ajalugu.

Alkoholismi osa erikultuuride, rahvaste ja riikide saatuses. Alkohol ajalooliste isikute elulugudes; positiivsed ja negatiivsed tüübid: Aleksander Suur, Juhan Hirmus, Kaarel XII, Fr. Nansen j. t.

3. Ühiskonnaõpetus.

a) Kodaniku ja ühiskonna õigused ja alkoholiseadusandlus. Rahvusvahelised kaitsealused.

b) Riigi majanduslised ja sotsiaalsed ülesanded. Alkoholismi osa sotsiaal-majanduslises elus.

4. Eesti keel.

Jovastavad joogid rahvalauludes. „Kalevipoeg“ ja vägijoogid. Karskus-

mõte moraliseerivas jutukirjanduses; Peeter krahv Manteuffeli „Villem Navi elu-päevad“, J. V. Janseni „Lus variseer“ j. t. teosed. Kreutzvaldi tähtsus karskus-apostilina. Karskusmõte E. Vilde, E. Peter-soni, A. Kitzbergi j. t. teostes.

5. U s k u d e õ p e t u s . (Moraaliõpetus).

Karskuse idee eri religioonodes Vana Testament, Kristuse õpetus, buddism, islam). Kõlbliste küsimuste käsitlemine ühen-duses alkoholismiga.

Kroonika.

Võru Õpetajate Ühing. 18. nov. (1923 a.) pidas Võru õpetajate ühing üldkoosolekut. 79 liikmest oli koosoleku alguseks kokku tulnud 10, pä-rast tuli veel 5 juure. Päevakorras olid järgmised küsimused:

1) Aruanne VI üleriiklisest õpetajale kongressid.

2) E. O. Liidu pedagoogilise kirjan-duse realiseerimise küsimus.

3) Vabadussõjas langenud Võru Õp. Üh. liikme kapt. Vreemannile hauasamba püstitamise küsimus.

4) Koosolekul tekkinud küsimused. Koosoleku juhatajaks valiti Ühingu esimees Kisand, protokolleerijaks õpet. Juhan Sirk.

I. Ühingu poolt oli kongressile saa-detud 3 liiget; neist esines õp. Kasvand kokkuvõtliku aruandega koosolekul.

II. Võrumaa Õpetajate Liidu üldkoos-olek otsustas omal ajal E. O. L. peda-googilise kirjanduse realiseerimisest osa võtta. Võrumaa O. L. juhatause poolt on Ühingu juhatausele teatatud, et Ühingu osa Liidu poolt saadetud kirjandusest on hinnatud 11 ja poole tuhande pääle. Juhataja palus siis seisukohta võtta, kuid saaks Liidule raha kirjanduse eest õigeks ajaks ärasaata (1. jaanuariks 1924 a.) Otsustati üldsumma liikmete arvule ja-gada, mis teeb välja umbes 160 marka iga liikme kohta, ning see raha peat-selt sisse nõuda.

Kes soovib, võib selle raha eest ka kirjandust saada. Üks jagu ladus ole-vast kirjandusest (Kasvatuse aastakäigud 1919 — 1922-ni) tuleb Ühingu raamatukogusse jätta, see jagu aga, mis üle jääb, ükskõik missugusesse raamatu-poodi komisjoni pääle anda. Et Ühin-

gule nii vähe kirjandust osaks on an-tud, tuli sellest, et Võrumaa koolivalitsus ostis maakonna koolide jaoks kõik bro-shüürid ära.

III. Vabadussõjas langenud kapt. Vreemanni vanemad on pööranud Ühin-gu juhatause poole palvega neilt nende pojale auutasuks väljaantud 50 tuhat marka vastu võtta ja selle eest nende poja haua pääle sammast püstitada, mille juures lubavad Ühingule ka töö-jõuga abiks olla. Koosolek asja põhi-mõttelikult otsustada — ei poolt ega vastu — ei saanud, sest liikmeid oli väga vähe koos. Küll moodustati 3 liikmeline komisioon, kes peab asja ligemalt järele kaaluma, hauasamba kavandeid katsuma muretseda ja jaanuari kuul 1924 a. pää-koosolekul mingisuguse ettepanekuga esinema.

IV. Koosolekul algatatud küsimuste all toodi muuseas ette, et liikmed on väga leiged Ühingu elust osa võtma, mida koosolek ise kõige selgemalt näitab. Kassapidaja ei saa õigel ajal liikmeraha kätte, mis omakord ei luba Ühingu Liidu vastu omi kohustusi täita.

Kroniker.

Täiendus.

„Kasvatuse“ s. a. 7 nr-is 196 lhk. 1 veerul 17 rida alt lugedes on artiklis „Eesti õpetajaskonna esitajate külaskäik Leedu- ja Lätimaale“ vahele jäänud järg-mine osa: Tartumaa Õpetajate Liidu poolt J. Alver ja E. Oja, Pärnumaa Õpetajate Liidu poolt E. Glü ck ja Valga-maa Õpetajate liidu pool jne.“

„Kasvatuse“ 1923. a. sisu ülevaade.

A. Üldsisulised kirjatööd.		Nr.	Lhk.	P. J. Rummo: Eesti Õpetajate Liidu 1924 a. tegevuskava		Nr.	Lhk.
E. Martinson:	J. Annussoni lahkumise puhul	1	1	Dr. Aladar Ban:	Soome-Ugri II hari-duskongress	9/10	291
E. Martinson:	Esimene Eesti kasva-tusteadline nädal	1	2	VI üleriikline õpetajate kongress		9/10	293
V. Nano:	Mõned märkused „uutest koolidest“	1	5	Rahvusvaheline kasvatusuuenduse kongress		9/10	257
J. P.: Mineviku vaimud Eesti kooli põllul		1	17	Kooli reformeerimine Saksamaal		9/10	269
E. Martinson:	I eesti keele õpetajate-kongress	1	19	A. Lange:	Kooli aiad	9/10	281
E. Martinson:	I eesti keele õpetajate kongress	2	45			9/10	284
E. Martinson:	I eesti keele õpetajate kongress	3	79	B. Kirjatööd üksikute ainete kohta.			
Dr. W. Stuhlfalh:	Saksa kooliuuendus.	2	33	Prof. P. Põld:	Eesti keele õpetamise-siht meie koolides	1	9
L. Järver:	Lastekodud ja lasteaiad	2	36	M. Kampmann:	Kirjandusloo käsitlus keskkoolis	1	11
E. Pertmann:	Lugemise ja kirjuta-mise algõpetusest	2	51	T.:	Kas jätkub koduloo tundideks ma-terjaali	4	120
Dr. A. Pabsti järele E. Martinson:	Töökooli teoreetiliseks põhjenda-miseks	3	65	J. Koppel:	Puhaag undsust arvutus õpetuse meetodiks	4	118
Dr. A. Pabsti järele E. Martinson:	Töökooli teoreetiliseks põhjenda-miseks	4	108	F. Piiper:	Loodusteadus, kui teadus ja õppeaine	5	131
Dr. A. Pabsti järele E. Martinson:	Töökooli teoreetiliseks põhjenda-miseks	6	161	A. Audova:	Loodusõpetuse ja kõlb-lusõpetuse vahetõrk koolis	5	136
Võru õpetajate seminaari tegevusest 1921 a. — 1923 a.		4	121	J. Jaakson:	Keemia edusammud XX aastasadajal	5	145
Võru õpetajate seminaari tegevusest 1921 a. — 1923 a.		5	156	J. Jaakson:	Keemia edusammud XX aastasadajal	6	163
— K.: Kõlbluskasvatusest koolis		3	73	A. Parik:	Uuemad voolud geograafias	5	138
H. M.: Mõnest päätükist, mida peaks enam rõhutatama kodumaa aja-loo õpetamisel		3	90	J. Kents:	Maateaduse õpekavad	6	164
E. Martinson:	Üheskool (Koedukati-sioon)	4	97	D. Koppel:	Maateaduse õppeabinud	6	170
K. Rammul:	Psühholoogia ja eksamid	5	129	A. Tammekann:	1922 a. ilmunud maa-teaduslik kirjandus	6	175
E. Martinson:	I üleriikl. loodusloo ja maat. õpetajate kongress	5	148	A. Tõllasepp:	Meteoroloogilised vaatlused	7	216
E. Martinson:	I üleriikl. loodusloo ja maat. õpetajate kongress	7	206	A. Kalamees:	Uuemad sihid ja põhi-mõited kehalises kultuuris	4	112
G. Vilberg:	Teaduslikkude oskussõ-nade soetamisest	5	146	A. Kalamees:	Lihastöö kehalises kasvatuses	5	147
G. Vilberg:	Teaduslikkude oskussõ-nade soetamisest	6	180	Julius Oengo:	Kunst ja Kasvatus	9	279
P. Irmak:	Töökooli põhimõttel sisse-säetud 8-tunnilise lasteaed	7	184	C. Välismaalt.			
Asetäitja õpetaja keskkoolis		6	177	Koolidest ja koolitõõst Inglismaal		1	26
J. Käis:	Kõlbline kasvatus koolis	7	193			2	58
J. Kents:	Eesti õpetajaskonna esitajate küllaskäik Leedu- ja Lätimaale	7	196	J. Karell:	Aruanne välismaal viibimise üle mai kuul 1922 a.	2	54
C. Brüller:	Algkoolide õppekavad	7	201	E. M.:	Saksa kasvatusteadusline nädal välismaalastele	2	58
A. A. Merekalda:	Asetäitja õpetaja lahkumismeeleolu	7	208	Suvekursused välismaalastele Londoni ülikooli juures		2	59
E. Martinson:	VI üleriikline õpetajate kongress	8	225	D. Koolitoast.			
A. Meikop:	Kasvatusmajad	8	238	— u:	Õpilaste kirjanduslik ajakiri	1	25
M. Mikk:	Õpetajate edasiharimisest	8	249	— u:	Piltpostkaart kodumaa tundma-õppimise vahendiks	1	26
				— u:	Loodusnähtuste vaatlused	2	54
				— u:	Fotografeerimine ilma camera'ta	4	121
				— u:	Õpilaste kooperatiivid	4	121
				— u:	Tööd liig palju	4	121
				— u:	Hädaabi	5	155
				E. Kirjandus — Arvustus.			
				N. O.:	Uus Inglise keele õpperaamat	6	188
				J—n:	E. Rosenberg'i Viru suvitusrand	6	190

	Nr.	Lhk.
J. R—a: Heimatkunde Estlands . . .	6	190
P. V.: M. Univeri: Kasvatusteadus . . .	7	217
.	8	250
Ä. "Põllusaar": Koolikirjandusest . . .	9/10	300
J. Kents: Eesti	9/10	298
F. Karskusküsimus.		
J. Johanson: Lootusliidud	2	38
— s: V karskuspüha 28. ja 29. aprillil 1923 a	3	96
E. Johanson: Mõnda noorsoo karskusühinguist	4	115
Eesti Karskusliit: Kõigile koolijuhatajaile ja õpetajaile	4	122
Karskustunni kava	4	123
Karskuskoosoleku kava	4	127
Norsoo karskusühingute normaaltöökava	5	153
J. J.: Noorsoo karskusliit	5	155
J. J.: Karskuseksamid	7	222
Võistluskirjutused noorsoole	7	222
H. Usai: Karskusõpetus koolis	8	233
— s: Rahvusvaheline Alkoholivastane Õpetajate liit	9/10	301
— s: Näitlikud õppevahendid karskusõpetuses	9/10	302
Kasvatusõpetuse kava	9/10	302
G. Kroonika.		
E. M.: Õpetajate palgaseaduse muutmise puhul	1	28
E. M.: Võimlemisõpetajate kongress	1	28
— "— Tallinna Õpetajate Seltsi ajalooline Sektsioon	1	28
E. M.: Kultuuri toetussummad 1923 a.	2	95
— "— Õppetöö vaheajad	2	61
— "— Keskkooli lõpueksamid	2	61
— "— E. Ö. Liidu kroonikeri ametisse säädmine	2	61
E. M.: Üus noorsoo ajakiri	2	61
— "— E. Ö. Liidu juhatus uutest ruumides	2	61
E. M.: Üus õpetajate palgaseadus	2	61
— "— Rahvahääletamise ümber	2	62
— "— E. Ö. Liidu juhatus seisukoht õpetajate liitude ja ühingute koostöötamise asjus teiste organisatsioonidega	2	62
E. M.: Riigi- ja omavalitsusteenijate pensioniseaduse eelnõu läbivaatamine	2	62
E. M.: E. Ö. Liidu juhatus seisukoht rahvahääletuse asjus	2	62
E. M.: Õppetöö vaheajad koolis	3	93
— m: Edasiharimiskursused õpetajaile	3	93
— "— Käsitöö õpetajate kongress edasi lükatud	3	93
— m: Tallinna õpetajate palgaolud	3	94
— "— E. Ö. Liidu seisukoht eriopeainete õpetajate seltside asutamise küsimuses	3	94
— m: Õpetajaskonna edustus riigi- ja omavalitsusteenijate kongressil	4	127
— m: Märjuklri haridusministeeriumile õpetajate palgaseaduse muutmiseaduse maksamahakkamise puhul	4	127
— m: II rahvusvaheline kasvatus kongress	4	127
— m: Leedu õpetajad kutsuvad Eesti ametvendi külla	4	127
— s: Karskuseksamite kava	4	128
— "— Karskusõpetuse kava	4	128
— "— Karskustundide kava	4	128

	Nr.	Lhk.
— m: Tänavusuvised õpetajate kursused	5	159
— m: Käsitöö õpetajate sektsioonid linnades ja ankeet käsitöö kohta	5	159
— m: Tallinna koolide võimlemispidu	5	159
— "— Tallinna õpetajate palka 5% tõstetud	5	159
— m: Berliini teaduslik nädal väljamaalasil	5	159
— m: Õpetajate organisatsioonide 1922 a. tegevuse ülevaade	5	160
— m: E. Martinson tegelikuks koolimehiks	5	160
Lihula koolide näitus	6	191
Kursi koolide näitus, lastepidu ja emade päev	6	191
Vi: Järvamaa õpetajaskonnast	7	221
— s. — s. —: Karskusõpetuse käsiraamat	7	221
J. Uustalu: Kaks mälestuspäeva: Ernst Veidermann 25 a. õpetaja ametis	8	256
Võsu Õpet. Ühing	9	304
H. Organisatsioonide teated.		
E. M.: Eesti Õpetajate Liidu asemikkude kogu koosolek	1	129
.	2	62
E. M.: E. Ö. Liidu juhatus koosolek	3	94
— m: Tallinna Õpetajate Seltsi aasta-pääkoosolek	3	94
— m: Järvamaa õpetajate ühingute asemikkude koosolek	3	94
— m: Võrumaa Õpetajate Liidu aasta-koosolek	3	94
Pedagoogiline päev Jüris		
— m: Võru linna Õpetajate Ühing (tegevuse ülevaade)	4	128
— m: Kadriina Õpetajate Seltsi aasta-koosolek	4	128
— k: Saarte Õpetajate Ühingute Liidu asemikkude kogu aastakoosolek 3. aprillil 1923 a.	5	160
J. Seadused. Seaduseelnõud.		
Õpetajate palgaseaduse muutmise seadus	2	47
E. M.: Riigi- ja omavalitsusteenijate pensioniseadus	3	92
Riigi- ja omavalitsusteenijate pensioniseadus	8	253
Riigi- ja omavalitsusteenijate pensioniseadus	9/10	294
I. Teated. Üleskutsed.		
Loodusloo ja maateaduse õpetajate kongress	1	25
Õpetajate liitude ja ühingute juhatajatele (E. Ö. Liidu informatsiooni toimkonnalt)	2	63
A. Kitzberg: Nüüd on viimane aeg (Üleskutse Dr. K. A. Hermanni haa ilustamiseks)	2	64
Loodusloo ja maateaduse õpetajate I üleriikline kongress	3	96
Õpetajate edasiharimiskursused 1923 aasta suvel	5	157
G. Vilberg: Koguge taimede rahvapäraseid nimesid!	6	191
Ajaloo õpetajate I üleriikline kongress	8	255
K. Nekrolog.		
E. Rungi: Linda Adamson †	1	32
L. Uued raamatud.		
.	2	64
M. Esperanto alalt.		
.	7	224

Kasvatusteaduslik ajakiri

„KASVATUS“

ILMUB EESTI ÕPETAJATE LIIDU VÄLJAANDEL
1924. AASTAL IGAL KUUL (KA SUVEKUUEL) KAHE
:: SUURE TRÜKIPOOGNA SUURUSES. ::

Sisult tahab „Kasvatus“ kinni pidada võetud sihtjoonest: panna päärõhku **pedagoogilis- metoodilisele ja tegelikkude koolielu küsimuste lahendamisele.**

Uue osana tuleb 1924. aastal „Kasvatusse“ välis- ning eelkooli küsimuste lahendamine ning ülevaated selles alalt jne.

„Kasvatuse“ kaastööliseks on meie silmapaistvamad koolimehed ja teised haridustegelased.

Kuna „Kasvatus“ on võtnud omale laiemat ulatustega ülesande, siis peaks teda lugema iga haritud kodanik, kellele on tähtis meie rahva haridusline edu, eriti aga iga õpetaja, kes tahab seista oma kutse kõrgusel.

„Kasvatuse“ tellimishind on:

aastas	500	marka
poolaastas	250	„
üksiknummer	50	„

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid. Üksikud numbrid saadaval paremais raamatukaupluses.

Soovitame kõigile kooli- ning haridustegelastele, eriti aga iga õpetajale „Kasvatuse“ endiseid aastakäike. Nende sisuga tutvumiseks avaldame siinkohal mõnede endistes aastakäikudes ilmuund tööde päälkirjad:

1919. a. (ilmund 6 numbrit):

J. Rumma: Ekskursioonide korraldamisest.
E. Martinson: Ühlluskool (osa 1920. a.).

1920. a. (24 nr.):

J. Prümmel: Matemaatika õpetamise uuendus-
voolud.
H. Männik: Bioloogiline meetod.
J. Lang: Füüsika õpetamisest rahvakoolis.
J. Port: Ekskursioonid.
Dr. H. Weimer: Noorsugu ja tänav.
Dr. Hergeti järele **J. Annusson:** Töökool.
E. Lüttge järele **K. Öunapuu:** Kuidas õpilasi ise-
seisvale tööle juhutada.
A. Georgiin: Füüsika keskkoolis.
O. J. Kiesel: Kooli loodusteaduseline muuseum.

1921. a. (24 nr.):

Dr. A. Uffenhelmer ja **Dr. O. Stählin:** Miks ei
jõua lapsed koolis edasi?
J. Klein: Seletustega ümberkäimine looduse õpe-
tamisel.

Käthe Lingner: Üksikute õpilaste ja klassi
karakteristikad.

J. Käis: Kooli lähendamine töökooli põhimõttele.
J. Rumma: Uuemad voolud ja püüded maa-
teaduse õpetamises.

J. Käis: Loodusteaduse edusammud kultuuraelu
alusena.

A. Öunapuu: „Kalevipoja“ õpetamine koolis.

V. Orav: Ajaloo õpetamisest ja selle puudustest.

J. Kents: Maateaduse õpeabinõudest.

J—n: Mõraaliõpetus Prantsusmaa koolides.

A. Oengo-Johanson: Vaba valjendumine kõnes
ja kirjas.

1922. a. (24 nr.).

P. Trarbach: Kaks õpitundi löökooli nõuete
järele.

Prof. Kulmann: Psühholoogilised protsessid luge-
misel.

A. Öunapuu: Emakeele õpetamised ja grammati-
kafest meil.

A. Oengo-Johanson: Seksuaal küsimuste selgi-
tamisel koolis.

J. Käis: Õpetajate ettevalmistamise ülesanded ja seminaarid.

J. Rumma: Poliitilised ja füüsilised üksused maadeeaduses.

J. Humann: Mõistuseline lugemine.

J. Annuson: Õpetajate Liit, kool ja kooli-poliitika.

E. Martinson: Õpetajate Liit, ja avalik arvamine.

J. Rumma: Eesti Õpetajate Liit 1917—1922.

J. Piiskar: Õpetajate Liit kutsehuvide valvel.

E. Martinson: Kool, õpetaja ja sellskond.

A. Janson: Klassi- või ainesüsteem.

E. Martinson: Esimene Eesti kasvatusteaduseline nädal. (Kasvatusteaduselise nädala põhjalik ja üksikasjaline ülevaade tema lektorite poolt toimetusele saadetud käsikirjade põhjal).

A. Kuks: Vaimu väsimuse mõõtmise meetodid.

V. Zelinski: Emakeele õpetamisest Prantsusmaal.

V. Orav: Võitlus ilmliku kooli pärast Prantsusmaal.

J. Tork: Veel algkooli õpetajate ettevalmistamisest.

J. Humann: Emakeele õpetamisest täkkoolis

H. R—I: Koolide näitused.

J. Kiivet: Rajariikide õpetajate konverents.

1923. a. (10 numbrit ä 2 suurt trükipoognat)

J. Käis: Kõlbline kasvatus koolis.

V. Nano: Mõned märkused „Llulest koolidest“.

Dr. W. Stuhlfahrt: Saksa kooliuuendus.

Dr. A. Patsti järele E. Martinson: Töökooli teoreetiliseks põhjendamiseks.

E. Martinson: Elheskool (Koedukatsioon).

Prof. K. Ramul: Psühholoogia ja eksamid

A. Kalamees: Uuemad sihid ja põhimõtted kehalises kultuuris.

Prof. P. Põld: Eesti keele õpetamisest meie koolides.

M. Kampmann: Kirjandusloo käsitlus keskkoolis.

Prof. J. Piiper: Loodusteadus kui teadus ja õppeaine.

Prof. A. Andova: Loodusõpetuse ja kõlblusõpetuse vahelkord koolis.

A. Parik: Uuemad voolud geograafias.

E. Jakson: Keemia edusammud XX aastasajal.

J. Kents: Maateaduse õppekavad.

D. Koppel: Maateaduse õppeabinõud.

A. Tammekann: 1922. a. ilmund maateadustik kirjandus.

A. Tõllasepp: Meteoroloogilised vaatlused.

H. Pajo: Võimlemise õppekavad.

E. Martison: Esimene Eesti kasvatusteaduseline nädal.

E. Martinson: I eesti keele õpetajate kongress.

E. Martinson: I üleriikl. loodusloo ja maateaduse õpet. kongress.

E. Martinson: VI üleriikl. õpetajate kongress.

J. Kents: Eesti õpetajaskonna esitajate külaskäik Leedu- ja Lätimaal.

J. Oengo: Kunst ja kasvatus.

A. Lange: Kooli aiad.

A. Põllusaar: Koolikirjandusest.

Dr. Aladar Bän: Soome-Ugrt II hariduskongress.

J. Rummo: Eesti Õpetajate Liidu 1924 a. tegevuskava.

Endiste aastakäikude hind (kerges kõites):

1919. a. 120 marka

1920. a. 350 " "

1923. a. 450 marka

1921. a. 450 marka

1922. a. 450 " "

Suuremal arvul tellijaile **25—30%** hinnaalandust.

Eesti Õpetajate Liidu kirjastusel on ilmund ja saada igast raamatukauplusest:

Vaateõpetus ehk kodulugu I. J. Kühneli järele tõlkinud K. Mihelson Silde.

Vaateõpetus ehk kodulugu II. Ketty Mihelson-Silde.

Tarvilik koolivalitsustele! Asutava Kogu poolt 7. mail 1920. a. vastuvõetud.

Avalikkude algkoolide seadus.

Luues Vabariigi valitsuse poolt 17. sept. 1920. a. vastuvõetud määrusega seaduse elluviimise kohta.

Riigikogu poolt 13. mail 1921. a. vastuvõetud

Õpetajate palgaseadus.
Uuemad voolud kasvatusteaduses, I. **Sotsiaalpedagoogika ja individuaalpedagoogika.** Prof. Hergeli järele J. Volt ja J—n.

Uus kool Belgias. A. Faria de-Vasconcellos'i järele Prantsuse keelest M. Michelson.

L a d u: Eesti Õpetajate Liidu büroos Tallinnas. Gogoli puistesee 4. Kõnerraat 14-63.

Et „Kasvatusele“ lugejaid üle maa, **on kuulutustel** olstarbekohasem paik „Kasvatusele“, esili kirjastus-, kooli-, ning sporditarvete valmistusäridel ja raamatu- ning kirjastusmaterjalikauplustel, sest „Kasvatus“ viib nende äriteated otsekohe kõige püsivamaile tarvitajaile — kodumaa koolidele kõigis nurkades. Samuti leiavad — **õpetajate valimiskulutused** „Kasvatusele“ kui õpetajaskonna häälekandjas kõige sündsama koha.

Kulutuste hinnad: terve lehekülg—2000 marka, $\frac{1}{2}$ lehek.—1000 marka, $\frac{1}{4}$ lehek.—500 m., $\frac{1}{8}$ lehek.—250 m. Õpetajate valimiste ja kohaotsimise kulutused $\frac{1}{8}$ lehek. suuruses—200 mrk. Mitmekordselt kuulutajaile hinnaalandus.

„Kasvatuse“toimetus ja talitus.

A a d r e s s: Tallinn, Lai tän. 22, telefon 14-63.

O.-ü. „Narva Kirjastusühisuse“ trükk.

TULEV EESTI

jätkab 1924. a. ilmumist Eesti Karskusliidu häälekandjana järjekindlalt üks kord kuus vähemalt kahe trükipoogna suuruses.

TULEV EESTI sisu mitmekesiduse päälle tahetakse süstemaatiliselt kõige suuremat rõhku panna ja võimalikult mitmekesistele aladele, nagu haridusliste küsimustele, spordile j. m. rohkesti ruumi lubada vastavalt Karskusliidu laiendatud töökavale, ühtlasi teateid tuues oma ja välismaade karskusorganisatsioonide elust.

TULEV EESTI välimust tõstetakse järjekindlalt, tuues igas numbris rohkesti pilte ja ja illustratsioone, muu seas mitmesuguseid diagramme, karrikatuure j. m. Sel alal on oma kaastööd lubanud kunstnikud Gori ja Kivi ning t.

TULEV EESTI on ainus karskusajakiri Eestis ja teenib seepärast kõikide hariduskultuuriliste seltside tähelepanu.

TULEV EESTI ei tohi puududa ühegi organisatsiooni raamatukogus ja lugemislaual.

TULEV EESTI peab käima igale koolile. Hoolitsegu selle eest Eesti õpetajad, kes kunagi oma tõsist karskusmeelsust pole salganud.

EESTI KARSKUSLIIT kutsub üles kõiki karskussõbralikke kodanikke, eestkätt karskusseltside tegelasi ja karskeid õpetajaid „Tulev Eesti“ tellimisi levitama. Igal üksikulgi juure tulnud tellimisel on suur tähtsus. On saada läinud aastakäikude üksikuid numbreid ä 10—25 marka ja kokkukõidetult esimene (1922) aastakäik 150 mrk. ja kokkukõidetult (1923) aastakäik 300 mrk.

TULEV EESTI tellimiste vastuvõtmise raamatud saadetakse esimese nõudmise päälle kätte. Tellimiste kogujaile antakse häd 0/0/0.

TULEV EESTI tellimisi võtavad vastu ka kõik vabariigi postkontorid.

===== Tulev Eesti tellimishind on: =====

1 aasta pääle	300 mrk.
1/2 " "	150 "
1/4 " "	75 "
Üksik nummer	25 "

TULEV EESTIS on kasulik kuulutada; iseäranis pidagu seda kirjastajad ja raamatu-kauplused silmas. Kuulutuste hind: 1 lehekülge 1000 mk., 1/2 lehekülge 500 mk., 1/4 lehekülge 250 mk. Kuulutuste kogujaile vastavad 0/0/0.

TULEV EESTI tellimise adress: Tartu, postkast 96, „Tulev Eesti“, ehk Jakobi tän. 8, telefon 404.

Eesti Karskusliit.

100

Eesti Õpetajate Liidu kirjastusel ilmus

trükist Tallinna koolinõuniku A. Kuks'i

toimetatud

Vaatlusvihk

andmete kogumiseks õpilaste iseloomu kohta.

Vaatlusvihu hind 30 marka. Suuremal arvul tellijaile %%.
%

Ladu EESTI ÕPETAJATE LIIDU büroos — Tallinnas,

Laiäl tänaval 22.